

JOURNAL OF AWARENESS

International Peer-Reviewed and Open Access Electronic Journal
Uluslararası Hakemli ve Açık Erişimli Elektronik Dergi

ratingacademy.com.tr/ojs

Volume / Cilt : 4

Year / Yıl : 2019

Issue / Sayı : 2

E-ISSN : 2149-6544

DOI : 10.26809

JOURNAL OF AWARENESS

E-ISSN: 2149-6544

*International Peer-Reviewed and Open Access Electronic Journal
Uluslararası Hakemli ve Açık Erişimli Elektronik Dergi*

Volume / Cilt: 4

Issue / Sayı: 2

Year / Yıl: 2019

Web: <http://ratingacademy.com.tr/journals/index.php/JoA>

E-mail: joa@ratingacademy.com.tr ; msahin@ratingacademy.com.tr

Address: Sarıcaeli Köyü ÇOMÜ Sarıcaeli Yerleşkesi No: 276 D-I, Merkez-Çanakkale / TÜRKİYE

JOURNAL OF AWARENESS

ABOUT THE JOURNAL / DERGİ HAKKINDA

Journal of Awareness (E-ISSN 2149-6544) is an international refereed journal which started to be published in 2016. The journal aims to include works in such scientific branches as; *Anthropology, Public Administration, History, Geography, Theology, Philosophy, Folklore, Psychology, Sociology, International Relations, Architecture, Archeology, Art History, Literature, Linguistics, Communication Sciences, Law ...*,

In this framework, high quality theoretical and applied articles are going to be published. The views and works of academicians, researchers and professionals working in all fields of humanities are brought together. The articles in the journal is published 4 times a year; *WINTER (January), SPRING (April), Summer (July), AUTUMN (October)*. *Journal of Arts* is a free of charge, electronic and open access journal. The DOI (Doi Prefix: 10.31566/joa) number is assigned to all the articles published in the Journal.

Papers are wellcomed both in **English** and **Turkish**.

Manuscripts are sent to online Manuscript Submission System. Send your manuscript to the editor at <http://www.ratingacademy.com.tr/ojs/index.php/joa/about/submissions> or joa@ratingacademy.com.tr

For any additional information, please contact with the editors at joa@ratingacademy.com.tr

Journal of Awareness (E-ISSN 2149-6544) 2016'da yayın hayatına başlayan uluslararası hakemli ve süreli bir dergidir. Dergi, Antropoloji, Kamu Yönetimi, Tarih, Coğrafya, İlahiyat, Felsefe, Halk Bilimi (Folklör), Psikoloji, Sosyoloji, Uluslararası İlişkiler, Mimarlık, Sanat Tarihi, Arkeoloji, Dilbilim, İletişim Bilimleri, Edebiyat ve Hukuk gibi bilim dallarında ki özgün, derleme ve çeviri içerikli bilimsel araştırmalar ile uygulama, araştırma, inceleme çalışmalarına yer vermektedir. Bu çerçevede, yüksek kalitede teorik ve uygulamalı makalelere yer verilmektedir. Beşeri bilimler alanında çalışan sanatçılar, akademisyenler, araştırmacılar ve profesyonellerin görüş ve çalışmaları bir araya getirilmektedir. Dergideki makaleler; KIŞ (Ocak), BAHAR (Nisan), YAZ (Temmuz) ve GÜZ (Ekim) dönemleri olmak üzere yılda dört kez yayımlanmaktadır. *Journal of Arts*, ücretsiz-açık erişimli elektronik bir dergidir. Dergide yayımlanan tüm makalelere DOI numarası (Doi Prefix: 10.31566/joa) atanmaktadır.

Derginin yayın dili **Türkçe** ve **İngilizce**'dir.

Yazılar, Makale Takip Sistemi üzerinden elektronik ortamda gönderilmektedir.

Makalelerinizi, <http://www.ratingacademy.com.tr/ojs/index.php/joa/about/submissions> adresinden online olarak yükleyebilir ya da joa@ratingacademy.com.tr adresine yollayabilirsiniz.

Ayrıntılı bilgi için: joa@ratingacademy.com.tr adresine mail atabilirsiniz.

JOURNAL OF AWARENESS

OWNER / SAHİBİ

Rating Academy Ar-Ge, Yazılım, Danışmanlık, Yayıncılık, Eğitim ve Organizasyon Ltd. Şti.

EDITORS / EDITÖRLER

Prof. Dr. Turgay BERKSOY, Marmara University/*TURKEY* (Chief Editor)

Assist. Prof. Dr. Nilay KÖLEOĞLU, Çanakkale Onsekiz Mart University/*TURKEY* (Co-Editor)

Dr. Hayal KÖKSAL, Director General of Turkey within the World Council for Total Quality and Excellence in Education (WCTQEE) / *TURKEY* (Co-Editor)

WEB EDITOR / WEB EDITÖRÜ

Lecturer **Cumali YAŞAR**, Çanakkale Onsekiz Mart University/*TURKEY*

CONTACT / İLETİŞİM:

Sarıcaeli Köyü ÇOMÜ Sarıcaeli Yerleşkesi No: 276 D-I, Çanakkale / TÜRKİYE

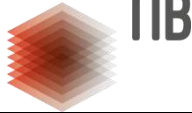

Gsm : +90 555 477 00 66

E-mail : joa@ratingacademy.com.tr ; msahin@ratingacademy.com.tr

Web: <http://ratingacademy.com.tr/journals/index.php/JoA>

ABSTRACTING & INDEXING

	CEEOL (Central And Eastern European Online Library)			OPAC Plus
	Infobase Index			Directory of Research Journals Indexing (DRJI)
	Bielefeld Academic Search Engine(BASE)			World Wide Science
	Google Scholar			German National Library of Science and Technology (TIB)
	ASOS Index			Scilit
	AcademicKeys			Scipio.ro
	I2OR			OAJI
	Scientific World Index			Cite Factor
	Polish Scholarly Bibliography (PBN)			Journal Factor
	Cosmos Impact Factor			ScopeMed: Directory of Medical Articles
	Research Bible			Digital Object Identifier System
	Scholarsteer			CrossRef
	Root_Index			Budapest Open Access Initiative

	PKP Index		 DIIF
	Journal Index		 OCLC WorldCat®
	Scientific Indexing Services (SIS)		 German Journal Database (ZDB): Zeitschriftendatenbank
	ISIFI		Turkish Journal Park Academic
	International Society for Research Activity (ISRA)		 Electronic Journals Library
	<i>Society of Economics and Development</i>		The Library of Congress
	<i>Harvard Library HOLLIS</i>		 Eurasian Scientific Journal Index (ESJI)

JOURNAL OF AWARENESS

EDITORIAL BOARD / EDİTORYAL KURUL

- Adrian RUNCEANU**, Constantin Brancusi University from Targu Jiu, Romania
Agnieszka SZPLIT, The Jan Kochanowski University, Poland
Andrea QUINTILIANI, Pegaso Telematin University, Italy
Andreas YUMARMA, President University, Indonesia
Araz ASLANLI, Azerbaijan State Economics Üniversitesi, Azerbaijan
Francisco Fernando Ribeiro RAMOS, Coimbra Business School, Portugal
Goran PERIC, Business School of Applied Studies, Serbia
Hasan KAPLAN, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey
Helena SANTOS-RODRIGUES, Instituto Politécnico de Viana do Castelo, Portugal
Irvan TRANG, Sam Ratulangi University, Indonesia
Lyudmila ZINCHENKO, Bauman Moscow State Technical University, Russian Federation
Mahmaod Ibrahim AL-RAWAD, Al Hussein Bin Talal University, Jordan
Mario J. PINHEIRO, Universidade de Lisboa- UL, Portugal
Michal CHMIELECKI, Clark University, United States
Mumtaz Hussain SHAH, University of Peshawar, Pakistan
Octavio REYES, Universidad Virtual del Estado de Guanajuato (UVEG), Mexico
Olayinka Idowu KAREEM, Philipps University of Marburg, Germany
Özge UYSAL SAHİN, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey
Paola FERRETTI, Dipartimento di Economia e Management University of Pisa, Italy
Sameh AJLOUNI, Yarmouk University, Jordan
Slobodan Rajko ČEROVIĆ, Singidunum University, Serbia
Tuba KORKMAZ, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey

JOURNAL OF AWARENESS

THE REVIEWERS IN THIS ISSUE / BU SAYININ HAKEMLERİ

Aysen Şimşek KANDEMİR, Kocaeli University, Turkey

Ayşe TANRIVER CELASİN, Süleyman Demirel University, Turkey

Filiz Tufan EMİNİ, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey

Hale BÜTÜN BAYRAM, Kocaeli University, Turkey

İrfan MORINA, University of Prishtina, Kosova

Mehmet TOPSES, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey

Nigar MAHMUDOVA, (UNEC), Azerbaijan

Nurida NOVRUZOVA, Baku Slavic University/ Azerbaijan

Özge UYSAL ŞAHİN, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey

Öznür GÖKKAYA, Kocaeli University, Turkey

Senol ÇELİK, Bingöl University, Turkey

Tuba KORKMAZ, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey

Umut GERMEC, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey

Veli KARGI, Mersin University, Turkey

PUBLICATION POLICIES

1. All manuscripts proposed to the **JoA** should not be previously published or submitted for publication elsewhere. The studies or their summaries which were presented in a conference or published can be accepted if it is stated in the manuscript before. Besides that if the study is supported by an institution or produced from a thesis, this must be footnoted on the title. If the studies were wanted to be revoked by any reason, it is needed to apply to the admin with a letter. Publication committee considers that the authors will keep the rules as editorial principles and author guidelines.
2. *The manuscripts sent to JoA are controled with "iThenticate" screening program in terms of having plagiarism.* If there is no plagiarism, they are sent to referees. But if there is a plagiarism, these manuscripts are sent back to writers without sending referee.
3. Publication Committee entitled to reject the manuscripts if not conformable with the conditions concerning the ortography and grammar or return back to the authors for correction or reform them. All manuscripts submitted to **JoA** are sent to at least **two referees** after the initial review of the editorial board with respect to formatting and content. After having positive feedbacks from both of the referees, the manuscripts are published. In case of having one positive and one negative feedback from the different referees, the manuscript is sent to a **third referee**. The reviewers are not apprised of the authors' names or institutions in the submitted manuscript; and authors are not told the identity of the referees.
4. Manuscripts are sent to online Manuscript Submission System and Information about the referee process for your manuscripts is given through Online Manuscript Submission System. Reviews can also be seen through this system from the following link " <http://ratingacademy.com.tr/journals/index.php/JoA/user/register> "
5. Manuscripts are wellcomed both in **Turkish** and **English**. Turkish manuscripts are required English title and abstract.
6. The author's name, surname, title, instution, phone number and e-mail adress must be added.
7. Copyright (printed or electronic) of the manuscripts are belong to **JoA**.
8. **No copyright payment.**
9. The responsibility of the idea exists in the published articles belongs to the authors
10. No article processing charges
11. No article submission charges

YAYIN İLKELERİ

1. Dergide yayınlanmak üzere gönderilen yazıların daha önce **başka bir yerde yayınlanmamış olması veya yayınlanmak üzere gönderilmemiş olması** gerekir. Daha önce **konferanslarda sunulmuş ve özeti yayınlanmış çalışmalar**, bu durum belirtilmek üzere kabul edilebilir. Ayrıca, çalışma **bir kurum tarafından destek görmüşse veya tezden üretilmişse** çalışmanın başlığına verilecek dipnotla bu durumun belirtilmesi gerekir. Yayın için gönderilmiş çalışmalarını herhangi bir nedenle dergiden çekmek isteyenlerin bir yazı ile dergi yönetimine başvurmaları gerekir. Yayın kurulu, gönderilmiş yazılarda makale sahiplerinin bu koşullara uymayı kabul ettiklerini varsayar.
2. *Journal of Awareness*'e sunulan makaleler, başka bir çalışmadan kısmen ya da tamamen kopyalanmamış (plagiarizm) olup olmadıkları "iThenticate" tarama programı ile kontrol edildikten sonra hakemlere yollanır. Plagiarizm tespit edilen makaleler hakeme yollanmadan yazara iade edilir.
3. Yayın kurulu, yayın koşullarına uymayan yazıları yayınlamamak, düzeltmek üzere yazarına geri vermek, biçimce düzenlemek yetkisine sahiptir. Yayınlanmak üzere gönderilen yazılar, yayın kurulunun uygun gördüğü en az **iki hakem** tarafından değerlendirildikten sonra yayınlanması uygun görülürse dergide basılır. Bir hakemin olumlu diğer hakemin olumsuz görüş verdiği makaleler **üçüncü bir hakeme** gönderilir. Hakemlere gönderilecek yazılarda yazarın kimliği saklı tutulur.
4. Yazılar, Makale Takip Sistemi üzerinden elektronik ortamda gönderilmektedir. Bu sisteme Anasayfada yer alan "**Makale Gönder/Takip**" linkinden ulaşılabilir. Sözkonusu sisteme kayıt yapıp makale gönderildikten sonra hakem süreciyle ilgili gelişmeler ve hakem değerlendirme raporları yazarlar tarafından kolaylıkla takip edilebilir.
5. Derginin yayın dili **Türkçe ve İngilizce**'dir. Türkçe makalelerin İngilizce başlığı ve özeti bulunmalıdır. Türkçe makalelerin Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğü'ne ve Yeni Yazım Kılavuzu'na uygun olması gerekir.
6. Makale gönderen yazar; ad ve soyadını, akademik ünvanını, çalıştığı kurumu, telefon numarasını, elektronik posta adresini, varsa çalışmasını destekleyen kurumu belirtmelidir.
7. Yayınlanan her türlü çalışmanın yayın hakkı dergiye aittir.
8. Dergiye gönderilen yazılara **teelif hakkı ödenmez**. Yayınlanan makalelerin teelif hakkı Dergiye aittir.
9. Dergide yayınlanan yazılarda ileri sürülen görüşler yazarlarını bağlar. Yazıların bütün hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.
10. Makale İnceleme ücreti yok
11. Makale yayınlama ücreti yok

ETHICAL GUIDELINES

Journal of Awareness (JoA) is committed to meeting and upholding standards of ethical behaviour at all stages of the publication process. It strictly follows the general ethical guidelines provided by the Committee on Publication Ethics (COPE), the Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) and Cambridge Journals Ethical Standards and Procedures. Depending on these principles and general publication requirements, editors, peer reviewers, and authors must take the following responsibilities in accordance to professional ethic and norms. The proper and ethical process of publishing is dependent on fulfilling these responsibilities

The Responsibilities of Editor(s)

- ❖ The editor in chief and relevant editor(s) should acknowledge receipt of submitted manuscripts to the authors within ten days. The editor in chief and relevant editor(s) have responsibility in order to determine which of the submitted manuscripts could be published.
- ❖ Editors should adopt editorial policies that encourage maximum transparency, complete, impartial and honest reporting
- ❖ The submitted manuscripts will be controlled by the editor and the associate editor(s) in case of the plagiarism possibility. In this stage, the detected plagiarized manuscripts by the The editor in chief and relevant editor(s) will be rejected by the editor and associate editor(s). No way that the plagiarized manuscripts will be taken in the consideration process.
- ❖ The unpublished data and method in the submitted manuscripts should not be exploited/use by anyone in her/his study without the written permission of the author.
- ❖ The submitted manuscripts should be evaluated in accordance to the framework of solely intellectual norms in regardless of social, religious, cultural, economical background.
- ❖ The submitted manuscripts should not be disclosed no one other than the reviewer, the publisher, the editor assistants and the author(s) of such manuscripts by The editor in chief and relevant editor(s).
- ❖ When obtained interest struggle/conflict among the submitted manuscripts and other author(s) and/or institution, such submitted manuscripts should be recuse himself or herself from the review process.
- ❖ The final decision concerning the acceptance or rejection of the submitted manuscripts belongs to the editor in chief. This situation will be decided with reference to the originality and significance of the submitted manuscripts.
- ❖ The editor in chief should not oblige the authors to cite any articles or papers in the journal as the submitted manuscripts of the authors to be able to accept in the journal.

The Responsibilities of Reviewer(s)

- ❖ The reviewers have responsibility to the editor to inform the editor and the associate editors regarding the review process of the submitted manuscript in case the reviewers do not feel enough qualified in order to review the assigned manuscript of if they cannot complete the review process on time.

- ❖ The reviewers should complete her/his task in the respect to principle of secrecy. Reviewers should not share or discuss any data regarding the submitted study with no one except the editors.
- ❖ The reviewer should not disclose and share any data/content and opinions of the submitted manuscripts and should not use personal interest. Furthermore, the reviewers should not use any data of the unpublished paper.
- ❖ The criticism of the reviewers should be based on objective and scientific perspective and also the reviewers should avoid from personal criticism against the author(s). The reviewers are supposed to support her or his opinions by providing clear and tangible proofs.
- ❖ If the reviewers detect any similarities between the assigned manuscript and another published articles in the journal or in an another journal, they are supposed to notify the editor about this situation.
- ❖ The reviewers should not take any part in evaluation process of the submitted manuscripts with author(s) who have competition, cooperation or other kind of relations or links.
- ❖ Reviewers should conduct the work they agree to evaluate on time.

The Responsibilities of the Author(s)

- ❖ The author(s) should not send the same study manuscript to more than a/one journal simultaneously.
- ❖ The authors should gather the data relating the studies in the framework of principle of ethic. The publisher, the editor and the reviewer could demand the raw data from the author(s) which the study is based on.
- ❖ The studies which are sent to the journal should provide details and references/sources in an adequate level. Dishonesty and incorrect statements are unacceptable due to causing unethical principles.
- ❖ The submitted manuscripts should be original and the originality of the study should be ensured by the author(s). If others' papers and/or words are used in the context of the submitted manuscript, the reference should be provided in accordance to appropriate style. Also excerpts should be in an appropriate style in accordance to the writing rules of the journal and scientific ethics. The authorities are supposed to refer to other publications which effect the essence of their submitted studies.
- ❖ The authors are supposed to notify a conflict of interest, financial sources and foundations if any of them are supported their studies.
- ❖ All the person(s) who contributed to the submitted manuscript in the respect of design, interpretation or implementation should be written on the submitted manuscript. All participations contributed in essence, should be listed respectively. Also apart these persons should be added to the part of "Acknowledgement".
- ❖ If the author detects any flaw or error(s) in the context of the submitted manuscript, the author is responsible to urgently notify this situation to the editor or the publisher in behalf of collaboration in order to correct such error(s) or flaw(s).

JOURNAL OF AWARENESS

YAYIN ETİK KURALLARI

Journal of Awareness (JoA), yayın sürecinin her aşamasında etik davranış standartlarını benimsemeyi ve bunları yerine getirmeyi taahhüt etmektedir. Yayın Etik Komitesi (Committee on Publication Ethics - COPE), Açık Erişim Akademik Yayıncılar Derneği (Open Access Scholarly Publishers Association - OASPA) ve Cambridge Journals Etik Standartları ve Prosedürleri tarafından sağlanan genel etik yönergelerine sıkı bir şekilde bağlıdır. Bu yönergelerde belirtilen ilkelere ve genel yayın şartlarına bağlı olarak, mesleki ve etik standartlara göre editörler, hakemler ve yazarlar aşağıdaki sorumlulukları almalıdır. Yayın sürecinin düzgün ve etiğe uygun şekilde işlemesi bu sorumlulukların yerine getirilmesine bağlıdır.

Editörlerin Görevleri

- ❖ Baş editor ve ilgili editörler, dergiye yayınlanmak üzere gönderilen çalışmaların, 10 gün içinde, değerlendirmeye alınıp alınmadığını yazara bildirmelidir. Editör ve yardımcı/alan editörleri gönderilen çalışmaların hangilerinin yayınlanması gerektiğine karar vermekten sorumludur.
- ❖ Editörler dürüst, tarafsız, şeffaf ve bütünlük arz edici bir editorial politika izlemelidir.
- ❖ Dergiye gönderilen çalışmalar Baş editör veya ilgili editörler tarafından öncelikle intihal ihtimaline karşı kontrol edilmelidir. Bu aşamada intihal ihtimali olan çalışmalar, Baş editor ve ilgili editörler tarafından reddedilir.
- ❖ Dergiye gönderilen çalışmalarda yer alan yayınlanmamış yöntem ve bilgiler, yazarın açık yazılı izni olmaksızın hiçbir kimse tarafından kendi çalışması içinde kullanılmamalıdır.
- ❖ Dergiye gönderilen çalışmalar; yazarların sosyal, kültürel, ekonomik özellikleri ile dini inançları göz önüne alınmaksızın, sadece entelektüel değerleri çerçevesinde değerlendirilmelidir.
- ❖ Dergiye gönderilen çalışmalar, Baş editor ve ilgili editörler tarafından çalışmanın yazar(lar)ı, hakemleri, yardımcı/alan editörleri ve yayıncı dışında hiç kimseye ifşa edilmemelidir.
- ❖ Baş editor ve ilgili editörlerin dergiye gönderilen çalışmaların başka bir yazar ve/veya kurum ile çıkar çatışmasının olduğunu tespit etmesi halinde, çalışma yayın/değerlendirme sürecinden çekilmelidir.
- ❖ Dergiye gönderilen çalışmaların kabulü veya reddi ile ilgili son görüş baş editöre aittir. Editör çalışmanın özgünlüğü ve önemi gibi hususları dikkate alarak kararını vermelidir.
- ❖ Baş editör, dergiye gönderilen çalışmaların kabulü için yazarlara dergideki herhangi bir makaleye veya başka bir çalışmaya atıf yapması konusunda telkinde bulunmamalıdır.

Hakemlerin Görevleri

- ❖ Editör veya yardımcı editörler tarafından kendisine değerlendirme için gönderilen çalışmayı değerlendirme konusunda çalışma ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığını hisseden ya da ivedi bir değerlendirme yapamayacak durumda olan bir hakem, editörü bu durumdan haberdar ederek değerlendirme görevinden ayrılmalıdır.
- ❖ Hakemler, gizlilik ilkesine riayet ederek değerlendirmesini yapmalıdır. Editörler dışındaki kişilere çalışmalar gösterilmemeli ve başkalarıyla çalışma hakkında tartışma yapılmamalıdır.

- ❖ Hakemler, inceleme sürecinde elde etmiş olduğu ayrıcalıklı bilgi ve fikirleri gizli tutmalı ve kişisel çıkarı için kullanmamalıdır. Ayrıca hakemler, değerlendirmesini yaptığı ve henüz yayınlanmamış çalışmanın verilerinin herhangi bir parçasını kullanmamalıdır.
- ❖ Hakem eleştirileri nesnel olarak yapılmalıdır. Yazara karşı hiçbir kişisel eleştiri yöneltilmemelidir. Hakemler, fikirlerini açık biçimde destekleyen argümanlarla ifade etmelidir.
- ❖ Hakemler değerlendirilen çalışmanın daha önce yayınlanmış başka bir çalışma ile arasında esaslı bir benzerlik veya örtüşmeyi tespit etmeleri halinde, durumu editöre iletmelidirler.
- ❖ Hakemler, yazarı ile aralarında rekabet, işbirliği veya başka türlü ilişki veya bağlantılar bulunduğunu tespit ettiği çalışmaları değerlendirmemelidir.
- ❖ Hakemler çalışmaları kendilerine verilen süre içinde, zamanında değerlendirmelidir.

Yazarların Görevleri

- ❖ Yazar(lar), aynı çalışma metnini aynı anda birden fazla dergiye göndermemelidir.
- ❖ Yazarlar çalışmalarına ilişkin verileri etik ilkeler çerçevesinde toplamalıdır. Yayımcı, editör ve hakem, çalışmanın dayanağını oluşturan ham verileri yazar(lar)dan talep edebilir.
- ❖ Dergiye gönderilen çalışmalar, yeterli düzeyde kaynak bilgisi ve ayrıntı içermelidir. Hileli ve bilinçli yanlış ifadeler etik olmayan durumlara yol açacağından kabul edilemez.
- ❖ Yazarlar tarafından dergiye gönderilen çalışmalar özgün olmalı ve çalışmanın özgün olduğu garanti edilmelidir. Eğer gönderilen çalışmalarda başkalarının çalışmalarını ve/veya kelimeleri kullanılıyorsa uygun bir şekilde atıf yapılmalıdır. Ayrıca yapılacak alıntı da bilimsel etik ve dergi yazım kurallarına uygun olmalıdır. Yazarlar gönderdikleri çalışmalarının esasını etkileyen önceki yayınlara atıf yapmak zorundadır.
- ❖ Yazarlar gönderdikleri çalışmaları destekleyen kuruluşları, finansal kaynakları veya çıkar çatışmasını beyan etmekte yükümlüdür.
- ❖ Dergiye gönderilen çalışmanın tasarımına, uygulanmasına veya yorumuna katkı sağlayan her kişi, çalışmada belirtilmelidir. Önemli katkıda bulunan tüm katılımcılar ilk yazarı takiben listelenmelidir. Bunun dışındaki kişiler ise çalışmanın “Teşekkür(Acknowledgement)” kısmına ilave edilmelidir.
- ❖ Yazar, dergide yayınlanmış çalışması içerisinde önemli bir yanlışlık veya kusur tespit ederse, bu durumu acil olarak dergi editörüne veya yayıncıya bildirmek ve mevcut yanlışlığın veya kusurun düzeltilmesi için editörle işbirliği yapmak yükümlülüğündedir.

JOURNAL OF AWARENESS

JOURNAL OF AWARENESS (JoA)

E-ISSN: 2149-6544

Volume / Cilt: 4

Issue / Sayı: 2

Year / Yıl: 2019

CONTENT / İÇİNDEKİLER

Referred Manuscripts / Hakemli Makaleler

ISA ISMAYILZADE AS A REPRESENTATIVE OF ASSOCIATIVE POETRY

Gultakin ALİYEVA 177-184

TÖMER ÖĞRENCİLERİNİN KÜLTÜREL MİRAS VE KORUMA FARKINDALIĞI; ESKİŞEHİR ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ÖRNEKLEMİ

*CULTURAL HERİTAGE AWARENESS AND PROTECTION; TÖMER STUDENTS ESKİŞEHİR
ANADOLU UNİVERSİTY*

Hicran Hanım HALAÇ & Hanane MOKRANE & Saadet TURAN.....185-204

THE SELF AS AN ANCHOR: HOW DO HUMAN ASCRİBE VALUE TO THINGS

Mustafa Emre ÇAĞLAR 205-226

ÇATI VE CEPHEDE SU YALITIM MALZEMELERİNİN SEÇİM KRİTERLERİNİN İNCELENMESİ

*INVESTIGATION OF SELECTION CRITERIA FOR WATERPROOFING MATERIALS IN ROOF
AND CONSTRUCTION*

Zuhal ŞİMŞEK.....227-238

JOURNAL OF AWARENESS

ENGELLİ BİREYLERE YÖNELİK KURUMSAL FARKINDALIK: BALIKESİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

INSTITUTIONAL AWARENESS ON PEOPLE WITH DISABILITIES: THE CASE OF BALIKESİR METROPOLITAN MUNICIPALITY

Filiz Tufan EMİNİ & Çağlar Eren AYZAZ..... 239-248

SULTAN VELED DİVÂNI'NDA BULUNAN MUVAŞŞAHLAR

THE MUWASHSHAHS (ACROSTIC POEMS) IN SULTAN WALAD'S DIWAN

Şadi AYDIN 249-266

ISPARTA ÜZÜM ÇARŞISI ÜST ÖRTÜ SORUNLARI

ISPARTA UZUM BAZAAR TOP COVER PROBLEMS

Hicran Hanım HALAÇ & Pelin YILMAZ 267-280

Journal of Awareness

Cilt / Volume 4, Sayı / Issue 2, 2019, pp. 177-184

E - ISSN: 2149-6544

URL: <http://www.ratingacademy.com.tr/ojs/index.php/joa>

DOI: <https://doi.org/10.26809/joa.4.014>

Araştırma Makalesi / Research Article

ISA ISMAYILZADE AS A REPRESENTATIVE OF ASSOCIATIVE POETRY

Gultakin ALIYEVA*

* Doctor of Philology of ANAS Institute of Literature named after Nizami Ganjavi,
Associate Professor of Azerbaijani Literature Department of Baku Slavic University

E-mail: gultekin392@mail.ru

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1100-8422>

Geliş Tarihi: 15 Ocak 2019; Kabul Tarihi: 20 Mart 2019

Received: 15 January 2019; Accepted: 20 March 2019

ABSTRACT

The article deals with the poetic evolution of I. Ismayilzade as a prominent representative of Azerbaijani free rhymed poetry. It is mentioned that many young people who started their creativity in the mid-50s came to poetry with new individual stylistic colour and strengthened the position of free rhymed poetry. One of them was I. Ismayilzade. The poetic research of the poet, which started in the 1960s, enriched associative poetry in form and content. It can be seen that, free rhymed poem underwent a certain way of different stages in I. Ismayilzade's poetry and he is considered one of the creators of associative poetry. His poetry and poems also enriched and improved the development of this genre in terms of various components. In his free rhymed poems, he strives for the maximum unity of form and content, and skilfully uses new artistic imagery and expressive means. Phonetic sounds of I. Ismayilzade's poetry originated from the content and essence, enhanced its imagery effectiveness. All this has opened wide opportunities for free rhymed poetry to enter into a new stage.

Keywords: free rhymed poetry, I. Ismayilzade associative, individual style

1. INTRODUCTION

Azerbaijani free rhymed poetry has been in its new stage of development since the 1960s. There were several factors that led to the new era, but one of the key factors was to strengthen its position in poetry and the tendency of showing incentive to free rhymed poetry by new forces. Many young people who started their creative work in the mid-50s came to poetry with new individual stylistic colors and strengthened the position of free rhymed poetry. R. Rza was no longer alone in the free rhymed poem. A new period of the free rhymed poem started with A. Karim. After this stage, the possibilities and the area of the free rhymed poem expanded, and free rhymed poetry began to be regarded as a fact of art. Fikrat Goja, Fikrat Sadikh, Nariman Hasanzade, Jabir Novruz, Vagif Samadoglu, Alakbar Salahzade, Siyavush

Bu çalışma 15-16 Kasım 2018 tarihlerinde Baku/AZERBAYCAN'da düzenlenen "Kültürel Paradigmalar ve Yenilenen Azerbaycan" konulu Uluslararası Konferansta sunulmuş aynı isimli bildirinin gözden geçirilmiş halidir.

Sarkhanli, Chingiz Alioglu and others became a full right "citizen" of free rhymed literature with their creativity.

1.1. The period of 60ths of Azerbaijani free rhymed poem

Isa Ismayilzade was one of those who enriched free rhymed poem in theme, idea, structure, style, language and intonation. Being one of the most talented representatives of the literary generation of the 60ths, I. Ismayilzade's poetry gave new breath to free rhymed poem and enriched its stylistic colors. When his first printed poem "The Letter box" was published in 1961, literary resistance was continuing against new and free rhymed poem. Taking this into account, I. Ismayilzade wrote later: "It had caused great rumors in the press for a year ("Rain ponds" poem series published in the 9th issue of "Azerbaijan" magazine in 1964 - G.Ə). In the end, Rasul Reza performed with a major article titled "Care Word and Care Self" in newspaper "Literature and Art" and later his large article entitled "Khoroshie i raznie" ("The best and different ones") was published in newspaper "Izvestiya". At that time, those who wanted to speak up were called "the khunveybins" (Chinese vulgar-cultural revolution flag-bearers) (Ismayilzade, 2006; 9). The words of Mammad Araz, who recalled the period when the poet came to the art, affirmed the poet's anxiety once again: "Now, writing these words about Ismailzade, I remember his coming into the literature -the end of the 1960s and the beginning of 1970s. (more precisely, the generation of Isa's age).

At that time, when almost all literary steps of the "separatists" led by Ismayilzade were being "fired". Such slogans as "oh, don't let it, the tradition has gone away", "the poetry is out of the path" etc. turned into a daily work of trendy environment (Mammad, 1991; 4).

1.2. The poetic path chosen by Isa Ismailzade.

These attacks against free rhymed poetry do not even deter Ismayilzade from this path. He prefers not to follow the advice of "poetry training" given to him but to follow the poetic way he knows. With his first poems such as: "I want to meet", "1941", "Rain pond", "Longing", "Unnamed poem" etc., he enriches the style of free rhymed poetry. Beginning from his poems, he fitted line meters to the movement of the thought with the conventional substitution of the divisions. This was actually the poetic logic of the new associative poem, which would become more intensive in the subsequent creativity of the poet. From the names of these poems written in the early 60's to their poetic end, everything was focused on the literary solution of the main idea. At that time many poems were written about the war. However, I. Ismayilzade's poem "1941" has its own literary burden and logic. Being the first poem written in this name, the multicolor of the idea-content layer of the poem has shown that a new direction is formed in the free rhymed poetry:

The year when I was born,
Was the name and address
Of an unknown soldier.
The year when I was born,
The trenches were born,
The smokes were born too,
The year when I was born.
(Ismailzade, 2006; 35)

"1941" is the poet's year of birth, but everywhere, it is considered as the year when the war began. This figure generates the same association in everyone, but as it is the year of poet's

birth ,it makes necessary to look at it from another perspective. This figure was written by the “battlefield” and military warrior passing through the Earth with “an iron heel”. It is known that the birthday should be celebrated. But the poet does not want to celebrate that day because it was on the same day with the war. For this purpose the poet finds a certain logic:

I wish never to celebrate
The year of my birth,
For fear lest I wake,
By the clinging of glasses and noisy mirth
All those who sleep in memory’s vaults
I wish never to celebrate
The year of my birth
For sorrow will never cool
Like food long grown cold
On my older dead brother’s plate

Again, in the products of the 1960s, in these poems such as "My mother came to visit me," "My childhood without toys," "The birthday of stars", "Mushroom", "The World's Lie Day" etc. free performance and energy of his poetic text closely presents in construction of new poetry and increases its meaning . The free placement of words and phrases gives rise to the end of the thought and idea. In his poems, different sound intervals form the leading function along with content. The poem "My mother came to visit me" expresses the longing for the village. However, it is evident that, here the poet conveys the longing between mother and son, on the basis of mother’s coming to the village , refusing the traditional idea .Everything is new here, the free usage of words, phrases, the content plan of the poetic rhythms, the depth and thought-provoke of thinking are the means in the interweaving of the poetic text:

My mother came to visit me
Although it is less for weeping,
That will do enough for tears,
I've saved myself, for my mother,
From the eyes of the machines,
From the night silence,
from the street rustle (Ismailzade, 1991, 30).

In the next part of the poetic text, her son’s “longing and how he grows thin because of longing “is delivered to mother, and for this reason, “her feet want trail, her lips want -spring water, and her eyes want a deep village sleep”. In this poem poet describes rural-urban confrontation with extreme artistic language, flexible variations, and elastic thought movements. The diversity of words, expressions, the colorfulness in the thought directing and expressionism helps to open the idea and gain new content.

In the 60s and 80s of the last century, I.Ismayilzade’s books such as "Birthday of the Stars" (1968), "Brilliant Leafs" (1972), "The Song of the Land" (1977), "The Train of My Life" (1980) “Hello Earth "(1982)," Talk with my mother "(1985) etc. were published consecutively , and he closely took part in the construction of a new poem in the literary process. The language and thinking stereotypes of of I.Ismayilzade’s poetry, which develops the associative wing of

the free rhymed poetry and conveys it to a new stage, was formed. All of these are factors that enrich this stage of free rhymed poetry. Innovation in his poems proved itself in the terms of content. Intellectual poetic variations also take the main part in his poetry, alongside with the ideas and expressions which come from folk thought.

I. Ismayilzade's poetry has its own peculiarities; these features which distinguish him from other free rhyme poets are conditioned by the individuality and originality of a poet. Setting of the poems on a complex plot, creating a text by combining several plots, elasticity of language, word variations, originality of expression, etc. are the main features that distinguish his poetry. The vitality of poetical scenes and details, passing through the eyes as a movie tape etc. makes the poetic text more visual and memorable. The most interesting aspect is that in every poem there is a slight touch from poet's biography. Praising poet's originality critic Israel Mustafayev wrote at that time : "It is an interesting experience in Isa's poetry that every stanza, alongside with their poetic position, plays a great role in thought sequence and carries a part of a certain poetic idea .In such poems, as soon as one of the stanzas is extracted , disorder and incomprehensibility will be made in the structure of the poem and in an image sequence. It is also strange that we cannot extract one stanza, one part from I.Ismayilzade's poems even as an example. Because that part will not give the meaning of a poem separately, as if the lines separated from each other got naked. In all his poems, lines and the verses give a living to each other standing shoulder to shoulder. It is not so easy to create such a monolithic form and idea . "(Mustafayev, 1990, 121).

1.3. Special features of I. Ismayilzade's poetry.

One of the main features of I.Ismayilzade's poetry is its visibility. If, first of all, we take into consideration the free rhymed poem as an eye poem then the essence of his poetry will be clear. The visibility of the poem also makes it necessary to think about its meaning layer. The agility of poetic text, its appearing in different situations, substitutes for each other as a movie shot. Sometimes this mobility happens in one example. The poem "The bullets did not say ..." which was dedicated to the young men who did not return from war, performs this function .The meaning of the poem beginning with the information: "They went ,they went whistling ,they went to wash the horses without taking us....." has a deep meaning layer. The young people of the village do not take the children even "to collect asparagus, raspberries." But one day, when the news about the outbreak of war came, they went to war. The poet describes this scene as follows:

When we joined he see offers,
They began to pour out loud words and say:
"Go back ... return, go back,
Go back to wash horses,
Go back to gather asparagus and raspberries ... "(Ismayilzade, 1991; 112)

Every single line has its own meaning burden and visibility. When the young men went to the war, they did not take those children whom they didn't even take to collect asparagus raspberries at that time" and ordered them come back and "collect, asparagus, raspberries." After they had gone to war, those children whom they once considered as little children, were washing the horses and collecting asparagus, raspberries instead of them. In the meantime, while the "missiles, bullets" were whistling, they also were shoveling the soil and looking forward for those who went to war. The poet comes to a poetic conclusion by increasing the informative burden in poetry with the help of alliteration:

They went, went towards Berlin,

They went ... they went towards the death ...
The shrapnel didn't say come back,
The tars did not say come back,
The bullets did not say return,
You are still a child, what age are you in ... (Ismayilzade, 1991; 113)

Thus, the people of the village, where the poet grew up during the Great Patriotic War, understood why the young men took them for little children and didn't take them to war, as in the second part of the poem they linked it with their going to war.

Nobody says "come back, "what age are you in ?" In fact, the poet writes the poetic history of the tragedy, the young people, who wash horses" and "gather raspberries" in the village today, do not return from war. The philosopher Asif Efendiyev, who analyzed the characteristics of his poem "Bullets did not say..." writes about the psychological aspects of the fact, as young people go to war facing the contradictions of life: It is a dialectical outlook that draws our attention to the works of Isa and other young poets. Contradictions of the century, complication, shaking moments, dramatics is also felt in their works. This is a very praiseworthy feature, because true optimism and a real faith are not one-sided glorifications of life. (Efendiyev, 1973; 57)

Almost at all stages of I. Ismayilzade's creativity, this unity was maintained. In his poems : "Motherland, do not believe in stepsons", , " Sea lies with open eyes", "Let me pass through Garayazi plains", "My toyless childhood", "The birthday of stars ", "My city sank deep in my eyes", "Wait, I will return to the world", "Silent weddings" , "My eyes are looking towards the roads" etc. the contradictions in human morality and life, the complexity of their characters, and sometimes the double-mindedness is involved into analysis in a poetic way. In the poem "Wait, I will Ireturn to the world," there are no declarative ideas about life or the world, and it is based on such a poetic logic that was attained through the experiences he went .The poem enriches poetry not only in terms of content and ideas, but also in terms of form:

I have to return to this world ...
I have to wake up,
The flowers on my grave,
And those sleepy, cold soil and rocks
I have to wake them up,
from the silence of death.
Maybe with flowers, maybe with the grass,
Maybe with a tree or a cloud,
I can not say ...
Maybe with mad cries or silence -
Shaking the mountains from their place
I can't say..... (Ismayilzade, 1991; 104)

The poet is convinced that he would return to this world a hundred years later, perhaps a thousand years later. Because he is convinced that the "the horse of the River Kura", "the sound of the water" and "the magic mirages" will bring him back to this world one day, waving their hands back to him..

One of the main features of I. Ismayilzade's poem is to create an image of the event, to capture its image and to transfer it to memory. In most poems of the poet the visibility plays a key role, alongside with the plot . Thus, when describing any event, the poet can create the movement of thought along with physical visualization .The poetic style of the poet is mainly formed by this factor. Criticist Yashar Garayev, meaning it as a key feature of Ismailzade's stabilized poetic style , wrote: "These are poems created in the search of meaning about the subjects of life and relations among these subjects ,but not merely about these subjects itself . "Inspiring of the subjects and making them alive " are also needed for that purpose .Many of these poems are based on a single image,on a single epithet "(Garayev, 1973, 62).

This ideas of the critic contain the essence of I.Ismayilzade's free rymed poetry.the. The poet's "Handless Orphan Pockets", "Sculpture is Orphaned", "Silent Weddings", " "City is wearing its nightdress", "Dawn dream of the Sea", "I'm a Thermos Glass", "Graves", "The day divided into two parts" etc. poet recalls poetic details made on a certain poetic element. The poet writes his biography in his poem "I'm a Thermos Glass." He vivifies the thermos bottle and gives a philosophical poetic sense to it.Feeling like a "broken into pieces " thermos bottle, "the lyrical I" of the poem gives the reason for its breaking up. But nobody cares for its breaking up. And the crushed crumbs of hero's heart can turn into a shrapnel and shoot his "friend", "acquaintance" and "wish." One day, somebody's hands can gather these crumbs of crashed thermos bottle and put them together side by side . The similarities between the life of the lyric hero and the glass of thermos opposes two fates :

I'm a thermos glass ...
Again and again
for crashing it again,
for burning it again
I will fall on a daze
like a stone ... (Ismayilzade, 1991; 215).

Criticist V.Jusifli ,also praising the visualization of I.Ismayilzade's poems, writes: "In other poems that Ismailzade writes in the same way, abstract moral concepts, movements and processes are clearly defined, and in these poems, the artistic constructive mission is fulfilled" (Yusufli, 2009 ; 351).

The poem genre also plays an important role in the creativity of I.Ismayilzade. In his poems recalling different sceneries of poet's world , such as : "Icheri Sheher", "Birthday", "Magnified photos", "Talk with my mother", "1937", "One life night", " The pulse of the Earth beats " etc. the possibilities of both free rhymed poetry and poem genre is extended. The image of the ancient city, which became increasingly up-to-date, is created in the "Icheri Sheher" (Inner City) poem. In such parts as" The Lost Song of the "Icheri Sheher", "My past with Icheri Sheher ", " The Dream Song of Icheri Sheher, " The Song of Icheri Sheher winds " and others , a spiritual world image of Ichari Shahar was created alongside with its historical past. The poet describes Icheri Shahar as a world of fairy tales and wants to preserve it, and wants his readers to love this fairy-tale. Naming Icheri Sheher as "bundle " also hints at protection of this "bundle and treasury":

There is a bundle in Baku,
Its name Icheri Sheher
Inside of it ,
There are blind alleys ,
Twisted and twined together ,
Eye-to-eye turnings ,
looking at each other ,
All corners are knotted here
Trails are knotted here
All numbers are knotted here ...
(İsmayilzadə, 1991; 40).

The "Magnified Photos" poem differs in its novelty in regard with both structure and free rhymes. The poet, along with the painter of the village, strives to describe the fate of the lost or killed people in the village. Dumb painter comes to village to magnify the pictures of the soldiers of the village. He collects all the pictures of those soldiers who hadn't returned from the war, and returns with magnified pictures a few days later. He puts the pictures on the ground in a row. However, this row does not replace the real row of soldiers. The poet gives significance to these row of photos and sees the soldiers' returning to the village twenty-five years later:

25 years later, photos came to this village
Photos more faded away from the distance,
Photos looking forward to roads
They came with starred caps and gilded epaulets
They came instead of the brother, instead of the grandfather,
Instead of the father, instead of the son
Like tired soldiers in the battle,
like soldiers who are tired of the war
They leaned on the rock, silenced and rested ... (İsmayilzadə, 1991; 128).

Conclusion it can be seen that, free rhymed poem underwent a certain way of different stages in I. İsmayilzadə's poetry and he is considered one of the creators of associative poetry. His poetry and poems also enriched and improved the development of this genre in terms of various components. In his free rhymed poems, he strives for the maximum unity of form and content, and skilfully uses new artistic imagery and expressive means. In his poetry, new poetic thinking stereotypes of events and processes have been formed. Phonetic sounds of I.İsmayilzadə's poetry originated from the content and essence, enhanced its imagery effectiveness. All this has opened wide opportunities for free rhymed poetry to enter into a new stage.

REFERENCES

- EFENDİYEV A. Lyric hero and time. "Star" magazine, 1973, N3, p. 56-57
- GARAYEV Y. Signatures and hopes. "Ulduz" magazine, Baku, 1973, N3, pp.51-52
- I.ISMAYİLZADE. Selected works. Poems and poems. Baku, Azerneshr, 1991
- ISMAİLZADE I. Wait, "Wait,I will return to the world",. Baku, Law publishing house, 2006, 520 p.
- MAMMAD A. The fate of the poet. I.Ismayilzade. Selected works. Poems and poems. Baku, Azerneshr, 1991, p. 3-6
- MUSTAFAYEV I The writer's ideal and artistic truth. Baku, 1990
- YUSUFLI V. The ways and years of poetry (1960-2000). Baku: "Adiloglu", 2009

TÖMER ÖĞRENCİLERİNİN KÜLTÜREL MİRAS VE KORUMA FARKINDALIĞI; ESKİŞEHİR ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ÖRNEKLEMİ

CULTURAL HERITAGE AWARENESS AND PROTECTION; TÖMER STUDENTS ESKİŞEHİR ANADOLU UNIVERSITY

Hicran Hanım HALAÇ * & Hanane MOKRANE ** & Saadet TURAN ***

* Doç. Dr., Eskişehir Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, TÜRKİYE,
E-mail: hicranhalac@gmail.com

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-8046-9914>

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Eskişehir Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim
Dalı, TÜRKİYE, E-mail: mokranehanane06@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9405-5955>

*** Yüksek Lisans Öğrencisi, Eskişehir Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık
Anabilim Dalı, TÜRKİYE, E-mail: saadetturan93@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4190-7672>

Geliş Tarihi: 7 Şubat 2019; Kabul Tarihi: 25 Nisan 2019

Received: 7 February 2019; Accepted: 25 April 2019

ÖZET

Türkiye; tarihi, kültürel mirasının çeşitliliği ve yoğunluğu ile önemli ülkelerden birisidir. Stratejik konumu, coğrafyası, kültürel çeşitliliği ve turizmiyle son yıllarda turistler için önemli bir merkez haline gelmiştir. Aynı zamanda Türkiye'deki üniversiteler, yabancı öğrenciler için eğitim alabilecekleri önemli bir pozisyona ulaşmıştır. Bu üniversiteler, yabancı öğrenciler için TÖMER'i (Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi) kurmuştur. Bir yabancı dili öğrenmek, sadece dilin kendisini değil, kültürün edinilmesini de kapsar.

Araştırmamızın amacı; Türkiye'de, Eskişehir Anadolu Üniversitesi'nde, TÖMER'den eğitim alan öğrencilerin küreselleşen dünyada hem şehir hem de ülke genelindeki kültürel miraslara olan ilgilerinin araştırılması ve değerlendirilmesidir.

Bu merkezin, yabancı öğrencilere kültür mirasının tanıtılması konusunda ne denli katkı sağladığı, öğrencilerin inisiyatifleriyle kültür mirasına temasları ve kendi ülkelerinin kültürel miraslarını farkındalıkları konusunda sorular içeren anket, örneklem gruba uygulanmış ve sonuçları SPSS ile analiz edilmiş, frekans dağılımları oluşturulup yorumlanarak, kültürel miras ve koruma farkındalığının tespiti hedeflenmiştir. Sonuçların değerlendirilmesi ile her ülkeden gelen öğrencilerin birer kültür ataşesi olduğu fikriyle çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Koruma bilinci, Farkındalık, TÖMER öğrencileri, Türkiye.

ABSTRACT

Turkey; with its history, diversity of the cultural heritage, and its density is one of the most dominant countries. Features such as strategic location, cultural diversity and tourism, helped Turkey to become an important center for tourists in past years. Concurrently, Turkish universities have reached an important position in the education of foreign students. These universities have established turkish learning center TÖMER for foreign students. Learning a foreign language does not involves only the acquisition of the language itself, but also of culture.

The Purpose of our research; research and evaluate the interest of foreign students in cultural heritage at the level of the the city and in the country. Example of students trained by tömer at Eskişehir Anadolu University

This center contributed to the promotion of cultural heritage to foreign students, the questionnaire, which includes questions about how this center contributed in the promotion of cultural heritage to foreign students, the questionnaire was applied to the sample group of students and the results of the survey were analysed in SPSS statistical program. In addition, the frequency distributions were obtained and interpreted. During the evaluation of the results, several suggestions have been made with the idea that the student from every country is a cultural fever.

Keywords: *Cultural heritage, Protection awareness, Awareness, TÖMER students, Turkey.*

1. GİRİŞ

Kültürel miras, gelecek nesillere geçmiş nesiller tarafından oluşturulan ve aktarılan sözlü ve sözsüz gelenekler, geleneksel/yerel üretim şekilleri, gösteri sanatları, sosyal hayattaki uygulamalar, ritüeller, festivaller ve en önemli olarak da deneyimler sonucu ortaya çıkan bilgilerdir. Belirtilen miras unsurlarına bakıldığında burada bahsedilenlerin somut olmayan kültürel miras olduğu görülmektedir (Karaca Yılmaz ve diğ., 2017:87). Diğer taraftan tarihi mekanlar, doğal sitler, mimari eserler, anıtlar, tablolar, arkeolojik ve bilimsel eserler ise geçmiş nesiller tarafından miras olarak bırakılmış olan somut kültürel miras unsurlarıdır. Kültürel miras, kültürel kimliğin ve yenilenebilir olmayan insan varlıklarının kaynağını temsil etmektedir. Küresel bağlamda kültürel miras kavramı, tüm bireylerin temas etmesi, bilmesi ve koruması gereken mirası ifade etmektedir.

Her ülke, tarihi ve kültürel mirası açısından değer sahibidir. Mirasların kaybedilmesi ya da bozulması; toplulukların kültürel önemlerini ve sosyo ekonomik değerlerini olumsuz etkileyecektir. Ülkeler, kültürel miraslarını tanımlama, belirleme, koruma, restore etme, sunma ve gelecek nesillere aktarma yükümlülüğündedir. Kültürel miras bilinci, küreselleşen dünyada öncelikle bireylerin kendi şehirleri ve ülkelerinin kültürel miraslarının farkında olmasıdır.

Gelişen teknolojiler, ulaşımda yapılan yenilikler sayesinde mesafelerin ortadan kalktığı, gittikçe küçülen, bu dünyada; bilgi, tecrübe, kültürler; insanlar hatta ülkeler arasında el değiştirip, paylaşılıp, zenginleşmektedir. Mesafelerin önemsiz hale gelmesi, paylaşımların artması ve etki alanının genişlemesi ile yükseköğretim daha fazla önem arz etmektedir. Başka ülkedeki üniversitelere ulaşabilme şanslarının artması sayesinde öğrenciler bu ülkelerdeki daha iyi üniversitelerde okuyabilmek için birbirleriyle yarışırken, ülkeler ve üniversiteler de akademik, ekonomik ve kültürel anlamda kazanım saydıkları bu öğrencileri çekebilmek için yarışmaktadırlar (Kaya, 2014:4).

Yükseköğretimdeki uluslararası öğrenci hareketliliği, günümüzde kültürel, politik, ekonomik ve akademik olarak önemli bir faaliyet alanı olup eğitim imkanlarıyla öğrenci çekmeye çalışan ülkelere farklı açılardan birçok yarar sağlamaktadır (Gündüz, 2012:1).

Başta gelişmiş ülkeler olmak üzere tüm dünyada bu öğrenci hareketliliğinden yararlanabilme önemli hale gelmiş, pay alabilme çabası artmış, böylece günümüzde uluslararası öğrenci hareketliliği önemli bir noktaya gelmiştir. Bahsi geçen öğrencilerden, kimileri eğitim sonrasında eğitim gördükleri ülkede yaşamaya devam edip üretim ve kalkınmaya katkı sağlayan önemli bireyler haline gelmekte, kimileri de kendi ülkelerine bir kültür elçisi olarak dönüp ülkeler arasında siyasi, sosyal, kültürel ve ticari anlamda köprü oluşturmaktadır (URL-1).

Uluslararası öğrenci konusu, Türkiye’de 1990’ların başından itibaren Türk Cumhuriyetleri’nin de bağımsızlık haklarına erişmesinden sonra öncelikli bir konu halindeyken, günümüze istenilen düzeyde olmasa da önemini muhafaza ederek ulaşmıştır. 1992’de başlanmış olan Büyük Öğrenci Projesi ile Türk Cumhuriyetleri’nden ve diğer soydaş ve akraba topluluklardan pek çok uluslararası öğrenci Türkiye’ye yükseköğrenim için kabul edilmiştir. Öğrenci sayısı 1990’larda 16 bin iken, 2000’lerde 14 bin, 2012’de de 31 bin seviyesinde olup Türkiye’nin uluslararası öğrenci hareketliliğindeki yeri bazen gerileme yaşansa da önemini artırmaktadır (Gündüz, 2012:1). Türkiye eğitim olanakları bakımından önemli hamleler yapmış, Cumhuriyet öncesi ve sonrası dönemde ülkeye gelen uluslararası öğrencilere burslar temin edip iyi eğitim almalarına katkı sağlamıştır (URL-2).

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı tarafından ‘Uluslararası Öğrenci Strateji Belgesi’ hazırlanmıştır. Türkiye’nin hedeflerinden olan, uluslararası öğrenciler için kaliteli eğitim, sosyal ve kültürel kazanım, hem ülke hem öğrenci menfaatinin gözetilmesi, hazırlanan bu belge ile sağlanmak istenmiştir (Gündüz, 2012:3).

Türkiye Bursları Yönetmeliği’nde stratejik amaç olarak belirtildiği üzere; Türkiye Burslarının amacı, Türkiye’nin uluslararası kültürel, siyasi, ekonomik ilişkilerinin bahsi geçen uluslararası öğrencilerin katkısı ile güçlenmesi, kültür ve medeniyeti ile yükseköğretim alanındaki birikimlerinin küresel ölçekte paylaşılması ve yükseköğretim kurumlarının uluslararası etkinliğine katkı sunulmasıdır (URL-3).

Uluslararası öğrencilerin, kaliteli bir eğitim almış ve kültürel kazanımlarını artırmış olmalarına ek olarak, mezun olduktan sonra gittikleri yerlerde, gönüllü Türkiye elçileri olarak ilişkilerinin devamlılığı için önemli unsurlar olmaları da sağlanmak istenmiştir.

Araştırmanın amacı; Eskişehir’de TÖMER’den eğitim alan öğrencilerin kendi şehir ve ülkelerinin tarihi ve kültürel miraslarına olan farkındalık ve ilgilerini araştırmaktır. TÖMER öğrencilerinin örneklem olarak seçilme nedeni ise, onların Türkiye’de, Eskişehir’de, üniversite ortamında; bilgi, görgü, davranışlarıyla ve hatta kılık kıyafetleriyle kendi ülke ve gençliklerini temsil ediyor olmalarıdır. TÖMER öğrencilerinin başka ülkeleri ziyaret ederken önce kendi ülkelerinin farkında olmaları gerekmektedir.

Eskişehir, Anadolu Üniversitesi’nde Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÖMER) 24 Temmuz 2016 yılında kurulmuştur. Her yıl, bu merkez yaklaşık olarak 120 öğrenciyi ağırlamakta ve dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen öğrencilere lisans, yüksek lisans, doktora eğitim düzeylerinde eğitim sağlamaktadır. Bu araştırmada, TÖMER’den eğitim alan öğrencilerin, ülkelerindeki tarihi mekanlar, eserler, kültürel miraslarla ilgili bilgi ve farkındalıklarının ilişkisi ele alınmaktadır.

Çalışmayla ilgili bir anket hazırlanmış ve bu anket, Eskişehir Anadolu Üniversitesi’nde, TÖMER’den eğitim alan öğrencilere uygulanmıştır. Ankette çoktan seçmeli ve açık uçlu sorular olmak üzere toplam 7 soru bulunmaktadır. Ankette yer alan sorular, TÖMER öğrencilerinin, tarihi ve kültürel mirasın, bilgiye yönelik bilinçlilik düzeylerini belirleyecek şekilde geliştirilmiştir. Anketin ilk soruları demografik sorular olup öğrencilerin sosyo-ekonomik özellikleri hakkında bilgi edinmeye yöneliktir.

2. TÜRKİYE'DE TÖMER

Türkiye, uluslararası öğrenciler için iyi eğitim görebilecekleri, sosyal ve kültürel faaliyetleri gerçekleştirebildiği bir çekim merkezi olmuştur. YTB'nin (Yurtdışındaki Türkler ve İlgili Topluluklar Başkanlığı) kurulması ile uluslararası öğrenciler için olan devlet burslarının tek bir merkezde toplanması sağlanmıştır (URL-4).

Uluslararası öğrencilerin Türkiye'de başarılı bir eğitim görebilmelerinin en önemli gereklerinden birisi Türkçe öğretimi olduğundan dolayı üniversite eğitiminin temel unsuru Türkçe hazırlık eğitimi olmaktadır (URL-4). Bu yüzden Türkiye, burs kazanmış her uluslararası öğrenciye kazandığı ilde ve üniversitede bir yıllık Türkçe eğitim imkânı sunmaktadır. Üniversitelerin çoğunda Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezleri (TÖMER) kurulmuştur.

Türkiye'de ilk olarak Ankara Üniversitesi çatısı altında, 1984 yılında, yabancılara Türkçe öğretmek için diğer ülkelerdeki önde gelen dil ve kültür merkezleri örnek alınarak "Türkçe Öğretim Merkezi (TÖMER)" olarak faaliyete geçmiştir. Açık adı, 2001 yılında "Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi" olmuş daha sonra ise 2011 yılında "Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi" olarak kullanılmaya devam edilmiştir (URL-5).

TÖMER, o dönemde Türkçe öğretimi yapan ilk ve tek kurum olarak hizmet vermiştir. 1980'lerin sonlarından itibaren öncelikle İngilizce, Fransızca ve Almanca öğretimine de başlanmış, daha sonra ise Türkçe, İngilizce, Almanca, Fransızca, İspanyolca, Portekizce, İtalyanca, Rusça, Bulgarca, Çince, Arapça, Korece, Farsça dilleri ve Osmanlı Türkçesi öğretilmeye başlanmıştır. Bu çalışmalar ile TÖMER "bilimsel tabanlı dil merkezi" kimliğini kazanmış ve böylece yabancı dil öğretiminde uygulanmak üzere yeni yöntem ve teknikler geliştirme olanağına sahip olmuştur (URL-5).

Anadolu Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÖMER), Resmî Gazete'de 14 Temmuz 2016 tarihinde yayımlanan "Anadolu Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliği" adlı 29770 sayılı Yönetmelikle kurulmuştur (URL-6). Eskişehir ilinde Anadolu Üniversitesi haricinde Osmangazi Üniversitesi'nin bünyesinde de TÖMER bulunmaktadır. Anadolu Üniversitesi'ne ait TÖMER Yunusemre yerleşkesindeki Merkezler ve Birimler Binası'nda bulunmaktadır.

3. KÜLTÜREL MİRAS KAVRAMI

Kültürel miras, bir topluluktaki üyeleri, deneyim ve gelenekler ile ortak bir geçmiş çatısı altında buluşturan, üyelerin bağlarını güçlendirerek geleceğin doğru şekillenmesini sağlayan bir kavramdır (Ünal, 2014:11). Kültürel mirasın önemli bir değer olması onun geleceğe aktarılmasının altındaki sebeplerdendir (Aksoy, 2012:8).

UNESCO, "Kültürel Miras" kavramının bir bütün olarak insanlığın paha biçilemez ve vazgeçilemez insan mirası olduğunu belirtmektedir. Bu en değerli varlıkların herhangi birinin bozulması veya yok olması nedeniyle olan kayıp, tüm dünya halklarının mirasının yoksulluğunu teşkil etmektedir. Bu mirasın bir kısmı, istisnai nitelikleri nedeniyle, "üstün evrensel değer" olarak kabul edilebilir ve onları giderek daha fazla tehdit eden tehlikelere karşı özel bir korumaya layık görülebilir. UNESCO Konvansiyonu'nun 1972'de kabul edilmesinden bu yana, sürdürülebilir kalkınma" kavramı benimsenmiştir. Doğal ve kültürel mirasın korunması, sürdürülebilir kalkınmaya önemli katkı sağlamaktadır. (UNESCO, 1972)

Toplumların kökenleri ve gelişimi hakkındaki bilgi ve anlayışların, kültürel ve sosyal kökenlerinin belirlenmesinde insanlık için temel öneme sahip olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir. Kültürel miras geçmiş insan faaliyetlerinin temel kaydını oluşturur. Bu nedenle,

koruma ve doğru yönetim, arkeologların ve diğer bilim adamlarının, şimdiki ve gelecek nesillerin yararı adına kültürel mirası incelemesi ve yorumlaması için şarttır. (ICCROM, 1990).

Geniş bir kapsamı olan kültürel miras, somut kültürel miras ve somut olmayan kültürel miras olarak iki ayrı grup olarak kategorize edilebilmektedir. Arkeolojik, mimari, teknolojik ve bilimsel eserler somut kültürel miras kategorisindedir. Somut olmayan kültürel miras kategorisinde ise gelenek, inanış, dil, müzik, şarkı, dans, hikaye, şiir gibi unsurlar bulunmaktadır (Müşerref, 2009:1-4).

Somut ve somut olmayan kültürel mirası birbirinden soyutlayarak tam olarak kavramanın mümkün olmayışından dolayı, bu iki kavramın bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekmektedir (Metin Basat, 2013:62).

4. KÜLTÜREL MİRAS BİLİNÇLENDİRME

Her bir ülkenin geçmişten bugüne taşıdığı kültürel mirası ve derin tarihsel bağları, sadece ülke sınırları içinde yaşayan bireyler için değildir. Ülke sınırları dışında farklı ülkelerde yaşayan insanlara sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesini sağlamak için kültürel mirası tanıtmak önemlidir (Gündüz, 2012:2).

Kültürel mirasın korunup gelecek nesillere aktarımı, ulusal ve uluslararası yasa, yönetmelik, tüzük ve anlaşmalar ile dünya politikası olmuş, gelişmişliğin göstergesi haline gelmiştir. Korumada sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için, farkındalık, bilinç ve eğitim gibi faktörler, koruma görevini üstlenen kişilerin sorumlulukları halini almaktadır (Sürücü ve Başar 2016:13).

Küresel bağlamda kültürel miras kavramı, sadece benim, senin, onun mirası değil tüm insanlığın temas etmesi, bilmesi ve koruması gereken mirasını ifade etmektedir. Bu noktada, UNESCO kültürel mirasları tüm dünyanın kültürel mirası olduğu unutulmamalıdır.

5. TÖMER ÖĞRENCİLERİNDE KÜLTÜREL MİRAS BİLİNÇLENDİRMESİNİN ÖNEMİ

Günümüzde dünyadaki uluslararası öğrenci hareketliliğinin kalkınma, gelişme, diploması ve diyalog parametreleri ile yakından ilişkili olduğu gözlenmektedir. Birçok ülkenin, siyasi, kültürel strateji ve ekonomik getiri bağlamında ulusal politikalar uyguladığı bilinmektedir.

Yükseköğretimin artırılmasındaki ana unsur öğrenci hareketidir. Günümüzde uluslararası öğrenci hareketinde küresel bir rekabet ortamı ortaya çıkmıştır. Yetenekli öğrencilerin ve akademisyenlerin hala bu yarışmanın ana unsurları olduğu görülmektedir.

Yurtdışında yükseköğretimde kayıtlı olan öğrenci sayısı, son on yılda, dünya çapında yükseköğretim eğitim sistemlerinin genişlemesi ve toplumların küreselleşmesini yansıtan son yıllarda keskin bir şekilde artmıştır. 2000 ve 2011 arasında, uluslararası öğrenci sayısı iki katından fazla artmıştır. Bugün, yaklaşık 4.5 milyon yüksek öğrenim öğrencisi, ülkesinin dışında öğrenim görmektedir (OECD, 2013).

Uluslararası öğrenci hareketliliği yükseköğretim kurumlarının bilimsel araştırma kapasitelerine önemli katkılar sağlamakta ve uluslararası rekabet güçlerini arttırmaktadır. Üniversitelerde uluslararası öğrenci ve öğretim görevlilerinin bulunması, doğrudan verilen eğitimin biçimini ve kalitesini etkiler ve dünya ülkeleri arasında kültürlerarası diyalogun gelişmesine izin vermektedir (Özer, 2012:10).

Ülkeler arası öğrenci hareketliliğinin ana amaçlarından birisi; öğrencilerin genel kültür, bilgi, donanım, vizyon ve görgüsünü sadece bilimsel ortamda artırmak değil, sosyal ve kültürel

ortamlarda da geliştirebilmelerini sağlamaktır. Diğer bir amaçları ise kendi ülkelerini bilgi, görgü, davranış ve hatta kılık kıyafetleriyle bile doğru tanıtmaktır.

Farklı kültürlerden kişilerin başka ülkeleri ziyaret ederken öncelikle kendi şehir ve ülkelerinin farkında olmaları gerekmektedir. Çünkü onlar kendi ülkelerinin kültür elçileridir ve bu kişiler kendi şehir ve ülkeleriyle ilgili kültürel birikimlerinin farkında olarak başka ülkeye gitmeli, kendi kültürel birikimlerini aktarabilmeleri ve aynı zamanda gittikleri ülkelerin de kültürlerinden haberdar olup bu kültürel bilgi ve birikimleri harmanlayıp mozaik haline getirerek kültürel kazanım ve görgüsünü artırabilmelilerdir.

6. BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın yürütüldüğü 2016-2017 güz dönemindeki Türkiye’de, Eskişehir Anadolu Üniversitesi’nde, TÖMER’den eğitim alan öğrencilerin ülkelerindeki tarihi ve kültürel miraslara ilgilerini araştırmaktır. Anketin 100’den fazla kopyası TÖMER öğrencilerine dağıtılmış, 100 kopya geri alınmış ve yaklaşık 10 kopya kaybolmuştur.

6.1. Anket Soruları

Çalışmayla ilgili ankette çoktan seçmeli ve açık uçlu olmak üzere toplam 7 soru bulunmaktadır. Tablo 1

Tablo 1. Anket Soruları

BİRİNCİ GRUP	No	Kültürel miras ile ilgili görüşleri	İKİNCİ GRUP	No	Kendi ülkeleri ile ilgili kültürel miras farkındakıları
	01	Sizce kültürel miras nedir?		01	Ülkenizde bulunan tarihi mekanları gezdiniz mi?
02	Kültürel mirasa ilgi duyuyor musunuz?	02	Ülkenizdeki kültürel miraslar hakkında nasıl bilgi ediniyorsunuz?		
03	Tarihi mekanlar hakkında bilgi edinmekte zorlanıyor musunuz?	03	Ülkenizde bulunan kültürel mirasların korunma işlemleri (restorasyon vb.) hakkında bilginiz var mı?		
04	Soruda yanıtınız evet ise karşılaştığımız güçlükler nelerdir?				

190

6.2. Verilerin Analizi

Araştırmanın amaçları doğrultusunda toplanan veriler, IBM SPSS 21 istatistiksel paket programı kullanılarak analiz edilmiş, elde edilen sonuçlar tablolar halinde sunulmuştur. Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin anket formundaki sorulara ilişkin cevapları, frekans dağılım tabloları şeklinde düzenlenmiştir.

Araştırmanın bu kısmında anket uygulamasından sonra elde edilen verilere ait bilgiler ve bu bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir.

Araştırma kapsamında anket uygulaması gerçekleştirilen öğrencilerin, ülkelerine göre demografik bilgilerine ilişkin frekans dağılımı Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Ankete katılan TÖMER öğrencilerinin istatistikleri

	Ülkeler	Öğrenci sayısı			Ülkeler	Öğrenci sayısı			Top
		Erkek	Kadın	Top		Erkek	Kadın	Top	
Afrika ülkeleri	Cezayir	5	3	8	Mısır	1	1	2	40
	Sudan	5	2	7	Senegal	1	0	1	
	Somali	3	1	4	Burkina faso	1	0	1	
	Etiyopya	5	0	5	Burundi	1	0	1	
	Tunus	2	0	2	Madagaşkar	0	1	1	
	Libya	2	0	2	Çad	1	0	1	
	Kameron	2	0	2	Nijerya	1	0	1	
	Zambiya	1	0	1	Zimbabve	0	1	1	
Asya ülkeleri	Kazakistan	1	1	2	Tacikistan	1	1	2	29
	Afganistan	9	1	10	Iran	0	1	1	
	Gürcisten	1	0	1	Vietnam	1	0	1	
	Thailand	1	0	1	Hindistan	2	0	2	
	Çin	1	1	2	Endonezya	0	2	2	
	Rusya	1	1	2	Moğolistan	0	2	2	
	Nepal	1	0	1					
Orta Doğu ülkeleri	Filistin	2	2	4	Irak	4	0	4	27
	Suriye	2	2	4	Yemen	7	2	9	
	Lübnan	1	0	1	Ürdün	0	5	5	
Güney Avrupa ülkeleri	Montenegro	0	1	1	Arnavutluk	1	1	1	3
Güney Amerika ülkeleri	Kolombiya	0	1	1					1
Toplam öğrenci sayısı									100

Tablo 2’de görüldüğü gibi, araştırmaya otuz sekiz farklı ülkeden 100 TÖMER öğrencisi katılmıştır. Afrika ülkelerinden gelen 40 öğrenciden %80’lik oran ile 31’i erkek, %20’lik oran ile 9’u kadın; Asya ülkelerinden gelen 29 öğrenciden %68’lik oran ile 19’u erkek, %32’lik oran ile %10’u kadın; Orta Doğu ülkelerinden gelen 27 öğrenciden %59’luk oran ile 16’sı erkek, %41’lik oran ile 11’i kadın; Güney Avrupa ülkelerinden gelen 3 öğrenciden %67’lik oran ile 2’si erkek, %33’lük oran ile 1’i kadın ve Güney Amerika ülkelerinden gelen 1 öğrenci ise kadındır.

Afrika ülkelerinden gelen öğrencilerin oranı %40 ile en yüksek oran olarak görülmektedir. Uluslararası burslu öğrencilerin; Asya ülkelerinden %29, Orta Doğu ülkelerinden %27, Güney Avrupa ülkelerinden %3 ve Güney Amerika ülkelerinden %1 oran ile gelmiş oldukları tespit edilmiştir.

Dr. Olgun Gündüz tarafından hazırlanan Uluslararası Burslu Öğrencilerin Türkiye’de Eğitim Görme Beklentileri ve Kariyer Hedefleri adlı uzmanlık tezine bağlı olarak uluslararası burslu öğrencilerin Türkiye’yi tercih sebepleri sunulmaktadır;

Afrika ülkelerinden gelen öğrencilerin, Türkiye’de eğitim almak isteme nedenlerinin diğer ülkelerden gelen öğrencilere kıyasla daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Afrika

ülkelerindeki yaşam şartlarının zorluğu, eğitim seviyesinin düşüklüğü, geri kalmışlık gibi sebeplerle öğrenciler, iyi bir eğitim almak ve eğitim sonucunda kendi ülkelerine dönüp hizmet etmek istediklerini belirtmişlerdir (Gündüz, 2012:54).

Asya ülkelerinden gelen öğrenciler, Türkiye’deki eğitim ve ortamın kaliteli ve nitelikli olmasından, coğrafi ve kültürel yakınlığın mevcudiyetinden dolayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir (Gündüz, 2012:43). Orta Doğu ülkelerinden gelen öğrenciler ise, Müslüman bir ülkede olmanın kendilerinde hissettirdiği rahatlık duygusu, tarihsel ve kültürel yakınlık gibi sebeplerden dolayı Türkiye’yi tercih ettiklerini ifade etmişlerdir (Gündüz, 2012:50).

Öğrencilerin Türkiye’yi tercih ederken arkadaş, akraba ve medya yolu ile sahip oldukları bilgiler ile kendilerinde Müslüman ve dindar ülke imajı oluştuğunu belirtmişlerdir (Gündüz, 2012:51). Türkiye’nin Müslüman nüfusunun fazla olması, İslami değerler çevresinde şekillenmiş olan yaşam tarzı, ülkede yaşayanların yardımseverliği, dostluğu, kültürel ve dini değerlerin bağdaşması gibi nedenlerin Türkiye’deki yaşamlarında olumlu etki yarattığını belirtmişlerdir (Gündüz, 2012:53).

Türkiye’deki eğitim olanakları konusunda bilgilendirme yollarından, İslam Kalkınma Bankası’nın teşviki ve İHH gibi sivil toplum örgütlerinin faaliyetleri büyük önem arz etmektedir (Gündüz, 2012:53). Ayrıca eğitim kalitesi, maliyetler, burslar, Türkiye’nin dini, kültürel ve etnik yapısı ile kendi ülkelerindeki Türk okullarında bulunan yetkililerin verdiği tavsiyeleri kıstas olarak kabul ettikleri görülmüştür (URL-7).

7. ARAŞTIRMA BULGULARININ TOPARLANMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

7.1. Kültürel Miras İle İlgili Görüşler

Anketteki “Sizce kültürel miras nedir?” sorusuna ankete katılan TÖMER öğrencilerinin %80’lik oran ile 80’i cevap vermiştir.

Tablo 3. TÖMER öğrencilerinin kültürel mirasla ilgili görüşleri

	Eğitim	Öğrenci			Cevaplar
		Sayı	(%)	Top	
Birinci Grup	Lisans	05	15,1%	16	Tarihten kalan miras
	Yüksek lisans	07	14,8%		
	Doktora	04	20%		
İkinci Grup	Lisans	07	21,2%	18	Müzeler, tarihi mekanlar, eski yerler yada şehirler
	Yüksek lisans	08	17%		
	Doktora	05	25%		
Üçüncü Grup	Lisans	06	18,1%	21	Kiliseler, kaleler, mescidler, eski evler, şarkılar, eski kıyafetler
	Yüksek lisans	11	33,3%		
	Doktora	04	8,5%		
Dördüncü Grup	Lisans	03	9,1%	7	Ailemizden aldığımız kültürler ve gelenekler.
	Yüksek lisans	04	8,5%		
	Doktora	00	0%		
Beşinci Grup	Lisans	06	18,2%	18	Ülkenin kültürü, tarihi ve geçmiş insan hayatı.
	Yüksek lisans	10	21,3%		
	Doktora	02	10%		
Altıncı Grup	Lisans	06	18,2%	20	Fikrim yok
	Yüksek lisans	07	14,9%		
	Doktora	05	25%		

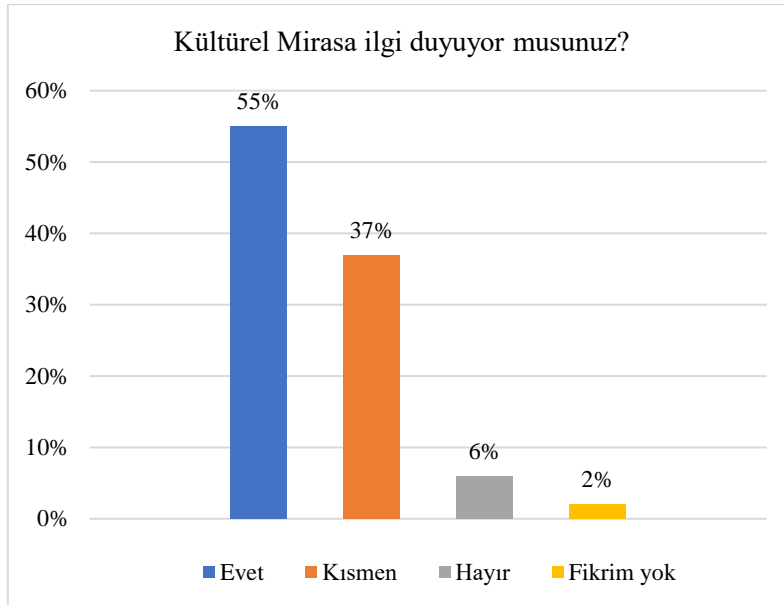

Tablo 3 incelendiğinde, TÖMER öğrencilerinin “Sizce kültürel miras nedir?” sorusunu %16’lık oran ile 16’sı tarihten kalan miras, %18’lik oran ile 18’i müzeler, tarihi mekanlar , eski yerler yada şehirler, %21’lik oran ile 21’i kiliseler, kaleler, mescidler, eski evler, şarkılar, eski kıyafetler, %7’lik oran ile 7’si ailemizden aldığımız kültürler ve gelenekler, %18’lik oran ile 18’i ülkenin kültürü, tarihi ve geçmiş insan hayatı, %20’lik oran ile fikrim yok şeklinde cevaplayarak kültürel mirasla ilgili görüşlerini aktardıkları görülmektedir.

TÖMER öğrencilerinden pek çoğunun tarihi olan durumu eskilikle aynı tuttuğu cevaplardan görülmektedir. “Eski evler, eski kıyafetler, eski yerler” şeklinde ifade edilen cevaplar, kültürel miras bağlamında, tarihi evler, geleneksel kıyafetler, tarihi alanları belirtmektedir.

Anketteki “Kültürel mirasa ilgi duyuyor musunuz?” sorusuna ankete katılan TÖMER öğrencilerinin tamamı cevap vermiştir. TÖMER öğrencilerinden %55’lik oran ile 55’i evet, %37’lik oran ile 37’si kısmen, %6’lık oran ile 6’sı hayır ve %2’lik oran ile 2’si fikrim yok şeklinde cevap vermiştir. Şekil 1

Şekil 1. TÖMER öğrencilerinin kültürel mirasa olan ilgileri

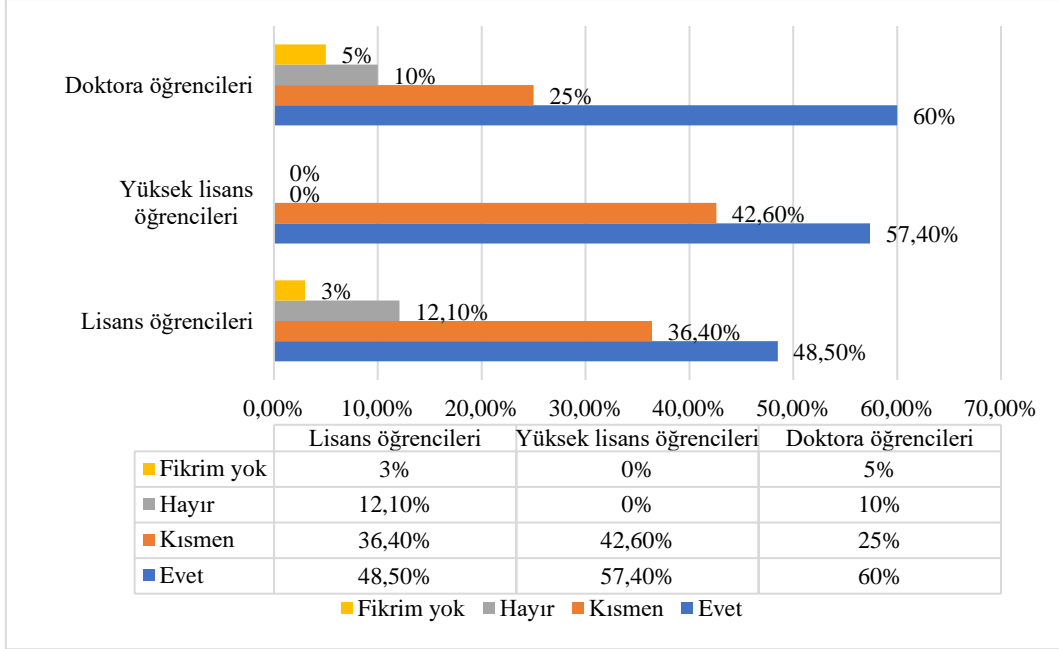
“Kültürel mirasa ilgi duyuyor musunuz?” sorusuna lisans öğrencilerinin %48,5’lik oran ile 16’sı evet, %36,4’lük oran ile 12’si kısmen, %12,1’lik oran ile 4’ü hayır, %3’lük oran ile 1’i fikrim yok; yüksek lisans öğrencilerinin %57,4’lik oran ile 27’si evet, %42,6’lık oran ile 20’si kısmen; doktora öğrencilerinin ise %60’lık oran ile 12’si evet, %25’lik oran ile 5’i kısmen, %10’luk oran ile 2’si hayır ve %5’lik oran ile 1’i de fikrim yok demiştir. Şekil 2

Ülkelerdeki eğitim sistemleri incelendiğinde, farklı toplumlarda ve kültürlerde eğitim hem yaşamsal hem de işlevsel bir unsurdur. O kültürde yetişmiş olan kişilerin kendi kültürünü öğrenmesi ve ona katkı sağlaması, kendi ülkesindeki ve başka ülkelerdeki eğitimi süresince ve hatta sonrasında kültürel mirasa katkı konusunda, kültürlerarası etkileşimin göz önünde bulundurulması fayda sağlayacaktır (Aliyev ve Öğülmüş, 2016:96).

Gelişmiş ülkelerde yükseköğretim sistemleri, aşırı talep nedeniyle, öğrenci hareketliliğine giderek daha açık hale gelmektedir. Küreselleşen dünyada, yükseköğretim gün geçtikçe ülkeye özgü bir faaliyet olmamaya başlamıştır. Yükseköğretim uluslararası alanda gelişmekte, hem kısa süreli öğrenci ve akademik personellerin hem de uzun süreli olarak lisans ve lisansüstü öğrencilerin hareketliliği sürekli artış göstermektedir (Ramazan, 2014:1).

Verilen cevaplara bakıldığında yüksek lisans öğrencilerinin kendi ülkelerindeki tarihi mekân ve kültürel mirasla en fazla ilgilenen grup olduğu görülmektedir. Ayrıca lisans ve doktora öğrencilerinin, ülkelerindeki tarihi mekanlara ve kültürel miraslara ilgisiz olanlarının oranı (hayır ve fikrim yok diye cevap verenler) birbirine yakındır.

Şekil 2. TÖMER öğrencilerinin kültürel mirasa olan ilgilerinin eğitim düzeylerine göre dağılımı

Anketteki “Tarihi mekanlar hakkında bilgi edinmekte zorlanıyor musunuz?” sorusuna ankete katılan TÖMER öğrencilerinin tamamı cevap vermiştir. TÖMER öğrencilerinden %16’lık oran ile 16’sı evet, %84’lük oran ile 84’ü hayır şeklinde cevap vermiştir. Şekil 3

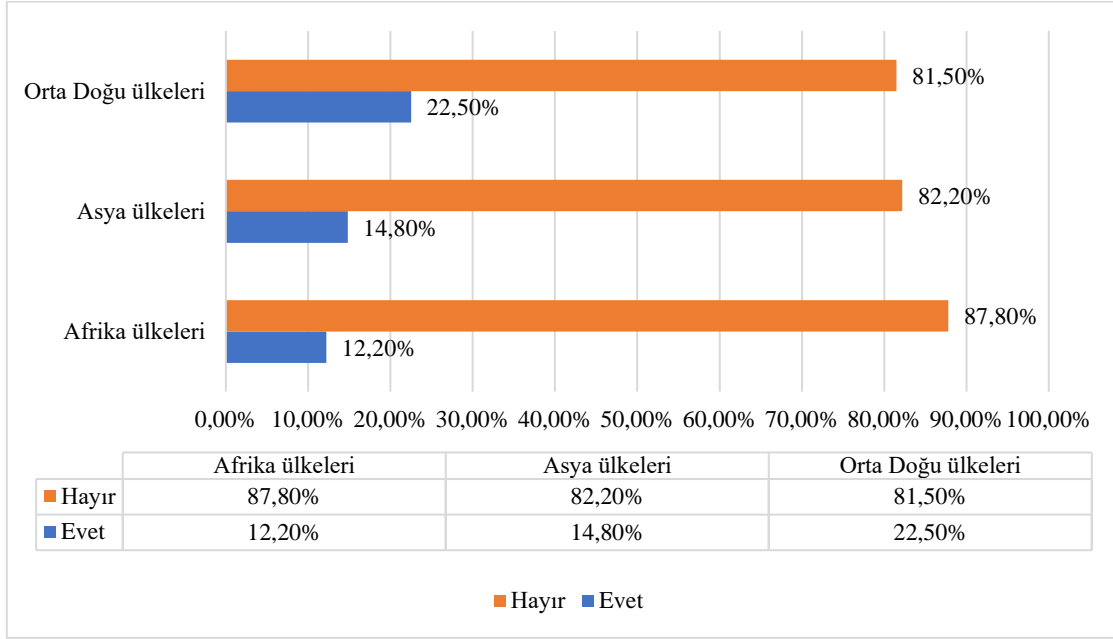
Şekil 3. TÖMER öğrencilerinin bilgi edinmede zorluk yaşama oranı

“Tarihi mekanlar hakkında bilgi edinmekte zorlanıyor musunuz?” sorusuna Afrika ülkelerinden gelen öğrencilerin %12,2’lik oran ile 5’i evet, %87,8’lik oran ile 36’sı hayır; Asya ülkelerinden gelen öğrencilerin %14,8’lik oran ile 4’ü evet, %82,2’lik oran ile 23’ü hayır; Orta Doğu ülkelerinden gelen öğrencilerin ise %22,5’lik oran ile 6’sı evet, %81,5’lik oran ile 22’si hayır demiştir.

Afrika ülkelerinden gelen öğrencilerin, kendi ülkelerinin tarihi mekanları hakkında bilgi edinmekte zorlanmayan grup olduğu anlaşılmaktadır. Asya ile Orta Doğu ülkelerinden gelen öğrencilerin, kendi ülkelerinin tarihi mekanları hakkında bilgi edinmekte karşılaştıkları zorlukların oranları birbirine yakındır. Şekil 4

Şekil 4. TÖMER öğrencilerinin tarihi mekanlar hakkında bilgi edinme zorluklarının ülkelerine göre dağılımı

Anketteki “Tarihi mekanlar hakkında bilgi edinmekte zorlandığınız zaman karşılaştığınız güçlükler nelerdir?” TÖMER öğrencilerinin karşılaştığı zorluklar aşağıdaki gibidir:

Tablo 4. TÖMER öğrencilerine göre bilgi edinmedeki en önemli zorluklar

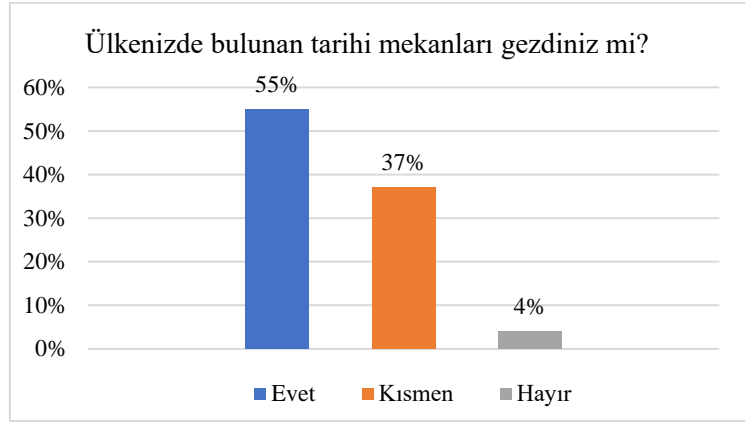
Sayı	(%)	Cevaplar
16	16 %	Kültürel mirasın tanıtımındaki rehberlik eksikliği
18	18%	Kültürel miras tanıtımının ve gezilerinin eksikliği
12	12 %	Doğru bilgileri içeren kaynakların eksikliği
24	24%	Kültürel mirası ve tarihi alanları ziyaret etmek için giriş ücretlerinin pahalılığı
19	19%	Kültürel miras alanlarına ulaşım yetersizliği
13	13%	Savaşın etkisi ve alanlara girmenin zorluğu

“Tarihi mekanlar hakkında bilgi edinmekte zorlandığınız zaman karşılaştığınız güçlükler nelerdir?” sorusuna TÖMER öğrencilerinin, %16’lık oran ile 16’sı kültürel mirasın tanıtımındaki rehberlik eksikliği, %18’lik oran ile 18’i kültürel miras tanıtımının ve gezilerinin eksikliği, %12’lik oran ile 12’si doğru bilgileri içeren kaynakların eksikliği, %24’lük oran ile 24’ü kültürel mirası ve tarihi alanları ziyaret etmek için giriş ücretlerinin pahalılığı, %19’luk oran ile 19’u kültürel miras alanlarına ulaşım yetersizliği, %13’lük oran ile 13’ü savaşın etkisi ve alanlara girmenin zorluğu demıştır. Tablo 4

7.1. Kendi Ülkeleri İle İlgili Kültürel Miras Farkındalıkları

Anketteki “Ülkenizde bulunan tarihi mekanları gezdiniz mi?” sorusuna ankete katılan TÖMER öğrencilerinin tamamı cevap vermiştir. TÖMER öğrencilerinden %55’lik oran ile 55’i evet, %37’lik oran ile 37’si kısmen, %4’lük oran ile 4’ü hayır şeklinde cevap vermiştir. Şekil 5

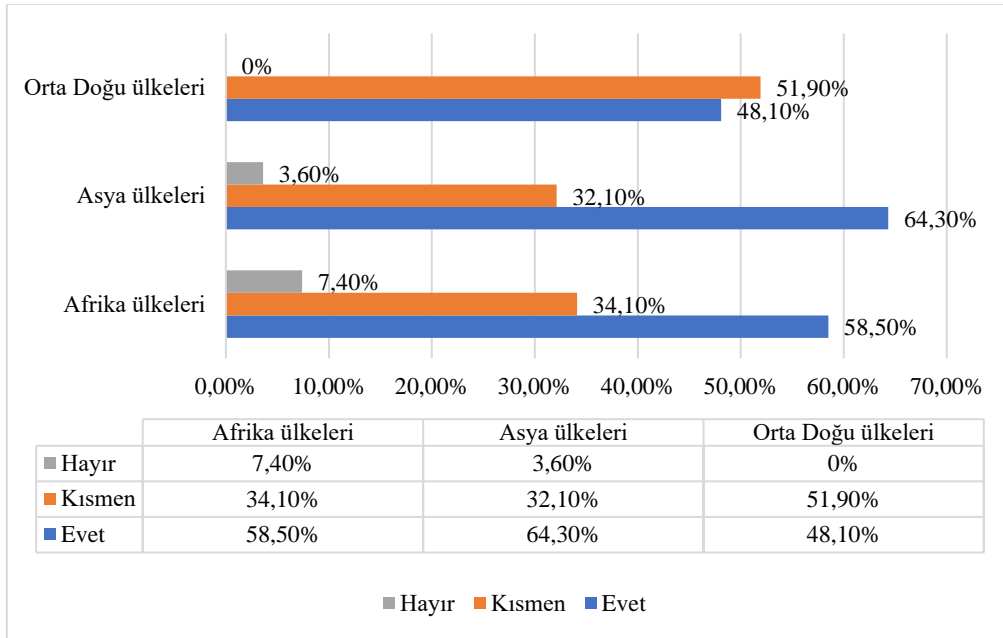
Şekil 5. TÖMER öğrencilerinin tarihi mekanları gezme oranları

“Ülkenizde bulunan tarihi mekanları gezdiniz mi?” sorusuna, Afrika ülkelerinden gelen öğrencilerin %58,5’lik oran ile 24’ü evet, %34,1’lik oran ile 14’ü kısmen, %7,4’lük oran ile 3’ü hayır; Asya ülkelerinden gelen öğrencilerin %64,3’lük oran ile 18’i evet, %32,1’lik oran ile 9’u kısmen, %3,6’lık oran ile 1’i hayır; Orta Doğu ülkelerinden gelen öğrencilerinin ise %48,1’lik oran ile 13’ü evet, %51,9’lük oran ile 14’ü kısmen demiştir.

Bahsi geçen ülkeler arasında kendi ülkelerindeki tarihi mekanlara en çok temas eden grubun Asya ülkelerinden gelen öğrenciler olduğu görülmektedir. Asya ülkelerinden gelen öğrencileri, tarihi mekanlara temas oranları bakımından sırasıyla Ortadoğu ve Afrika ülkeleri takip ederken; Afrika ülkelerinden gelen öğrencilerin ise kendi ülkelerinde bulunan tarihi mekanlara az temas ettiği görülmektedir. Şekil 6

Şekil 6. TÖMER öğrencilerinin tarihi mekanları gezme oranlarının bölgelerine göre değişimi

Asya'daki eğitim sistemleri hızlı bir değişim geçirmiştir. Bölge genelinde yükseköğretimin durumu dikkate değer bir başarı öyküsüdür. Eğitim, yüksek düzeyde devlet desteğine sahiptir. Hükümet liderleri yükseköğretimi ülkelerinin ekonomik, kültürel ve sosyal kalkınması için önemli bir bileşen olarak görmektedir. Asya üniversiteleri, uluslararası eğitim alanında öğrencilerin sayısı, öğretim üyelerinin yetenekleri ve araştırma kapasiteleri bakımından ciddi bir rakip olarak ortaya çıkmıştır (Konai Helu, 2001:1).

Orta Doğu ve Afrika bölgelerindeki eğitim kalitesinin bir sorun olduğu konusunda genel bir fikir birliği vardır, ancak bunun nedeni ile ilgili çok az çalışma bulunmaktadır. Sebep sadece finansal görünmemektedir. Ülkeler, eğitim sektöründeki yatırımlara, eğitim etkinliği ve akademik başarı açısından daha yüksek sonuçlar elde etmiş olan Doğu Asya'daki ülkelere bile daha yüksek oranda bütçe ayırmaya devam etmektedir. Birçok gözlemci, Orta Doğu ve Afrika bölgesindeki öğretim materyallerinin kıt, çoğu zaman eski ve bazen yetersiz kullanıldığı konusunda hemfikirlerdir. Genel olarak öğretim materyallerine daha fazla kamu kaynağı harcanmalıdır (Stephen, 1997:454-457).

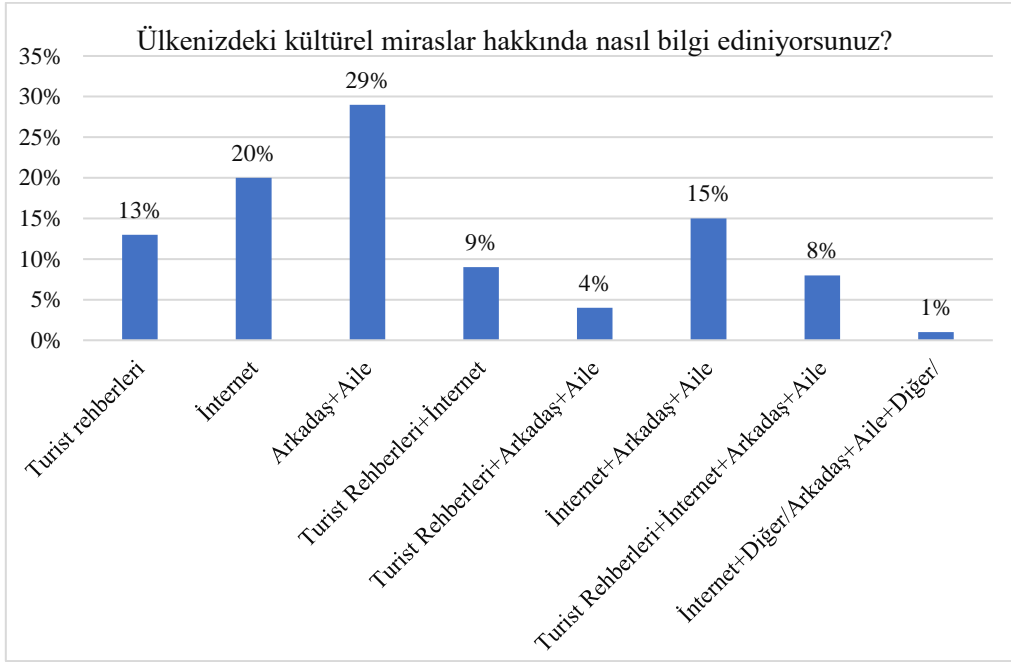
Orta Doğu bölgesi yüksek potansiyele sahiptir ve yükseköğretim sektörünü şekillendiren siyasi, güvenlik ve ekonomik güçleri açısından hem umut verici hem de oldukça karmaşıktır. Bu bölgenin yalnızca Arap Baharı şeklinde bir siyasi devrime değil, aynı zamanda özellikle yükseköğretim sektöründe de bir eğitim devrimine ihtiyacı vardır (URL-8).

Orta Doğu ve Afrika bölgesi'ndeki okul sistemlerinin genellikle düşük kalitede olduğu görülmektedir. Öğrenci başarısı, dünyanın diğer birçok yerine kıyasla gecikme göstermektedir. Düşük eğitim kalitesi, birincil bir endişeyken; bölge genelinde eğitim, hükümet liderlerinin karşılaştığı en büyük zorluklardan biridir. Orta Doğu ve Afrika bölgesi, eğitim krizi olarak adlandırılan durumla karşı karşıyadır (UNDP2002). Bu eğitim krizine; ülkelerdeki eğitim eşitsizliğindeki artış, kişi başına düşen eğitim harcamalarına rağmen eğitim kalitesindeki düşüş ve işgücü piyasası ihtiyaçları ile eğitim sistemlerinin çıktısı arasındaki uyumsuzluk katkıda bulunmaktadır (David ve diğ., 2009:311-313).

Eğitim kalitesi, ekonomik değişim geçiren her bölgede bir sorundur, dolayısıyla evrensel bir konudur. Eğitim kalitesinin düşük olduğu yerlerde, onu yükseltme ihtiyacı diğer sorunlardan daha acildir.

Anketteki "Ülkenizdeki kültürel miraslar hakkında nasıl bilgi ediniyorsunuz?" sorusuna ankete katılan TÖMER öğrencilerinin %95'lik oran ile 95'i cevap vermiştir. TÖMER öğrencilerinden %13'lük oran ile 13'ü turist rehberleri, %20'lik oran ile 20'si internet, %29'luk oran ile 29'u arkadaş+aile, %9'luk oran ile 9'u turist rehberleri+internet, %4'lük oran ile 4'ü turist rehberleri+arkadaş-aile, %15'lik oran ile 15'i internet+arkadaş-aile, %8'lik oran ile 8'i turist rehberleri+internet+arkadaş-aile, %1'lik oran ile 1'er kişi olarak internet+diğer ve arkadaş+aile+diğer şeklinde cevap vermiştir. Şekil 7

Şekil 7. TÖMER öğrencilerinin ülkelerinin kültürel mirasları hakkında bilgi edinme kaynakları

“Ülkenizdeki kültürel miraslar hakkında nasıl bilgi ediniyorsunuz?” sorusuna Afrika ülkelerinden gelen öğrencilerden %31,7’lik oran ile 13’ü arkadaş+aile, %21,9’lik oran ile 9’u turist rehberleri, %17,2’lik oran ile 7’si internet; Asya ülkelerinden gelen öğrencilerin %25’lik oran ile 7’si arkadaş+aile ve yine %25’lik oran ile 7’si turist rehberleri, %14,4’lük oran ile 4’ü internet+arkadaş+aile; Orta Doğu ülkelerinden gelen öğrencilerin ise %33,3’lük oran ile 9’u arkadaş+aile, %25,9’luk oran ile 7’si internet+arkadaş+aile olarak cevap vermiştir.

198

Oranlara baktığımızda; Afrika, Asya ve Orta Doğu ülkelerinden gelen öğrencilerin, kendi ülkelerinin kültürel mirasları hakkında, bilgi edinmek için en önemli kaynaklarının arkadaş+aile, turist rehberleri ve internet olduğu görülmektedir. Tablo 4

Tablo 5. Kültürel miraslar hakkında bilgi ediniminin eğitim düzeyine göre dağılımı

Seçim	Afrika ülkeleri		Asya ülkeleri		Orta Doğu ülkeleri	
	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)
Turist rehberleri	9	21,9%	3	10,7%	1	3,7%
İnternet	7	17,2%	7	25%	6	22,3%
Arkadaş + aile	13	31,7%	7	25%	9	33,3%
Turist rehberleri + internet	3	7,3%	2	7,1%	2	7,4%
Turist rehberleri + arkadaş + aile	2	4,9%	2	7,1%	0	
İnternet + arkadaş + aile	2	4,9%	4	14,4%	7	25,9%
Turist rehberleri + internet + arkadaş + aile	4	9,7%	3	10,7%	1	3,7%
İnternet + diğer	01	2,4%	0	0%	0	0%
Arkadaş + aile + diğer	0	0%	0	0%	1	3,7%

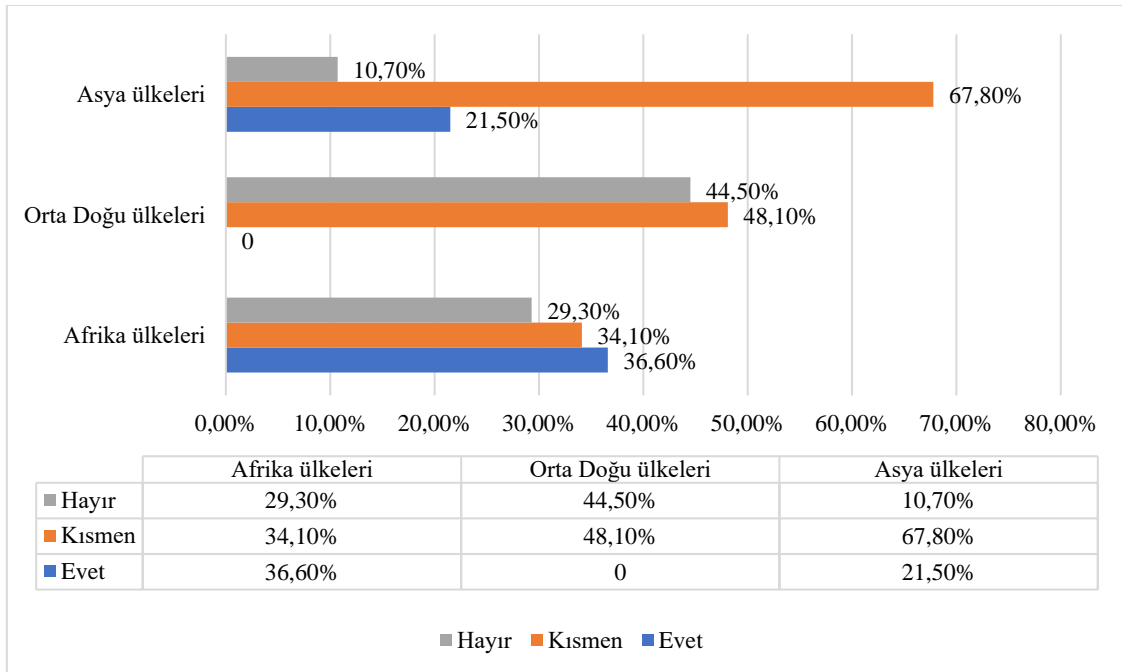
Anketteki “Ülkenizde bulunan kültürel mirasların, korunma işlemleri (restorasyon vb.) hakkında bilginiz var mı?” sorusuna; ankete katılan TÖMER öğrencilerinin tamamı cevap vermiştir. TÖMER öğrencilerinin, %25’lik oran ile 25’i evet, %47’lik oran ile 47’si kısmen, %28’lik oran ile 28’i hayır şeklinde yanıtlamıştır. Şekil 8

Şekil 8. TÖMER öğrencilerinin ülkelerinde bulunan kültürel mirasların korunma işlemleri hakkındaki farkındalıkları

“Ülkenizde bulunan kültürel mirasların, korunma işlemleri (restorasyon vb.) hakkında bilginiz var mı?” sorusuna verilen cevapların oranlarına baktığımızda, Afrika ülkelerinden gelen öğrencilerin, kendi ülkelerinde bulunan kültürel mirasların korunma işlemleri hakkında en çok bilgiye sahip olan grup olduğu tespit edilmiştir. Asya ülkelerinden gelen öğrencileri, kendi ülkelerinde bulunan kültürel mirasların korunma işlemleri hakkındaki bilgi sahibi olma oranları bakımından sırasıyla Orta Doğu ülkelerinden gelen öğrenciler takip ederken; Orta Doğu ülkelerinden gelen öğrencilerin ülkelerinde bulunan kültürel mirasların korunma işlemleri hakkında az bilgi sahibi oldukları gözlemlenmiştir. Şekil 9

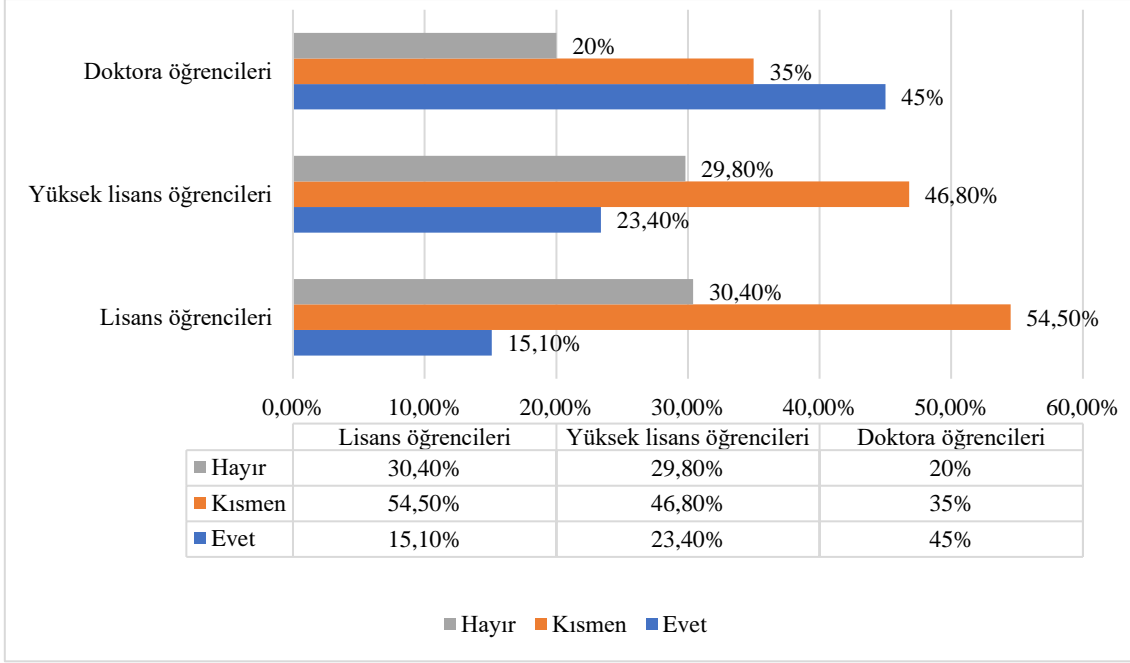
Şekil 9. TÖMER öğrencilerinin kültürel mirasların korunma işlemleri hakkındaki bilgi oranlarının ülkelerine göre dağılımı

Kültürel mirasların korunma işlemleri farkındalığının eğitim düzeyine göre dağılımı incelendiğinde ise; lisans öğrencilerinin %15,1’lik oran ile 5’i evet, %54,5’lik oran ile 18’i kısmen, ve %30,4’lük oran ile 10’u hayır; yüksek lisans öğrencilerinin %23,4’lük oran ile 11’i evet, %46,8’lik oran ile 22’si kısmen ve %29,8’lik oran ile 14’ü hayır; doktora öğrencilerinin ise %45’lik oran ile 9’u evet, %35’lik oran ile 7’si kısmen, ve %20’ lik oran ile 4’ü hayır

demmiştir. Doktora öğrencilerinin, kendi ülkelerinde bulunan kültürel mirasların korunma işlemleri hakkında en fazla bilgiye sahip olan grup olduğu görülmektedir. Ayrıca lisans ve yüksek lisans öğrencilerinin kendi ülkelerinde bulunan kültürel mirasların korunma işlemleri bilgilerinin oranları birbirine yakındır. Şekil 10

Şekil 10. Kültürel mirasların korunma işlemleri farkındalığının eğitim düzeyine göre dağılımı

Kültürel miras, yaşam kalitesi sunan ve kentler arasında farklılık oluşturan, ayrıcalık kazandıran bir değerdir. Fakat kentlerin gelişme süreçlerinde kültürel ve doğal miras üzerinde tehlike yaratan durumların ortaya çıkmasından dolayı, kentli bireylerin bilinçlendirilmesi önem arz etmektedir (URL-9).

Toplumun üyeleri arasında kültürel miras bilincini artırmanın yolları ülkeden ülkeye değişmektedir. Ülkeler, kültürel mirasın korunması bilincinin oluşması ve gelişmesi için çeşitli yöntemler kullanmaktadır.

Toplumsal kültürel miras bilinci; görsel tanıtımlar (broşür, afiş, video, sergi vb.), ziyaretçi günleri gibi kamuoyu bilinçlendirme etkinlikleri, medya (gazeteler, radyo, televizyon vb.), web siteleri ve diğer internet tabanlı araçların kullanılması ile çeşitli şekillerde kazandırılabilir (Rahel, 2014:9).

Ayrıca Bilgi Çağı'nın koşulları bu farkındalık ve bilinçlenmeyi sağlamada araç olarak teknolojiyi öne çıkarmaktadır. Yakın gelecekte sınırlarının çok daha fazla genişleyeceği öngörülen sanal gerçeklik de öne çıkan bu teknolojilerin başında gelmektedir.

Farkındalık kaynaklarının olmamasına rağmen, Afrika ülkeleri, uluslararası miras koruma ve toplum bilinci programlarına katılım yoluyla, kültürel miras bilincini geliştirmeye çalışmaktadır. Afrika'nın kültürel mirasının korunması ve tanıtılması UNESCO'nun önemli çalışmalarından biridir. Saygı, karşılıklı anlaşma ve kültürel mirasın korunmasını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu ayrıca 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi için de önemli olup mirasın korunması, istihdam sağlamakta, cinsiyet eşitliğini desteklemekte ve yoksulluğu sona erdirmektedir (URL-10).

Bu bağlamda, Afrika, Asya ve Orta Doğu'da, ülkelerinin kültürel mirası konusunda farkındalıklarının çeşitli yöntemlerle artırmak için çalışılmaktadır. Toplumsal Bilinçlendirme Birimi (The Centre for Cultural Heritage Preservation) toplumu, kültürel miras kaynaklarının

geliştirilmesi ve kültürel mirasın korunmasının sürekliliği için stratejinin ayrılmaz bir parçası olarak eğitmek için çalışmaktadır: (URL-11)

- Okullardaki çizim ve yazma yarışması; öğrencilere kültürel miraslarını tanıtmak için bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu yaklaşım kültürel miras konusundaki anlayışlarını yazılı ya da sanatsal yetenekleriyle yansıtma ve iletişim kurmaları için onları teşvik etmektedir.
- Küçük Mühendis Projesi; okul öğrencilerinin kültürel miras konusundaki farkındalıklarını arttırmak için uygulamalı ve bilimsel bir yaklaşıma dayanan yeni bir projedir. Geleneksel mimarlık ve konut, binaların ve yöntemlerin geliştirilmesi, geleneksel ev, geleneksel binaların restorasyonu ve bakımı konularında öğrencilerle tartışma oturumları sağlamaktadır.
- Saha ziyaretleri; tamamlanmış veya devam eden projeler için topluluğun tüm kesimleriyle yapılan bu saha ziyaretleri, kültürel mirasın korunması ve toplum üzerindeki etkisi için canlı bir örnek sunmayı ve bu sektörlerin ülkedeki rehabilitasyon ve rehabilitasyon ve miras alanlarına ilişkin yönlerini tanımlamayı amaçlamaktadır.
- Çizim ve Yazma Yarışması; öğrencileri kültürel miraslarına tanıtmak için bir araç olarak kullanılmaktadır ve bu nedenle bu miras konusundaki anlayışlarını yazılı ya da sanatsal yetenekleriyle iletişim kurmalarını ve yansıtma için onları teşvik etmektedir.
- Fotoğraf Yarışması; Kültürel Mirasın Korunması projesi kapsamında kültürel mirasın önemi hakkında toplum bilincini artırmayı hedefleyen bir fotoğraf yarışması düzenlenmektedir.
- Topluluk Haritalama Projesi; okul çocuklarına, toplumlarının mirasını önemli ve değerli buldukları ve bu görüşün çizim, yazı veya fotoğraf aracılığıyla ifade ettikleri “mirasını” tanımlamalarını sağlayan bir projedir.
- Atölyeler; farkındalık programları arasında, toplumun tüm kesimlerinin dikkatini kültürel mirasa çeken konferanslar ve sunumlar ve turizmi destekleyen en önemli etkenlerden biri olarak korunması nedenleri yer almaktadır.

Bu araçlar halkı, çocukları, öğrencileri, kadınları ve gençleri hedefleyerek kültürel mirasın korunmasındaki rollerine dikkat çekmektedir.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yükseköğretim toplumda önemli bir rol oynamaktadır, çünkü yeni bilgiler yaratır, öğrencilere aktarır ve yaratıcılığa ve yeniliğe teşvik eder. Yükseköğretim güçlü bir ulus devleti oluşumuna yardımcı olur ve aynı zamanda küreselleşmeye de yardımcı olur. Ayrıca, yükseköğretim, insanların daha geniş bir topluma, hem kültürel hem de politik faydalar sağlayarak, gelişmiş bir 'zihin hayatından' faydalanmalarını sağlar (Higher Education in Developing Countries Peril and Promise, 2000:37). Bu bağlamda, eğitim ve kültür ayrılmaz bir şekilde iç içe geçmiş durumdadır çünkü tüm eğitimin içeriği, hiçbir eğitimin “kültür olmadan” olamayacağı düşünüldüğünde her zaman belirli bir kültürel gündemle ilişkilendirilen değer temellerine sahiptir.

Yükseköğretimde uluslararası öğrenci hareketliliği, günümüz dünyasında kültürel ve akademik boyutları ile önemli bir etkinlik alanı olarak öne çıkmaktadır. Öğrencilerin uluslararası hareketliliği, yükseköğretim kurumları için bilimsel araştırmanın gelişimine önemli katkılar verirken aynı zamanda dünya ülkeleri arasında kültürlerarası diyalogun gelişmesine olanak sağlamaktadır. Yükseköğretim bursları ise, ülkelerin üniversitelerinde eğitimin gücünü vurgulamak ve kültürlerini küresel ölçekte tanıtmak için kullandıkları araçlardan biri haline gelmiştir.

Kültürel mirasın korunması, yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması, ulusal ve uluslararası yasalar, tüzükler ve sözleşmelerle çağdaş toplumların temel sorumlulukları arasında yerini almıştır. Koruma ve yaşatmaya verilen önem ve bu alandaki başarı ise toplumlararası çağdaşlaşmanın bir göstergesi haline gelmiştir. Sürdürülebilir koruma ve yaşatmanın gerçekleşebilmesi, kültürel mirasın değerinin takdir edilmesine ilişkin farkındalığı oluşturmaya ve toplum bireylerinin bu konudaki bilinçlenmesi ve katılımına bağlıdır.

Ancak tüm toplum üyelerinin katılımıyla korumada sürdürülebilirliğin sağlanması mümkündür. Koruma ve farkındalık; kültürel mirasın hak ettiği değeri görmesi ve katılımın sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır, buna ek olarak, toplumun kültürel mirasını, mirasın önemini, bu konudaki korumasını ve eğitimini temel alır.

Uluslararası öğrencilerin hareketliliği, sadece yüksek öğretime katkı sağlamak olarak değerlendirilmemektedir. Ülkeler arasındaki öğrenci hareketliliğinin temel stratejik amaçlarından biri, öğrencilerin kendi kültürlerini tanıtmalarını ve gittikleri farklı ülkelerin kültürü hakkındaki bilgilerini geliştirmelerini sağlamaktır.

Uluslararası öğrenciler, bilime ve kültüre birer elçi olarak hizmet verdiklerinden küresel gelişmede önemli bir role sahiptirler. Bu yüzden diğer ülkelere gitmeden önce, öğrencilerin kendi ülkelerinin kültür mirası ve gelenekleri hakkında iyi bir farkındalığa sahip olmaları büyük önem arz etmektedir.

Uluslararası öğrenci hareketliliğinin Türkiye'deki payı her yıl artmaktadır. Üniversitelerde eğitim seviyesini yükseltmek ve kültürü teşvik etmek için uluslararası öğrencilerin hareketliliğinin sürdürülmesini sağlamak önemlidir. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın kurulması ve uluslararası burslu öğrenciler için sürecin koordinasyonu, Türkiye'de öğrenci hareketliliğini arttıran en önemli değişikliklerdendir.

Türkiye'nin uluslararası öğrencileri kabul etmesi sadece tarihsel ve bilimsel bir sorumluluk değil aynı zamanda ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel ve stratejik bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Öğrenci dolaşımı, ülkeler ve kültürler arasında karşılıklı anlayışı, işbirliğini ve dayanışmayı arttırdığından önemli bir dış politika ve kamu diplomasisi aracı olarak görülmektedir.

Araştırma verilerinden elde edilen bilgilere göre; uluslararası burslu öğrencilerin, Türkiye'de eğitim görmeyi tercih etmelerinde; Türkiye'nin Müslüman bir ülke olması, eğitim dili açısından hem Türkçe hem de İngilizce eğitim olanakları sunması ve Türkiye'nin son yıllarda ekonomik büyüme ve etkili dış politikalar ile önemli bir güç haline gelmesi etkili olmuştur.

Araştırma verilerine göre, TÖMER öğrencilerinin, kendi ülkelerinin tarihi ve kültürel miraslarına farkındalığı ve bilgileri vardır. Ayrıca öğrencilerin büyük kısmının ülkelerindeki tarihi yerleri ziyaret ettiği ve ülkelerinin kültürel miraslarına temas ettikleri görülmüştür. TÖMER öğrencileri, diğer ülkelere gittikleri zaman önce oraların kültürel mirası, tarihi yerleri hakkında bilgi edinmekte ve bu bilgileri de arkadaş, aile ve internet aracılığı ile elde etmektedirler.

Bu çalışma, TÖMER öğrencilerinin ilgisinin eğitim düzeyi ile sınırlı olmadığını, aynı zamanda gittikleri ülkelerin kültür ve geleneklerinin de ilgililerini etkilediğini göstermektedir. TÖMER öğrencileri arasında farkındalığın yükselmesi, diğer ülkeleri ziyaret ettiklerinde kendi ülkelerinin kültürünü de temsil etmelerini sağlamakta, ayrıca diğer ülkelerin kültürel mirası ve medeniyetlerinin tarihi hakkında bilgi edinme ve öğrenme fırsatlarını arttırmaktadır. TÖMER öğrencilerinin tarihi ve kültürel mirasa olan ilgileri, bu mirasın farkındalığını arttırmakta ve onları dünyadaki "kültürel miras elçileri" haline getirmektedir. Ülkeler arası öğrenci hareketliliği sayesinde de; bilgi, görgü ve vizyonları artırmış olan bu elçiler, ülkeler arası kültür aktarımını sağlamış olmaktadır.

KAYNAKÇA

- AKSOY, A., (2012), Kültürel Miras Yönetimi, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi, 978-975-06-1242-8.
- ALİYEV, R. ve ÖĞÜLMÜŞ, S., (2016), Yabancı Uruklu Öğrencilerin Kültürlenme Düzeylerinin İncelenmesi, Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4 (1), 89-124.
- AYDIN, R., (2014), Küreselleşme ve Yükseköğretim.
- CAN, M., (2009), Kültürel Miras ve Müzecilik, Çalışma Raporu, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1-3.
- CHAPMAN, D. W. & MIRIC, S. L., (2009), Education Quality in The Middle East. International Review of Education 55, 311–344.
- Education Indicators in Focus, (2013), OECD, Education Data, Education Evidence, Education Policy, Education Analysis, Education Statistics.
- GÜNDÜZ, O., (2012), Uluslararası Burslu Öğrencilerin Türkiye’de Eğitim Görme Beklentileri Ve Kariyer Hedefleri, Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, ANKARA.
- HALAÇ H. H., BADEMCİ F. ve ÇELİKSOY M. A., (2017), TBF Uluslararası U16 Yıldız Erkekler Turnuvası İçin Konya’ya Gelen Takım Kafilelerinin, Kültürel Mirasa Temasının Değerlendirilmesi, The Journal of Academic Social Science Studies, 60, 267-279.
- Higher Education in Developing Countries Peril And Promise, (2000), Washington, D.C. U.S.A., 0-8213-4630-X
- KARACA Yılmaz, Ş., AKKUŞ, G., ŞAHBUDAK, E., ve IŞKIN, M. (2017), Kültürel Miras Farkındalığı: Cumhuriyet Üniversitesi Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama Çalışması, Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 9 (16), 86-100.
- KAYA, M. F., (2014), Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinde Lider 6 Dünya Ülkesinin Yükseköğretim Tanıtım Uygulamaları Ve Türkiye Bursları Tanıtım Stratejisi İçin Bir Model Önerisi, Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, ANKARA.
- KONAI HELU, T., (2001), Towards Culturally Inclusive Teacher Education With Specific Reference To Oceania, International Education Journal, 2 (5).
- METİN BASAT, E., (2013), Somut ve Somut Olmayan Kültürel Mirası Birlikte Koruyabilmek, Milli Folklor, 25 (100), 61-71.
- ÖZER, M., (2012). Türkiye’de Uluslararası Öğrenciler, Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 2 (1), 10-13.
- RAHEL, L. K., (2014), Promoting Public Awareness On The Existing Culture Heritage Tourism Sites: A Case Of Dar Es Salaam City.
- STEPHEN, P. H., (1997), The Quality of Education in The Middle East and North Africa (Mena), Journal Educational Development, 17 (4), 449-466.
- SÜRÜCÜ, O. ve BAŞAR, M. E., (2016), Kültürel Mirası Korumada Bir Farkındalık Aracı Olarak Sanal Gerçeklik, 4 (1), 13-26.

ÜNAL, Z. G., (2014), Kültürel Mirasın Korunması, İstanbul Valiliği, İstanbul Proje Koordinasyon Birimi (İPKB), İstanbul.

UNESCO, (1972), Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme

ICCROM, (1990), International Charter for Archaeological Heritage Management

İnternet Kaynakları

URL-1 Bazarbayeva, L., (2018), Türkiye'nin Uluslararası Öğrenci Politikası [online], Uluslararası Öğrenci Dernekleri Federasyonu, <https://www.undef.org.tr/tr/akademik-calismalar/> [Erişim Tarihi: 31 Ocak 2019]

URL-2 Türkiye Bursları [online], Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), <https://www.ytb.gov.tr/uluslararasi-ogrenciler/turkiye-burslari> [Erişim Tarihi: 31 Ocak 2019].

URL-3 Türkiye Bursları Yönetmeliği, T.C. Cumhurbaşkanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü, <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.19799&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=T%C3%BCrkiye%20Burslar%C4%B1%20Y%C3%B6netmeli%C4%9Fi> [Erişim Tarihi: 4 Ocak 2019]

URL-4 Türkçe Öğretimi Çalışmaları, Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/kitaplar_pdf/ici.pdf [Erişim Tarihi: 31 Ocak 2019].

URL-5 Hakkımızda [online], Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi, <http://tomer.ankara.edu.tr/hakkimizda/> [Erişim Tarihi: 31 Ocak 2019].

URL-6 Anadolu Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama Ve Araştırma Merkezi Yönetmeliği, T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/07/20160714-3.htm> [Erişim Tarihi: 31 Ocak 2019].

URL-7 Türkiye'de Uluslararası Öğrenciler [online], Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, <https://www.setav.org/turkiyede-uluslararasi-ogrenciler> [Erişim Tarihi: 6 Ocak 2019].

URL-8 Higher Education in the Middle East and North Africa [online], Higher Education Web Publishing Ltd, <https://www.universityworldnews.com> [Erişim Tarihi: 7 Ocak 2019].

URL-9 Ayvalık'ta Kültürel Miras İçin Farkındalık Oluşturmak [online], <http://karadiken.org/ayvalikta-kulturel-miras-icin-farkindalik-olusturmak/> [Erişim Tarihi: 28 Ocak 2019].

URL-10 Afrika Dünya Mirası Günü [online], <http://dunyamirasi.com.tr/afrika-dunya-mirasi-gunu/> [Erişim Tarihi: 7 Ocak 2019].

URL-11 The Centre for Cultural Heritage Preservation (CCHP), <http://www.cchp.ps/new/en/> [Erişim Tarihi: 10 Temmuz 2018].

Journal of Awareness

Cilt / Volume 4, Sayı / Issue 2, 2019, pp. 205-226

E - ISSN: 2149-6544

URL: <http://www.ratingacademy.com.tr/ojs/index.php/joa>

DOI: <https://doi.org/10.26809/joa.4.016>

Araştırma Makalesi / Research Article

THE SELF AS AN ANCHOR: HOW DO HUMAN ASCRIBE VALUE TO THINGS

Mustafa Emre ÇAĞLAR *

* Hitit University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Business and Management Department, Akkent 19030, Çorum, TURKEY.

E-mail: emre.cag@gmail.com / mobile: +905334824279

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4477-5898>

Geliş Tarihi: 5 Şubat 2019; Kabul Tarihi: 20 Mart 2019

Received: 5 February 2019; Accepted: 20 March 2019

ABSTRACT

According to the norm theory of Kahneman and Miller, when people evaluate an object, they often think about other objects in the same category, and compare the stimulus object to the anchor (Hsee, 1998, 109). However, people would intrinsically ascribe value to things (Hood & Bloom, 2008) without using an explicit anchor. We argue that instrumental value is embedded in the intrinsic one and therefore intrinsic valuation is active for any evaluation of the individual. In the study, the existence of intrinsic value was tested by using the meditative state of mind as a tool and author found three omnipresent phenomena that affect the assigned value of things: a) Just after a high level of meditative state, participants distinctly assigned lower values to images relative to their non-meditative peers. b) Participants assigned significantly higher values to more complex images only when they focused on these images for a while. c) When participants made instant valuation, while the complexity of images rising, the values assigned took in the form of a U-curve. These situationalities has been integrated and resolved on a theoretical ground..

Keywords: valuation, meditation, decision making, perception, visual complexity

---

“This is the true joy in life, the being used for a purpose recognized by yourself as a mighty one...” (G. Bernard Shaw)

INTRODUCTION

In the year of 2017, a remarkable short video was broadcasted on news channels. In the video, a single paper clip is wrapped as a gift and given to a three years old girl. She opens the box with striking curiosity and shows an unexpected gratitude. She thanks her mom. Her mother asks what she will do with it. The girl says; “I will play with it.” Just in a minute, she drops her toy and starts to look for it with a concern.

The little girl ascribes¹ a high value to a single paper clip that adults do not or cannot assign to their expensive² belongings or accepted gifts. Does the girl have an anchor to value her gift? She probably has, because she seems familiar with the concept of having a gift due to her tries to open the box with curiosity. But girl doesn't seem to distinguish different gifts (anchors) from each other while she could hardly be happier than that and she cannot have a smaller and simpler gift than a paper clip. So, in the eye of the girl, gifts have not yet differentiated from the hierarchical perspective. The girl is also unaware of the market price of such products. So where does the value of the gift come from? Is this value stem from the concept of accepting a surprise or is that stem from the mother image? Children especially between one and five years old can also be tied tightly to the objects they own by themselves (Passman & Halonen, 1979) and attachment to these objects is not associated with one of the indices of insecurity, children's general fearfulness (Passman, 1987). Furthermore, very young children invest in such object's intangible qualities (Morris, 2007) and prefer their attachment objects over perfect duplicates (Hood & Bloom, 2008).

Mothers who used high contact parenting behaviors like, breastfeeding, sleeping with infant, holding during transitions to sleep etc. were found to have children significantly lower rates of attachment to objects (Swim, 2014, 288). In individualistic cultures mothers remain farther away from their children compared to collectivist cultures like Maya, in which mothers keep the body contact with babies almost constantly (Bee & Boyd, 2009, 55). The widespread use of attachment objects in Western countries was observed at 60 %. However, in other cultures in which young children spend much of their time, in close proximity to their mothers, the rates of object attachments were found to be significantly lower (Fortuna et al., 2014, 2).

- **Project the Ego and Try to Join That Mirror Image**

Can we suggest that, in some degree, attachment objects substitute the mother image? According to Kohut (1971) the adequate self-object³ environment means that parental attitudes can adequately meet the child's needs for mirroring and idealization. But even in an appropriate situation, self-objects cannot meet the child's entire need. However, these failures and frustrations, which according to Lacan (2005) the father image is an important source of them, allow child's Self to take the place of self-objects while mother is an important self-object image.

Newborn cannot discriminate himself from his environment, which implies that he cannot discriminate between sensory input from his own body and sensory input from the external world. Because of this discriminative failure, the newborn is described as experiencing everything as part of himself (Ainsworth, 1969, 4). Then a sequence arises from the mother-infant interaction; the baby's needs are satisfied, then they reappear and than satisfied again. Thus, the singularity of child in the mother's womb borns into a duality and mother becomes a dialectical pole of child's Self (Lacan, 2005). This decomposition immediately creates a 'singularity image' that the child wants to return to. The 'need for self-actualization' defined by Maslow emerges from this decomposition. That's why self-actualizing people, after freed from other needs (Maslow, 1993, 42), involve in a cause outside their own skin. They devote their lives to the search for the ultimate values that are intrinsic, which cannot be reduced to anything more ultimate. According to Maslow (1993, 46) peak experiences are transient moments of self-actualization. They are moments of ecstasy, which cannot even be sought. Lacan refers to Hegel (Barnet & Malin, 2011, 67) for child's desire and points out that, in the interpersonal realm "Man's desire finds it's meaning in the other's desire." The mother is valuable because she functions as a mirror for the child's actions. These actions appear on the mother. In this case mother is valuable because the conscious Self finds itself in it. Traces of this phenomenon have also been discovered in adults. In 2004, psychologist John Jones and his

colleagues examined fifteen thousand public marriage records and found that, people more often get married to others having the same initials of their first names, and this was not by chance. It was not about the letters. People tend to love reflections of themselves in others. Psychologists interpret this as an unconscious self-love or perhaps a comfort level with things that are familiar (Eagleman, 2011, 159).

THEORIC CONSTRUCTION

We argue that attachment objects are extremely valuable to children and adults would intrinsically ascribe high values to objects because, these objects match an important part of individuals conscious-Self or conscious-Self strongly projects⁴ on them. Simple souvenirs inherited from the ancestors can therefore be priceless. Ancestors project on them and conscious-Self project on ancestors. In brief, the source of the intrinsic value is Ego. How can we prove this?

We inspired by C. Jung's concept of 'Self' due to our understanding that neuronal activities are, and conscious mind is embedded in a deeper content. 'Self' is one of the Jungian archetypes, signifying the unification of consciousness and unconsciousness in a person, and representing the psyche as a whole (Henderson, 1978, 120). It constitutes the objective personality whereas the Ego is the subjective personality. Empirically the Self cannot be distinguished from the God-image [Guenon (2004, 36) also supports this approach] and the encounter with the Self is indeed a defeat for the Ego first (Edinger, 1986, 7). The central dot⁵ in the figure below is Ego and the Self is both; the whole and the centered dot. However, the concept of 'Self' and 'Ego' used in this article are somewhat different: Ego-conscious (in the way Jung chooses to use) is a special form of 'Self'. It can be defined through the area that Self encounters with the perceived external world. After now, it will be called Ego shortly without reference to the consciousness of it.

It has conceptualized that Ego would dissolve and re-structure itself in a superior form⁶ by obtaining more piece of undefined supraliminal content from 'Self'. A form of crying is like an image of what we describe: It arises from the fact that Ego needs to exceed its own boundary for greater meaning but cannot re-structure its own structure and have to accept the current formation. But this surrender or renunciation leads to the dissolution of the structure, which Ego is based on. Ego hypothetically tends to reduce to an inferior form of itself in long term. Re-structuring of the Ego could happen at the end of a cumulative process and perpetual meditative activity could stop this constriction or reverses it. However, we suspect that instant meditation and repetitive mantras (not focused attention to visuals, ideas or sounds etc.) cause Ego substantially return to 'Self' until the end of the meditative activity. In this case the structure of the Ego does not change, it generally loses some part of itself in 'Self' and it takes some time (based on our research in seconds) for Ego to take its standard position back.

Unless being unconscious, the projection of Ego on perceived things has an inevitable continuity like pre-assumptions. Because people cannot leave aside axioms or pre-assumptions in order to perceive. Heidegger states; 'Science does not think'. Kuhn (2015, 37) with his paradigms, Jung (1964) with his archetypes (patterns of unconsciousness) and other relativists like Feyerabend share the same view with Hegel (Westphal, 2009, 94): The working scientist claims to conform to mere (passive) description without adding anything subjective, though in fact he cannot describe without introducing priorities.

The continuity-space (Ego) defined above **a**) project on value clusters like 'my family, my job, the man who barely walks down the road or the image which I am exposed during the experiment, and creates a context for personal valuation **b**) can shrink depending on the degree of meditative state of mind, **c**) can be provoked by focusing and **d**) react to the complexity of value clusters. This study has tested these hypotheses.

THE STUDY

Study consists of two main parts. Referring to the close relationship between meaning and value concepts (Moore, 1914), first, researcher wanted to know if subjects would use a basic heuristic guide named Occams' Razor⁷ by attributing the 'meaning' to the simpler or plainer image (phenomenon) by selecting the less complex image instead of the complex one, under equal conditions. In order to measure this, a dilemma was used: Subjects are forced to choose between two uncertainties, represented by two different images, which have different complexity levels as seen in Figure 1. They have been told, "*One of the images consist of meaningful sentences but the other consist of unordered words and letters. Which image contain the meaningful sentence?*" This situation would be called as 'avoidance-avoidance or approach-approach conflict'. As Hogg (2007, 76) has stated, individuals do not like uncertainty and try to build a coherent worldview. Second, we have tested if subjects meditate⁸ about five minutes before the experiment are attributing more or less value to the images than the ones who do not meditate. Since we think that the basic source of value is Ego, we anticipate meditation would change the structure of Ego and it will reflect on the assigned values.

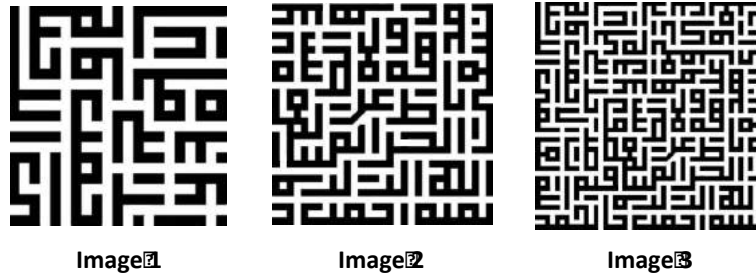
Would meditation provoke Ego? If the intrinsic value is created by Ego, then findings of this study show that meditation is provoking Ego strongly. While the current structure of the 'Ego' is attached to the perceived world and constantly used to create meaning and value, it cannot return to 'Self'. Through meditative activities, the termination of external stimuli also terminates the use of 'Ego' and it could return to 'Self' or even could widen towards the supraliminal content, which is not defined by itself yet. There are significant clues that long-term and short-term meditation changes the individual's interpretation of his environment via augmenting positive feelings (Chang et al., 2004), reducing apprehension (Wachholtz & Pargament, 2005), increasing the control over the distribution of limited brain resources (Slagter et al., 2007), enhancing stability of attention (Slagter et al., 2009) and fostering some forms of creativity (Colzato et al., 2012). Hafenbrack et al. (2014) showed that 15 minutes meditation is mediating for smarter decisions by reducing the focus on the past and future and as a result less negative emotions are debiasing the sunk-cost bias. According to Kirk et al. (2011) meditators are able to react rationally rather than emotionally when faced with an unfair situation and Luders (2014) showed that meditation diminishes age-related brain degeneration.

METHOD

Participants: As the study claims that experiments measure humans' universal features, the sample is not subject to any limitations. The researcher thinks that his experiments will achieve similar results, regardless of which groups of people he applies. Totally 401 subjects; 89 volunteer Hitit University academicians from a variety of disciplines in social sciences and also 312 volunteer Hitit University undergraduates from a variety of courses in faculty of economics and administrative sciences. Groups were classified as follows: Control group (n=72), meditation group (n=75) which naturally divided into two as successful (n=26) and unsuccessful (n=39) meditators. In order to observe the difference better, the remaining 10 people were not included in the subgroups, but they are still in the Appendix A. The following groups were established to test and analyze the new situations that emerged during the research. Second experimental group (n=59) are instant interpreters of images and third experimental group (n=51) which consisted of those who value by focusing 40 seconds on the images. Groups included both academicians and students proportionally. All subjects only participated in a single experiment. 64 % of the participants were male and the age of the participants was collected (age range was 20 to 47) but these data has not included in the analysis because, the relation of the demographic variables with the value assigning function is insignificant besides the main problems of this study.

Figure 1: Three Templates of Main Research: Maqili Calligraphy

Materials: Three images of caligraphic writings composed of Maqili (a form of Kufic⁹) Arabic letters have been used as our main template for representing the increasing complexity of an environment, see in Figure 1. Sizes of the images were equal (12,5 cm x 12,5 cm) and were placed in equal sized black cardboard frames, but they had increasing complexity from Image 1 to 3, in terms of concave and convex corners included (198 corners for Image 1, 448 for Image 2 and 970 for image 3). Topologies of the images are also equalized; Image 1 and 2 are derived from Image 3. When carefully analyzed it will be seen that Image 2 is obtained from the bottom right corner of Image 3 and Image 1 is obtained from the upper left corner of Image 3.

Inscriptions in the images have meaningful contents but a very rare segment of society in Turkey (or even in Arabic countries) can understand them. We questioned subjects before the experiment whether they belong to this minority. None of them were involved in this group and except the third experimental group, each individual had the chance to look at any image about 3 seconds. Inscriptions are freed from very common words that would trigger the subliminal or heuristic reactions of subjects who are familiar with Arabic writing. We worked on this problematic carefully because subjects could biasedly attribute meaning to the image, which include these familiar words. On the other hand, inscriptions are protected enough to allow subjects to think that they are formed by Arabic writings (Impairments correspond to 3 % of the images). Finally, impaired inscriptions were shown to a calligraphist. Our goal was to make sure that common words in the inscriptions were removed and the inscriptions were evenly matched to each other.

Procedure: During the primitive form of the experiment, two groups were created as control group and meditation group. Data of these groups have not presented in the appendix. It was thought that, referring to Occams Razor, the convergence of something to the inclusive singularity makes it valuable and meditators were expected to reduce the complexity of the image relative to their peers. So, meditators were expected to evaluate images higher than the control group, in terms of meaningfulness.

To test it, researcher asked subjects to assign a level of meaningfulness to the selected image as telling them:

“We wanted calligraphist to spoil this meaningful inscription a bit (this was a lie). If you would evaluate the meaningfulness of this text, how many points would you give for it over ten?”

This primitive form brought decision difficulties and inconsistent results. Because scoring was something that needed a reference point and subjects did not have any. This problem has been solved with the advanced form as mentioned ahead. Eventually we achieved to measure the assigned value, not the meaning, while they are inherent in each other.

- **Measurement of the Meaningfulness of Images**

For the control and meditation group of the main study, each subject was given the chance to choose between two images (Image 1 vs Image 2 or Image 2 vs Image 3). For the half of the experiments of each group, complex image was used on the right side and for the other half vice versa. Images were covered at the beginning of the experiment. They were opened at the same time to avoid Halo and Priming Effects (Kahneman, 2011) and opened at 50 cm distance to keep the distance equal for all participants because the changing distance could affect the perception of complexity.

Subjects of control and meditation group were given a total of 6 seconds for investigating the two images (about 3 seconds for each image). The experimenter repeated the same rhetoric to each subject. Subjects were asked to indicate:

“Which Maqili writing was the meaningful one” to them.

- **Measurement of the Valuation of Images**

After their selection, unselected picture closed and researcher told subjects of the **control group**:

“Now we are passing to the second phase. As you noticed, this image (which you have choosed¹⁰) is also an artwork. If this artwork was offered for sale, how many Turkish Liras (tl) would it worth?”

This question corresponds to the main theme of the study and no limit was dictated to the participants for their response. Because the nature of the valuation behavior was not intended to be touched. Researcher did not want to limit the possible consequences by dictating a limit to the answers. Subjects inevitably evaluated the image as relative to a reference set (an anchor which consist of other images encountered in his/her previous life).

After their selection, researcher told subjects of the **meditation group**: “Now we are passing to the second phase” and a mindfulness meditation added to the process by telling them:

“Before that, we want you to meditate for 5 minutes. Let's remember how it's done. You will close your eyes and you will be in a phase of thoughtlessness. In other words, you will not think anything. Please start with deep breaths when I leave the room.”

All sessions were carried out with a single subject in a quiet, dim and isolated room. Subjects sat on a comfortable armchair. Immediately after the meditation, subjects valued the image they choosed before. Some others valued the non-chosen one due to ensure that each image was valued at approximately equal numbers. Finally, meditation group called for self-assessing their own meditation performance. How long had they been thoughtless for 5 minutes? They rated it in percent (%). It was said that the value they declared was very valuable, even if it was low or high. Plenty of low scores (66 % of the scores were below the success rate of 55 %, see; Appendix A) made the impression that the subjects were fairly honest. None of the subjects was found in a kind of sleeping mode at the end of the five minutes.

RESULTS AND DISCUSSION

As expected; (a) in control group and meditation group, with no decision criteria other than two different complexity levels, 83 % of the first subgroup selected Image 1 against Image 2 and 67 % of the second subgroup selected Image 2 against Image 3.

Table 1. Preference Frequencies of Images

Image 1 vs Image 2		Image 2 vs Image 3	
Image 1	57	Image 2	52
Image 2	12	Image 3	27

Individuals generally thought that, under equal conditions, the meaningful content should be belong to the simpler and plainer configuration. We cannot suggest that the meaning has attributed to the intelligibility of the image while images are both fully unintelligible. We think that, meaning assigned to the ‘convergence degree of the image to the singularity’. The reference universe of this singularity was Ego. Ego may not represent a complexity scale but

Ego could comprehend if something (neuronal trace of the perceived thing) is simple or complex and when something totally corresponds to Ego like a geometrical point, it cannot be comprehended anymore. For this reason, what is judged by the Ego to be more meaningless could be more valuable than the meaningful one. In fact, subjects behaved exactly in the same way. They have either assigned more value to complex images or they have reacted to increasing complexity in a decreasing and then increasing manner. According to Herbert Simon (Barros, 2010, 457) the pre-established ends to be achieved are a question of value and hence, are beyond the scope of science. According to Jung (2006, 132) the value refers to the potentiality of energy being available. Now then, Simon can be re-interpreted as follows: The source of the value is 'me' and the 'meaningful thing' is what reaches me that do not have to be and can not be valuable anymore, while the 'value' belongs to the thing that have high potential for depletion. While the value is stable, meaning is derived from the exhaustion process of value. Panarchy theory (Gunderson & Holling, 2002, 33) offers a valuable metaphor to understand the relationship between complexity, value and meaning. As the complexity of the system increases, the total accumulation, that is, the value increases but the meaning, that is, the *raison d'etre* of the system disappear gradually. The system collapses at the point where it is most valuable and system elements belong to a more fundamental loop that had previously created the system.

(b) The distribution of values assigned to the images in all groups were non-parametric due to the nature of the valuation process. According to norm theory of Kahneman and Miller, when people evaluate an object in isolation, they often spontaneously think about other objects in the same category, and compare the stimulus object to the other objects (Hsee, 1998, 109). Each of them also had an appreciation derived from their own subjective aesthetic concepts. Interaction of these two factors differentiated the assigned value of the images within the same group. According to Kahneman (2011, 121) any number that you are asked to consider as a possible solution to an estimation problem will induce an anchoring effect. Our subject's reference set (other similar images encountered in his/her previous life) behaved like an anchor and probably most of the subjects started from their reference set and moved to the positive or negative direction by comparing the quality of image with the quality of reference set. The minority, which put an exaggerated value on images probably behaved differently. They imposed a superior 'idea' to the image and this 'idea' created a priming effect (Kahneman, 2011, 122). This minority argued that if it were handwriting or if it were divine (indeed, images include divine writings), it would be priceless. This group corrupted the normalization of the distribution because two different anchors created two different peak points in the data set (can be seen in Appendix A). But all these personal preferences and so their mean values are bended by the nature of Ego, that the degree of 'meditative activity' and 'focusing' affected.

Nine out of all subjects assigned '0' Turkish Liras (tl), one subject assigned '3 million' tl and thirty-one subjects assigned '100' tl to the images.

(c) Before conducting dual comparisons, groups seen in Table 2 were tested with Kruskal-Wallis; there were significant differences between groups in general, chi-square = 17,268, $p < .004$. Those who are meditating at 55 % quality or higher assigned the lowest mean value ($n=26$, 316 tl) to the images; lower than the control groups mean value ($n=72$, 24.251 tl) which was significant, independent samples¹¹, $z = -1,998$, $p < .046$; lower than the unsuccessful meditators ($n=39$, 56.178 tl) which was significant, independent samples, $z = -2,972$, $p < .003$; and significantly lower than all other groups in Table 2. The distribution of this successful group was distorted to the left; 14 of the 26 assigned values by this group were observed to be below 50 tl. The more successful minority who are meditating at 75 % quality or higher ($n=8$) even assigned a lower mean value (258 tl). This was an Ego-originated bias of meditative state of mind. This meditative state of mind behaved as an independent factor, which bends the four

basic heuristic mechanisms that are generally active on valuation process according to Hansz & Diaz (2001) and Iroham et al. (2013); ‘representativeness’, ‘availability’ and ‘anchoring and adjustment’ heuristics which identified by Kahneman and Tversky (1974) and ‘positivity heuristic’ identified by Evans (1989).

Table 2. Mean Values Assigned to Three-Image Together by Different Groups

Meditation G. with success of over % 55	n=26	316 tl
Control Group	n=72	24.251 tl
Third Exp. G. (Focused 40 seconds)	n=51	24.395 tl
Meditation. G.	n=75	32.406 tl
Meditation G. with success of below % 30	n=39	56.178 tl
Second Exp. G. (Direct evaluaters)	n=59	127.499 tl

During the initial analysis, it was found that the control group’s mean value (n=72, 24.251 tl) and the meditation group’s (which is including successful and unsuccessful meditators) mean value (n=75, 32.406 tl) had not significant difference, independent samples, $z = -.671$, $p < .502$, but the significant difference between the successful meditators and unsuccessful ones and their deviations from control and meditation groups, had led us to verify the effect which creates this difference. We had an explanation for successful meditators but why unsuccessful meditators (n=39, 56.178 tl) did assign almost significantly higher values than control group, independent samples, $z = - 1,606$, $p < .108$? Were not they being in the same mental phase before they made the valuation? What was the difference created by the experimental environment for control and unsuccessful meditators? In order to confirm the result which we had achieved for successful meditators, we had to find a competent answer to this question.

Control group was focusing about 8 seconds to the images (4 seconds for choosing the meaningful image + 4 seconds for valuating the chosen image or the not chosen one), while unsuccessful meditators got distracted for about 5 minutes, before the valuation process. It has been thought that focusing just 4 seconds more, created a kind of meditative effect on control group, which led their Ego to shrink down, as if subjects were using a mantra. Bishop et al. (2004) define two forms of meditation: ‘Structured meditation’; which include focused attention to an image or a mantra and ‘mindfulness meditation’; which performers don’t focus on anything in particular but accepting and non-judgmentally paying attention to the sensations, thoughts, and emotions that arise. Our successful meditators did the latter while unsuccessful meditators focused on the images less than the control group. To test this hypothesis, two other (second and third experimental) groups were designed:

- **Experiment on Focusing**

In the second experimental group, 59 subjects were asked to evaluate the images directly. These subjects did not make a choice as to which of the two images might have meaningful content. They looked at the images for about 4 seconds and just evaluated the image. In the third experimental group, subjects focused on the images for 40 seconds and then valuated them. It has been thought that 40 seconds of duration should be enough if 4 seconds could create such an effect. The focused group had to assign significantly lower value than the control group, to verify our hypothesis, but this did not happen. As it seen in Table 2, focused group (n=51) could not deviated from second experimental group (n=59) significantly,

independent samples, $z = -.213$, $p < .831$, but focused subjects got sensitized to the complexity of the visuals amongst themselves, as will be discussed later.

Then, why unsuccessful meditators did not resemble with control group, if the reason of this difference was not 'focusing'? Under this condition it was thought that, unsuccessful meditators were the victims of an anti-meditative effect. If meditative state shrinks the field of Ego, then, on the contrary, maybe thinking on plenty of value clusters could expand the field of Ego up to a limit. The idea that Ego normally should exist on equilibrium between fully meditative and non-meditative states is sensible and perhaps it is not possible for the individual to consciously try to destroy his own consciousness. Perhaps the individual consciously reduces his neuronal activity, which nourishes his consciousness in order to remain unconscious. This hypothesis had been tested a week after the experiment by turning back to our 27 out of 39 unsuccessful subjects, which had a meditative success rate below 30 %. We asked them if they had thought about different topics (value clusters) more during, before or after the experiment. Our hypothesis has not been supported. 23 out of the 27 subjects clearly stated that they thought less during their unsuccessful meditation session than their daily life process. Actually, this was understandable because subjects were trying to maintain a successful meditation and apparently this effort reduced the quantity of value clusters in their mind. We thought that during the unsuccessful meditation, the Ego of these people had not shrunk, but the number of value clusters decreased. They assigned a higher mean value to images since their Ego was divided between less value clusters relative to the control group. This suggestion has been further tested:

- **Experiment on Value Clusters**

A new experimental group ($n=40$) was created and participants were divided into two equal subgroups. This group has not been represented in any Table. Image 2 in Figure 1 was used as a common test tool for both subgroups. First, a brief explanation was given about the image. Before making the valuation, * first subgroup ($n=20$) thought for about 30 seconds on a topic that preoccupied their minds or mattered to them during or in the last period of their lives. ** The second subgroup ($n=20$) identified three different topics in the same frame and thought for a total of 1 minute on these subjects (approximately 25 seconds for each topic). The subjects in this group took small notes on a post-it not to forget the things they had to think and they were asked to keep them for themselves. As soon as the deadline was over, Image 2 was shown to both subgroups for about 4 seconds and subjects were asked to assign a value to it. After the valuation, subjects in the second subgroup were asked if they thought about these three topics properly or not. Did they allocate the given minute on three topics equally? No problem was encountered for any subject.

The result was not obtained as expected. The mean value assigned to Image 2 did not differ successfully between the groups. The mean assigned value for the first group ($n=20$) was 63.292 tl and the mean assigned value for the second group ($n=20$) was 85.643 tl, which was not significant, independent samples, $z = -0.41$, $p < .979$. Apparently, this experiment showed us that people do not divide their Ego between multiple sets of values simultaneously. The Ego is likely to encounter only one set of value cluster at any given moment. Studies on working memory (Miller, 1956; Baddeley et al. 1975; Cowan & Rouder, 2009; Zhang & Luck, 2008) and many others indicate that its capacity has limits and leading studies below showed that people can focus on a single topic at any given moment. Cowan's (1988) model assumes that some part of the activated information of long-term-memory could be in the focus of attention. Information that is displaced from the focus of attention remains activated for some time and deliberate actions are based on what is in the focus of attention. Oberauer (2002) accepted this approach and proved that the focus of attention can handle only one item at a given time. Oberauer & Bialkova (2009) carried out a study to test if the focus of attention grasp two

elements at the same time and the results suggested that (Schweppe, 2014) for example, four digits can be held in mind at the same time in Cowan's "focus of attention". When the individual wishes to perform a process on each of these digits -for example, adding the number two to each digit- separate processing is required for each digit since most individuals cannot perform several mathematical processes in parallel. We could also reach a result that did not match this data and this would not be a problem but these arguments support that Ego cannot be projected on multiple value clusters at any given time.

At the end of these efforts, it was understood that the meaninglessness of the difference between the 'control group' and the 'unsuccessful meditators' was meaningful. The result achieved for successful meditators have been confirmed.

(d) During the experiment on focusing, it has been noticed that, deep and long-term focusing is affecting Ego's projection behavior. Participants assigned significantly higher values to more complex images only when they focused on these images for a sufficient time. According to relevance theory (Sperber & Wilson, 1996) human cognitive process is directed to achieving the greatest possible cognitive effect by the smallest possible processing effort. In other words (Mulken et al., 2010, 3419) perceivers expect that the more processing costs a message requires, the more effect they will gain. McQuarrie & Mick (1999, 40) supports this judgment in the verbal domain; simple and one-dimensional texts are less likely to be sources of pleasure, on the other hand, texts that are too difficult to decipher also fail to give pleasure (Inverted U-curve). In the visual domain Nordhielm (2002) showed that when consumers process features in a deeper manner, repetition of target product creates a decrease in affective response.

We suspect that, when the complexity level of an 'indivisible and structurally consistent image' reaches to a level that the transaction process of the mind overloads, the image is re-coded as a derivative image with less complexity. But the result of overloading is only operative during the instant valuation because cognitive overload is not emerging when there is enough time (as third experimental group experienced with 40 seconds of focus) thus, there is no need to re-code the image.

We think that 'the projection manner of the Ego on images (neuronal trace of the perceived things)' and 're-coding process of images in the brain' intersects and cause the results seen for second and third experimental groups (Table 3):

- While the third experimental group focused on 40 seconds, the values assigned to the images were in parallel with increasing complexity.
- While the second experimental group made instant valuation, while the complexity of objects rising, the values assigned took in the form of an U-curve

We have to use a metaphor to describe this phenomenon that occurs at the intersection of an abstract and a concrete universe. Ego constantly seeks a singularity that could project totally and when it encounters an image immediately, accept it as a singular point and try to project as a whole. According to our experiments this behavior changes within 3-4 seconds and Ego divided into multiple beams which are project to the smallest sub-units of the image. (We base this assumption on the fact that the change in the Ego of our meditating subjects did not suddenly adapt to the normal life phase.) Under these circumstances, Ego project in a deductive manner to the whole image for the the first 3-4 seconds. This is instant valuation which is experienced by the second experimental group. But Ego does not have a reference point on the backplane to measure its assigned parts' magnitude. Self is useless in this respect because the conscious part is the contained side and there is no third reference point to compare Ego with Self. Thus, Ego may be using the complexity of the encountered image as a reference point and

unfocused Ego would decide the assigned parts' magnitude by folding itself with the level of complexity it confronts. Then Ego ascribes this magnitude to the image. In this case Ego will ascribe a higher value to less complex visuals as happened for Second Experimental Group, because when Ego divides itself into smaller sizes, there reveal a greater value. On the other hand, in focused evaluation, Ego has the time to project on the sub-units of the image one by one and value ascribed to the image inductively by ascribing value to its' sub-units deductively. In our experiment on focusing, Image 3 was not re-coded due to the enough time (40 seconds) and images are valued in proportion to their complexity. That's why assigned mean values to images by control and third experimental groups are increasing in parallel with the complexity of the images. Assigned mean values to Image 1 and Image 3 by control group (focused more than other groups with second experimental group) deviated from each other significantly, independent samples, $z = -3,492$, $p < .000$, and also assigned mean values to Image 1 and Image 3 by third experimental group (focused for 40 seconds and more than other groups) deviated from each other significantly, independent samples, $z = -2,021$, $p < .045$. This model we suggest, may also explain the fact that the average value loaded in instant valuation is significantly higher than the average value loaded in focused valuation (see Appendix B).

Table 3. Mean Values Assigned to per Image by Different Groups

	Image I	Image II	Image III
Control Group	679 tl	3.491 tl	71.657 tl
Meditation Group	26.479 tl	41.676 tl	41.359 tl
Second Experim. Group	217.210 tl	46.351 tl	123.423 tl
Third Experimental Group	7.514 tl	29.575 tl	36.095 tl

Although mean values which second experimental group (made instant valuation) assigned to Image I, Image II and Image III are not significantly differed (Mann Whitney-U test for Image I and II independent samples, $z = -.901$, $p < .380$ and for Image II and III independent samples, $z = -1,409$, $p < .165$) it is thought-provoking to think that emerged U-curve would verify the suggestions above. Perhaps, the differences between the levels of complexity of the experimental instruments were not at a level that would produce meaningful results. An additional effort was made to test this assumption:

- **Further Experiment on Instant Valuation**

A more complex image was used (Figure 2) and two simpler derivative forms were obtained from this main template. Thus, the gap between the complex image and its simple forms was increased. The same U-curve pattern re-emerged after instant evaluations. Evaluators of the simplest image (n=12) assigned it 167.860 tl in average. Subjects (n=28) assigned 35.757 tl to the medium complexity in average and 191.11 tl was assigned (n=21) for the most complex one (main template in Figure 2) in average. This time the difference between the first group (n=12) and the second (n=28) was significant, independent samples, $z = -2,129$, $p < .033$. This result is remarkable while focused subjects assign higher values to more complex images. But the difference between the second (n=28) and the third group (n=21) was not significant, independent samples, $z = -1,356$, $p < .175$. Not enough subjects were available for the last two surveys and in this article; an interval has not been given for the values that individuals have assigned, due to the structure of the research. More meaningful results could be obtained with larger number of subjects and with graded or limited answers.

Figure 2. Main Template for Additional U-curve Test

We also believe that each value cluster has an integrity degree that is determined by rational mind. Ego projects this integrity in direct proportion of its quality. Hsee (1998, 117) asked people to price dinner sets and allowed one of the groups to compare two sets, the other two group could only see one of the two sets; this was single evaluation. There were some broken pieces in the first dinner set but in the second, there were only solid parts at the same amount as the first set had. Hsee showed that on single evaluation, people value a dinner set over the average value they assign to each part of the set and called the resulting pattern, as 'less is more'. The result was different in joint evaluation because subjects were now having information about the other dining set as a reference point. People reacted to the average value of the pieces in the set because they considered the set as a whole and they valued it in a deductive way.

We do not know exactly how much time would be sufficient to create the mentioned focusing effect on given visuals or is there a threshold time for such evaluations but, we know that the control group focused on images for about 8 seconds (4 seconds for choosing the meaningful image + 4 seconds before the valuation) and they thought about images for 2 more seconds while passing to the valuation phase. Third experimental group focused on images for about 40 seconds, while second experimental group was focusing about 4 seconds and the successful and un-successful meditators were also having a gap before the last 4 seconds of valuation. According to this information, focusing effect starts at somewhere between 5 and 10 seconds in the context of given visual complexity.

The U-curve effect was possibly active as an inverted U-curve while our subjects were trying to choose the meaningful inscription between Image 2 and Image 3, rather than between Image 1 and Image 2. The increased cognitive processing cost allowed Image 3 to be perceived as if being relatively simple by the subjects, as seen in Table 1.

THE INTEGRATED MODEL

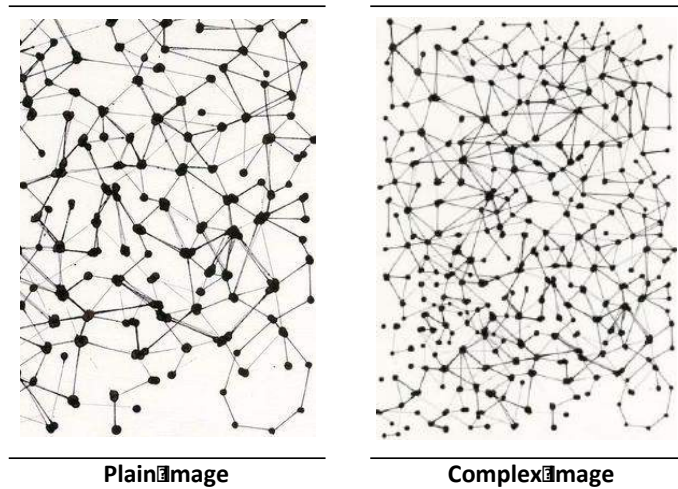
When Self-Ego concept and the function of meditation intersects, the following structure is encountered: Ego begins to be built at the point where Self touches the outside world that represented by neuronal activities (rational mind), and as long as it is conscious, it can preserve its existence as a reduced form of Self. Let us refer to Guenon's (2004, 34) narrative to understand the aforementioned touch: "The geometrical point is quantitatively nil and does not occupy any space, though it is the principle by which space in its entirety produced." Even though Self (space) has a transcendent and independent existence, the intersecting dimension with the outer world makes Self, identifiable and functioning. When we meditate or focus to a mantra (our subjects focused on visuals not on nil images), the Ego begins to shrink down and freed potential area of consciousness turn back to Self. Ego cannot be buried in Self unless it gives up intersecting with perceived value clusters of outer world. On the other hand, Ego can only be aware of the things going on in the rational mind as long as its own field allows it. Gladwell (2005) presented a rich corpus describing this phenomenon as adaptive unconscious.

In this context, three basic inferences of this research have been obtained: **(i)** Meditative state reduces the ascribed values or reduces the assigned values by diminishing the source of appreciation which System 1 uses. It can also be said that meditative state is bending the space of an anchor-dependent assignment process. Kahneman (2011, 97) state that, if a satisfactory answer to a hard (target) question is not found, System 1 will find a related (heuristic) question that is easier. In this research the target question was “If this art work (image) was offered for sale, how many Turkish Liras would it worth?” and the heuristic question that appeared in subjects’ mind was; “How much emotion do I feel when I think of that image?” We could convert this statement to an Ego-dependent version: “To what extent does this visual represent or actualize my Ego?” Then, according to Kahneman (2011, 99) this representation is expressed in ‘tl’ with intensity matching function of System 1. In this research it has been proved that the corresponding response to the heuristic question can be provoked. It means; this response is derived from a source that influenced by the meditative state of mind. **(ii)** Ego does not tend to split between value clusters at any moment; it deals with a single set of values at any given moment. **(iii)** Focusing engages the value ascribing function to the complexity of visuals (up to a limit).

After a short (5 minutes) successful meditation, perceived images used in the experiment, encountered the field of the Ego that has yet to come out of its infinity and has not yet been sufficiently expanded to its maximum field. It was argued before that the intrinsic value ascribed to things was caused by the reflection of Ego. In this case, successful meditators ascribed respectively lower intrinsic values to the images or in other words, they have bended the space of the anchor-dependent assignment process more than non-meditative peers.

Figure 3. Images of Networks

- **Further Experiment on Testing the Effect of Complexity**

A possibility has considered, which could disproof the suggestions about complexity above. Did the subjects assign more value for the extra effort that the artist spent on more complex images? If this was true, it means that, our subjects did not assign value as a work of a cognitive phenomenon. The experimental groups having low focus on the image, weakens this possibility. However, an additional work has been done to test this possibility more sharply. In this test, two images in Figure 3 with different levels of complexity were used. The plain image was used on the first group (n=22) and the other group (n=21) used the complex one. The plain one is derived from the complex one. Sizes of the images were equal (11 cm x 16,3 cm) and were placed in equal sized black cardboard frames, but they had different complexity levels in terms of dots and linkages they included (approximately 127 dots for plain image and 335 dots for complex image). It was said to the subject: “There is an image under this closed

cardboard. It has drawn simply by a computer program called Random Network Generator, without human intervention. After pressing the Enter key, program randomly draws links between randomly assigned points (This was a lie). A second later, I'll let you look at the picture for 40 seconds. I want you to focus on it" Picture was shown to the subject and after 40 seconds the interviewer asked; "As you noticed, this image is also an artwork. If it was offered for sale, how many Turkish Liras (tl) would it worth?" The distribution of values assigned to the images was non-parametric and participants assigned significantly higher values to the complex image (27.529 tl versus 123.286 tl), independent samples, $z = -2,956$ $p < .003$ and confirmed our previous suggestions.

In two different experiments with single focused-evaluation, participants assigned higher values to higher complexity. Is that because the anchors (work of art) of these images, which they encountered in the past, were expensive when they were more complex? We are very doubtful about it. It is enough to navigate through the 'saatchiart gallery' to find out that pictures are not priced in parallel to the complexity they contain. Velthuis (2005), who worked extensively on the pricing of works of art, does not suggest the visual complexity of the work as one of the many factors that determine its price. If the reason is not an anchor dependent process or the reason is not labor dependent, then relevance theory (Sperber & Wilson, 1996) or our approach is explaining the difference between the simple and complex images.

GENERAL DISCUSSION

Heuristic theories, mentioned before, deals with the problem of value through extrinsic reference points. In the literature, there is no empirical study measuring the intrinsic value or relating ascribed intrinsic value to extrinsic value theories. This research showed that extrinsic evaluation process is embedded in intrinsic one and so intrinsic valuation is active for any evaluation of the individual. The article is also presented as an answer to the problematic; 'What is the preliminary source of any value and can this source be provoked?' In the proposed model, value emerges as an inevitable result of consciousness. Then a voluntary cognitive process provoke this fundamental value or it operates embedded in this defined value space. To test this hypothesis, meditation phenomenon was used as a tool while meditation is a change of state of consciousness. According to our findings, a higher meditative state of mind caused a lower value assignment and this finding gave rise to a new question: What has changed inside of people while they are in a meditative state? During the meditative state of mind, what has been removed from the mind or what has been added? A consistent frame has been drawn to answer these questions. During the experiments, it was revealed that focusing on a visual to be evaluated affects the amount of the value being assigned. Related researches indicate that this phenomenon would be related to cognitive processing load. Cognitive processing load may affect the link between the anchor and the object to be evaluated. The same load may also be affecting the amount of projection of the Ego. While we are open to discuss the mechanism of the focusing function, we believe in the theoretical background, which we have constructed for successful meditators' behavior.

There is another tough question: How can a person value something more than himself? In order for this to happen, the 'thing' must be matched to an area that exceeds the boundaries of Ego. Some people then give up their present selves in order to fulfill the inevitable necessity of a superior Ego-conscious when conditions are met. When this settlement results in death, the situation is called 'martyrdom'. This is the greatest happiness according to Bernard Shaw because, satisfaction created by the external world, to which Ego is matched, normally restricted by the static value space of the current Ego. The prerequisite for greater satisfaction is the sorrow that will destroy the current Ego. In fact, Ego (narsisius) likes himself as a projection on the external world but love (infatuation) is different. It is about Self. To be fully projected on the love object, Ego wants to renunciate from itself and disappear into the Self but the result

is the birth of a new and superior Ego at best. Presumably, the love object drives Ego to Self to restructure itself. On the other hand, Ego in any case wants to self-actualize itself in Self (Jung, 2006) but it has to do this without losing itself in Self completely.

The strong influence of short, successful meditation on judgement may prove the power of our daily religious rituals on our behavior. Even so we think that this interval defined between the full meditative state and the contrary state of consciousness is very narrow in everyday life. It would be interesting to test whether individuals who practice meditative rituals on a regular basis assign lower values to things than the average population. The relationship we got between the complexity of the images and the focusing function can be used as a road map in the design of visual advertisements. There could be an irrelevance between the evaluation of a visual as meaningful or correct, and its assigned functional value or market value. It may be necessary to establish a relationship between the retention period of the visual on the screen and its complexity. If retention period is limited, it could be wrong to try to find the optimum complexity degree of the visual form, according to our findings, it is better to keep the visual simple or contrary complicated.

Shortcomings: In this study, meditative state of mind has been described as something that people could only be in that state deliberately. Could meditative state influence value assigning without being used deliberately? Also, the significance of the U-curve appeared in the second experimental group could not be questioned adequately. This article may contain misspelling, faulty insight and faulty logic. In any case, the value of it will also be related to how well the evaluaters will find their reflections on it.

REFERENCES

- AINSWORTH, M. D. S. (1969). Object Relations, Dependency and Attachment: A Theoretical Review of the Infant-Mother Relationship. *Child Development*, 40, 969-1025
- BADDELEY, A. D., THOMSON, N., BUCHANAN, M. (1975). Word Length and the Structure of Short-term Memory. *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*, 14, 575-589.
- BARNET, D., & MALIN, M., D. (2011). Kohut and Lacan: Mirror Opposites. *Psychoanalytic Inquiry*, 31:1, 58-74. doi: 10.1080/07351690.2010.512848
- BARRETT, J. L. (2012). The God Issue: We are All Born Believers. *New Scientist*, 17 March, 213 (2856): 38-41. doi: 10.1016/S0262-4079(12)60704-0
- BARROS, G. (2010). Herbert A. Simon and the Concept of Rationality: Boundaries and Procedures. *Brazilian Journal of Political Economy*, vol. 30, 455-472, July-September
- BISHOP, S. R., LAU, M., SHAPIRO, S., CARLSON, L., ANDERSON, N., D., CARMODY, J., SEGAL, Z. V., ABBEY, S., SPECA, M., VELTING, D., DEVINS, G. (2006). Mindfulness: A Proposed Operational Definition. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 11 (3), 230-41.
- BLOOM, J. M., & SHEILA, S. B. (2009). The Grove Encyclopedia of Islamic Art and Architecture. *Oxford University Press*, ISBN-13: 9780195309911
- COLZATO, L. S., OZTURK, A., HOMMEL, B. (2012). Meditate to Create: The Impact of Focused Attention and Open Monitoring Training on Convergent and Divergent Thinking. *Frontier in Psychology*, 3: 116, doi: 10.3389/fpsyg.2012.00116
- CHANG, V. Y., PALESH, O., CALDWELL, R., GLASGOW N., ABRAMSON, M., LUSKIN, F., GILL, M., BURKE, A., KOOPMAN, C. (2004). The Effects of a Mindfulness Based Stress Reduction Program on Stress, Mindfulness Self Efficacy, and Positive States of Mind". *Stress and Health*, 20: 141-147.
- COWAN, N. (1988). Evolving Conceptions of Memory Storage, Selective Attention, and Their Mutual Constraints within the Human Information Processing System. *Psychological Bulletin*, 104, 163-191.
- COWAN, N., & ROUDER, J. N. (2009). Comment on ‘Dynamic Shifts of Limited Working Memory Resources in Human Vision. *Science*, 13, 323-877.
- CROMBIE, A. C. (1959). *Medieval and Early Modern Philosophy*. Cambridge, MA: Harvard, Vol. 2, p. 30.
- EAGLEMAN, D. M. (2011). *Incognito: The Secret Lives of the Brain*. NY: *Pantheon Books*.
- EDINGER, E. F. (1986). *Encounter with the Self*. Toronto: University of Toronto Press, *Inner City Books*
- EVANS, J. (1990). *Bias in Human Reasoning: Causes and Consequences*. *Essays in Cognitive Psychology*, Erlbaum, ISSN 0959-4779
- FORTUNA, K., BAOR, L., ISRAEL, S., ABADI, A., KNAFO, A. (2014). Attachment to Inanimate Objects and Early Childcare: A Twin Study. *Frontiers in Psychology*, 22 May. doi: 10.3389/fpsyg.2014.00486
- FREUD, S., (1988). *Case Histories II*. UK: *Penguin Freud Library*.

- GLADWELL, M. (2005). *Blink: The Power of Thinking Without Thinking*. NY: *Back Bay Books*, January 11
- GUENON, R. (2004). *Man and His Becoming, According to the Vedanta*. Hillsdale NY: *Sophia Perennis*.
- GUNDERSON, L. H., & HOLLING, C. S. (2002). *Panarchy: Understanding Transformations in Human and Natural Systems*. Washington DC: *Island Press*.
- HAFENBRACK, A. C., KINIAS, Z., BARSADÉ, S., G. (2014). Debiasing the Mind Through Meditation: Mindfulness and the Sunk-Cost Bias. *Psychological Science*, vol. 25(2) 369–376. doi: 10.1177/0956797613503853
- HANSZ, J. A., & DIAZ J. (2001). Valuation Bias in Commercial Appraisal: A Transaction Price Feedback Experiment. *Real Estate Economics*, v. 29, 553–565
- HAWKING, S. (2004). *The Illustrated on the Shoulders of Giants*. Philadelphia: *Running Press Book Publishers*.
- HENDERSON, J. L. (1978). Ancient Myths and Modern Man in C. G. Jung (ed.). *Man and His Symbols*. London: Picador
- HOGG, M. A. (2007). *Advances in Experimental Social Psychology*. Elsevier Inc., vol. 39
- HOOD, B. M., & BLOOM, P. (2008). Children Prefer Certain Individuals Over Perfect Duplicates. *Cognition*, 106, 455–462.
- HSEE, C. K. (1998). Less Is Better: When Low-value Options Are Valued More Highly than High-value Options. *Journal of Behavioral Decision Making*, vol. 11, 107-121.
- IROHAM, C. O., OGUNBA, O. A., OLOYEDE, S. A. (2013). Relative Level of Occurrence of the Principal Heuristics in Nigeria Property Valuation. *International Journal of Development and Sustainability Online*, ISSN: 2168-8662 - www.isdsnet.com/ijds Volume 2 Number 2 (2013): Pages 493-504^[1]_{SEP} ISDS Article ID: IJDS13011601
- JUNG, C. G. (1964). *Man and His Symbols*. London: *Aldus Books*.
- JUNG, C. G. (2006). Jung'dan Seçme Yazılar. Compiler: Anthony Storr, Ankara: *Dost Kitabevi*
- KAHNEMAN, D. (2011). *Thinking, Fast and Slow*. London: *Penguin Books*.
- KIRK, U., DOWNAR, J., MONTAGUE, P. R. (2011). Interoception Drives Increased Rational Decision-Making in Meditators Playing the Ultimatum Game. *Frontiers In Neuroscience*, 18 April. doi: 10.3389/fnins.2011.00049
- KOHUT, H. (1971). *The Analysis of the Self*. *The University of Chicago Press*, Chicago.
- KUHN, T. S. (2015). *Bilimsel Devrimlerin Yapısı*. İstanbul: *Kırmızı Yayınları*.
- LACAN, J. (2005). *Ecrits: A Selection*. Routledge Classics, *Taylor & Francis Group*
- LUDERS, E. (2014). Exploring Age-related Brain Degeneration in Meditation Practitioners. *Annals of the New York Academy of Sciences*, Issue: *Advances in Meditation Research: Neuroscience and Clinical Applications*, 82-88. doi: 10.1111/nyas.12217
- MASLOW, A. H. (1993). *The Farther Reaches of Human Nature*. *Penguin Books*, Originally Published: NY, Wiking Press (1971)
- Mcquarrie, E. F., & MICK, D. G. (1999). Visual Rhetoric in Advertising: Text-Interpretive, Experimental, and Reader-Response Analyses. *Journal of Consumer Research*, vol. 26, No. 1, 37-54

- MILLER, G. A. (1956). The Magical Number Seven, Plus or Minus Two: Some Limits on Our Capacity for Processing Information. *Psychological Review*, 63, 81–97
- MOORE, J. S. (1914). Value in its Relation to Meaning and Purpose. *The Journal of Philosophy, Psychology and Scientific Methods*, vol. 11, No. 7, Mar. 26, 184-186
- MORRIS, S. (2007). Why Children Become So Attached to Toys and Comfort Blankets. *The Guardian*, Friday 9, March
- MULKEN, M., PAIR, R., FORCEVILLE, C. (2010). The Impact of Perceived Complexity, Deviation and Comprehension on the Appreciation of Visual Metaphor in Advertising Across Three European Countries. *Journal of Pragmatics*, 42, 3418–3430
- NORDHIELM, C. L. (2002). The Influence of Level of Processing on Advertising Repetition Effects”. *Journal of Consumer Research*, vol. 29, 371-382
- OBERAUER K. (2002). Access to Information in Working Memory: Exploring the Focus of Attention. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 28, 411–421
- OBERAUER, K., & BIALKOVA S. (2009). Accessing Information in Working Memory: Can the Focus of Attention Grasp Two Elements at the Same Time?. *J Exp Psychol Gen*, 138 (1), 64-87.
- PASSMAN, R. H., & HALONEN, J. S. (1979). A Developmental Survey of Young Children's Attachments to Inanimate Objects. *The Journal of Genetic Psychology*, 134: 165–178. doi: 10.1080/00221325.1979.10534051
- PASSMAN, R. H. (1987). Attachments to Inanimate Objects: Are Children Who Have Security Blankets Insecure?. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 55(6), 825-830.
- POYTHRESS, N. G. (1975). Literal, Antiliteral, and Mythological Religious Orientations. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 271-284.
- RIFKIN, J. (2011). *The Third Industrial Revolution: How Lateral Power is Transforming Energy, the Economy and the World*. NY: *Palgrave Macmillan*.
- ROBSON, D. (2015). Blindsight: The Strangest Form of Consciousness. *BBC Future*, 28 September
- SCHWEPPE, J. (2014). Attention, Working Memory, and Long-term Memory in Multimedia Learning: A Integrated Perspective Based on Process Models of Working Memory. *Educational Psychology Review*, 26 (2): 289. doi:10.1007/s10648-013-9242-2
- SLAGTER, H. A., LUTZ, A., GREISCHAR, L. L., FRANCIS A. D., NIEUWENHUIS, S., DAVIS, J. M., DAVIDSON, R. J. (2007). Mental Training Affects Distribution of Limited Brain Resources. *PloS Biology*, 5 (6), e138
- SLAGTER, H. A., LUTZ, A., GREISCHAR, L. L., DAVIDSON, R. J. (2009). Mental Training Enhances Stability of Attention: Neural and Behavioral Evidence. *Journal of Neuroscience*, 29 (42), 13418-13427.
- SPERBER, D., WILSON, D. (1995). *Relevance: Communication and Cognition*. *Blackwell*, Oxford UK & Cambridge USA
- SWIM, T. J. (2014). *Infants and Toddlers: Curriculum and Teaching*. Eight Edition, Wadsworth, Cengage Learning, Belmont, USA

- TVERSKY, A., & KAHNEMAN, D. (1974). Judgement Under Uncertainty: Heuristics and Biases. *Science*, New Series, Vol. 185, No. 4157., 1124-1131.
- VELTHUIS, O. (2005). Talking Prices: Symbolic Meanings of Prices on the Market for Contemporary Art. *Princeton University Press*, New Jersey.
- WACHHOLTZ, A. B., & PARGAMENT, K. I. (2005). Is Spirituality a Critical Ingredient of Meditation? Comparing the Effects of Spiritual Meditation, Secular Meditation, and Relaxation on Spiritual, Psychological, Cardiac, and Pain Outcomes. *Journal of Behavioral Medicine*, 28, 369–384.
- WESTPHAL, K. R. (2009). The Blackwell Guide to Hegel’s Phenomenology of Spirit. *Blackwell Publishing*.
- WELLS, S. (2002). Journey of Man: A Genetic Odyssey. New Jersey: *Princeton University Press*.
- ZHANG, W., & LUCK, S. J. (2008). Discrete Fixed-resolution Representations in Visual Working Memory. *Nature*, 453, 233–235

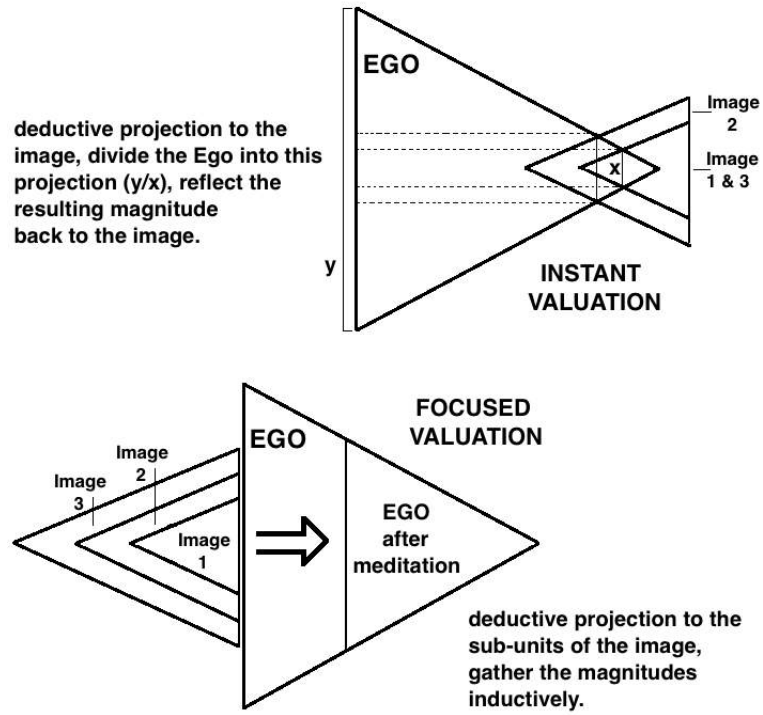
APPENDIX A

Assigned values to images by subjects in different experimental groups. ‘Im’ means images and the numbers below this image indicate which image the assigned value belongs to.

Seq.	Im	CONT. 1	MED. 2	%30 3	%55 4	SECOND 5	THIRD 6
		GROUP	GROUP	GROUP	GROUP	EXP. 5.	EXP. 6.
		Im	Im %	Im %	Im	Im	
1	1	50 1	200 1 20	200 3 80	50 1	4000 1	20
2	1	20 1	70 1 10	100 3 90	300 1	5 1	5000
3	1	5000 1	100 1 30	3000 3 70	1000 1	10000 1	50
4	1	50 1	500 1 20	5000 3 60	1000 1	100 1	100
5	1	20 1	3000 1 15	300 3 55	100 1	5000 1	100
6	1	1500 1	1000 1 10	500 3 90	10 1	5000 1	100
7	1	250 1	50 1 5	5000 2 67	15 1	0 1	100000
8	1	100 1	5000 1 5	10000 2 80	10 1	50000 1	20
9	1	75 1	300 1 5	50000 2 70	15 1	100 1	10000
10	1	50 1	300 1 15	1000 2 80	500 1	1000 1	1000
11	1	100 1	1000 1 2	0 2 60	25 1	615 1	1000
12	1	3 1	500 1 1	100000 2 60	100 1	50 1	100
13	1	2 1	5000 1 20	500000 2 70	15 1	5 1	50
14	1	300 1	10000 1 20	200 2 60	5 1	50000 1	4
15	1	250 1	50000 2 10	5000 2 65	10 1	915 1	150
16	1	20 1	5000 2 20	50000 2 65	20 1	3000000 1	45
17	1	15 1	1000 2 30	100 2 90	30 1	1000000 1	10000
18	1	50 1	100 2 10	1000 1 60	100 1	100 2	0
19	1	25 1	10 2 15	100 1 60	500 1	100 2	15000
20	1	45 1	1000 2 20	20 1 80	1000 2	10 2	400000
21	1	200 1	15 2 1	30 1 70	30 2	30 2	1000
22	1	50 1	0 2 20	1000000 1 60	0 2	25 2	40
23	1	4 1	100000 2 10	10 1 60	200 2	25 2	500
24	1	4000 1	10000 2 20	7 1 60	3000 2	30000 2	5
25	1	500 1	17 2 1	2000 1 70	30 2	5000 2	65
26	1	5000 1	100000 2 10	5000 1 90	170 2	6000 2	10000
27	2	50000 1	10 2 1	5	2	800 2	70
28	2	50 1	15 3 20	30	2	100 2	1000
29	2	500 1	500000 3 30	120	2	500000 2	30000
30	2	1000 1	200 3 20	50	2	1000 2	10
31	2	100 2	500 3 30	50000	2	200000 2	20000
32	2	50 2	5000 3 30	50	2	30000 2	10000
33	2	5000 2	50000 3 30	400000	2	80000 2	98
34	2	25 2	25 3 5	1000	2	9000 2	15000
35	2	25 2	15000 3 1	50	2	15000 3	100000
36	2	2,5 2	100 3 10	100	2	20000 3	100000
37	2	10 2	100 3 10	500	2	20000 3	500
38	2	0 2	1000 3 15	300	2	10000 3	2
39	2	2000 2	100 3 5	200	2	35 3	1000
40	2	1000 2	15		3	15 3	5000
41	2	300 2	5		3	1000 3	10
42	2	25 2	10		3	0 3	100000
43	2	10 2	20		3	1000 3	2000
44	2	17 2	3000		3	100 3	20000
45	2	20000 2	20		3	20 3	15000
46	2	20 2	30		3	20 3	150000
47	2	50 2	1000000		3	10000 3	98000
48	2	25 2	10		3	1000 3	2000
49	2	100 2	30		3	100000 3	10
50	3	1100 2	100		3	20 3	100
51	3	500 2	7		3	100 3	20000
52	3	5000 2	500		3	100000	
53	3	2000 2	2000		3	20	
54	3	75 2	5000		3	50	
55	3	40 2	5		3	35	
56	3	1000000 2	1000		3	250000	
57	3	10 3	30		3	85	
58	3	800 3	120		3	5000	
59	3	500 3	30		3	2000000	
60	3	0 3	50				
61	3	1000 3	0				
62	3	5000 3	50000				
63	3	5000 3	50				
64	3	100000 3	200				
65	3	300 3	3000				
66	3	5000 3	400000				
67	3	100000 3	30				
68	3	1700 3	1000				
69	3	10000 3	50				
70	3	10000 3	170				
71	3	400000 3	100				
72	3	100 3	500				
73			330000				
74			300				
75			200				

APPENDIX B

NOTES

¹ Throughout the article the notion of ‘ascribe’ will be used when intrinsic value is to be emphasized and the notion of ‘assign’ will be used for instrumental value. In detail, ascribing function conceptualized as a dedicated space of an Ego to an object.

² To have high market price relative to the budget or produce high accumulation of entropic waste. [Normally, it is not expected that the subjective value will be below the market price. According to Rifkin (2011, 202) GDP is more a measure of the temporary energy value embedded in the goods or services produced at the expense of the accumulation of entropic waste]

³ By self-object Kohut (1971) means the experience of another as part of the Self.

⁴ Projection could become visible **a)** as Freud (1988) theorized; when humans defend themselves against their own unconscious impulses (both positive and negative) by denying their existence in themselves while attributing them to others, like ‘blame shifting’. **b)** Antropomorphism is pure projection and if it would not exist, there would be no difference between to kill a ‘Mouse Lemur’ (one of the smallest mammals on earth) and to kill a ‘Weta’ (one of the biggest insects on earth) in terms of feeling remorse.

⁵

⁶ According to Jung (2006, 209) religion is not a belief system. It is much more a unique attitude of consciousness that has changed after an experience. Meditative activities would create such experiences.

⁷ **a)** When everything is equal, the simplest explanation is the right one. Numerous thinkers have embraced this philosophy like; John Punch (Crombie, 1959) ‘Entities must not be multiplied beyond necessity’, Isaac Newton (Hawking, 2004) ‘We are to admit no more causes of natural things than such as are both true and sufficient to explain their appearances’, Aristoteles (Wells, 2002) ‘God and nature never work with more than necessary, always work with the least effort’. **b)** We argue those Occams Razor functions because; human wants to reduce the complexity to make it belong to an inclusive singularity.

⁸ Meditative techniques are applied in abrahamic, monotheistic and eastern religions, and called bhavana or dhyana in Buddhism, yoga in Hinduism, haga or siha in Judaism, tafakkur or zikr in Islam mysticism. Trance state constitutes the base of meditative techniques and some other religious rituals. Trance, seclusion and fasting remove external stimuli which is suppressing the supraliminal orientation.

⁹ **Kufic** is one of the oldest calligraphic forms of various Arabic Scripts and consists of a modified form of the old Nabataean Script. It was developed around the end of the 7th century in Kufa-Iraq (Bloom & Sheila, 2009).

¹⁰ Some others valued the non-chosen one due to ensure that each image was valued at approximately equal numbers.

¹¹ Mann-Whitney U test was used for all dual comparisons. PASW Statistics 18. Release Jul 30, 2009.

ÇATI VE CEPHEDE SU YALITIM MALZEMELERİNİN SEÇİM KRİTERLERİNİN İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF SELECTION CRITERIA FOR WATERPROOFING MATERIALS IN ROOF AND CONSTRUCTION

Zuhal ŞİMŞEK *

* Dr. Öğr. Üyesi, Bursa Uludağ Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, TÜRKİYE,

E-mail: zsimssek@uludag.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1824-7496>

Geliş Tarihi: 5 Şubat 2019; Kabul Tarihi: 28 Nisan 2019

Received: 5 February 2019; Accepted: 28 April 2019

ÖZET

Su, çatıdan ve cephe birleşim noktalarında içeriye sızmaya çalışır. Su yalıtım malzemelerin çatı tipine uygun olarak seçilmesi, uygulanması ve çatıyı delip geçen bölgelerin detayların iyi çözülmesi, su yalıtımının performansı ve devamlılığı açısından önemlidir. Toprak üstü yapı dış kabuğunda en büyük problemler hatalı malzeme seçimi ve uygulamasından kaynaklanmaktadır. Çalışmada, çatı ve cephelerdeki su yalıtım malzemeleri tercihleri ve çözümleri incelenerek mimar ve mühendislerin su yalıtım malzemesi kriterlerini belirlemek geçmiş şantiye deneyimlerini de ortaya koyarak en yaygın ve uygun yalıtım malzemesi seçimlerinin yapılması amaçlanmıştır. Çalışmada aynı iklim bölgesinde ve Bursa Nilüfer İlçesindeki 50 inşaattaki çatı ve cephe su yalıtım uygulamaları, malzemeleri ve seçim kriterleri incelenmiştir. Yapılan incelemede malzemenin shingle ve metal kenet çatı kaplamasının kullanıldığı yapılarda su yalıtımının yapılmadığı görülmüştür. Baca ve parapet bölgelerinde ise tüm yapılarda önlem alındığı görülmektedir. Cephelerde ise suyun çarpma etkisine karşı su itici boyaların yaygın olarak kullanıldığı fakat doğrama duvar birleşimlerinde giydirme cephelerin dışında suya karşı önlem alınmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Su yalıtımı, eğimli çatı su yalıtımı, teras çatı su yalıtımı, cephe

ABSTRACT

Water tries to infiltrate the roof and facade joints. It is important to choose waterproofing materials according to the type of roof, to apply and to dissolve the details of the regions penetrating the roof, for the performance and continuity of waterproofing. The biggest problems in the outer shell of the above ground structure are due to the selection and application of faulty materials. In this study, it was aimed to determine the waterproofing material criteria of the architects and engineers by examining the preferences and solutions of waterproofing materials on the roofs and facades and to

make the most common and appropriate insulation material choices by revealing the experiences of the past construction site. In the study, roof and facade waterproofing applications, materials and selection criteria of 50 constructions in the same climate zone and district were investigated. In the examination, it was seen that waterproofing was not done in the structures where shingle and metal roof roofing were used. In the chimney and parapet regions, measures are taken in all buildings. On the façades, it was found that water repellent paints were widely used against the impact of water, but it was determined that there was no measure against the water except for the curtain wall joinery.

Keywords: Waterproofing, Roof waterproofing, terrace roof waterproofing, facade waterproofing,

1. GİRİŞ

Yapı dış kabuğu, sürekli olarak yağmur, kar, zemin suları ve iç mekanda oluşan su buharının oluşturduğu su ve nem problemlerine maruz kalmaktadır. Suyun olumsuz etkilerine karşı önlem alınmadığı taktide ülke ve yapı ölçeğinde ve kullanıcı sağlığı üzerinde birçok olumsuz sonuçların olduğu görülmektedir. Su yalıtımı yapılmayan yapılarda, zaman içerisinde yapısal anlamda büyük hasarlar oluşmaya başlar. Bu olumsuzluklar yapısal boyutlarda olmakla beraber yapı elmanı yüzlerinde küf, mantar oluşumlarına sebep olarak, sağlıklı bir için ortamının oluşmasını destekler (Aykanat, 2014:48-61). Ayrıca yapı içine nüfuz eden su iç mekanda oluşan nem ve su buharı konfor koşullarının olumsuz etkileri kullanıcıda, astım, romatizmal hastalıklar gibi fiziksel ya da psikolojik rahatsızlıkları oluşturabilmektedir. Tasarım aşamasında düşünülmeyen yalıtım detayları, yanlış malzeme seçimi ve hatalı uygulamalar sonucunda, kullanım aşamasında yapılacak onarım işleri ilk maliyetin oldukça üzerinde olur.

Uzun ömürlü, konforlu ve kullanım süreci boyunca en az bakım ve onarım gerektiren yapıların tasarlanması, ancak doğru uygulanmış ve amacına uygun seçilmiş su yalıtım malzemeleri ile gerçekleşebilir. Bu durumda, su yalıtım malzemelerinin özelliklerinin iyi bilinerek yapı elemanında uygulandıkları yere göre seçilmeleri önem kazanmaktadır. Sorumlu mimar ve inşaat mühendislerinin bu konuda yeterince bilgi sahibi olmaları, yapılan yalıtımın uzun ömürlü ve ekonomik olmasının en temel kaynağını oluşturmaktadır.

Yapılan uygulamanın doğru olması ve gerekli bilgilerin aktırılması amacı ile yalıtım ile ilgili yol gösterici nitelikte olan su yalıtımı yönetmeliği, imar yönetmeliği, yapı malzemeleri yönetmeliği, yangın yönetmeliği su yalıtımı uygulamaları kılavuzu oluşturulmuştur.

1.1 Çatılarda Su Yalıtımı

Yapıların 5. yüzü olarak tanımlanan çatı yüzeyleri, bir çanak gibi yağış sularını toplayarak yapıyı tüm olumsuz dış etkenlere karşı koruyuculuk görevini üstlenmektedir. Çatılardan nüfuz eden suları, kışın donarak, yazın ise buharlaşarak olumsuzluklara neden olmaktadır. İç ortam koşullarının sağlıklı olmasına neden olurken, taşıyıcı sistemin içine nüfuz ederek korozyon gibi ciddi hasarlara da neden olabilmektedir. Su problemi, barınak gereksinimi duyulduğu anda ortaya çıkmış ve insanı doğa kaynakları kullanarak suya karşı yalıtım sağlamaya çalışmışlardır. Eğrelti otu ve sazlar yardımı ile oluşturulan üst örtü, yağış sularını engellemeye yardımcı olmuştur. Ardından, Anadolu'da yaygın olarak kullanılan toprak damların kullanımı gündeme gelmiştir. Geçirimsizliği olan suya doygun kil tabakasının log taşı ile sıkıştırılması ile elde edilen toprak damlarda yalıtım bu yöntem ile sağlanmaya çalışılmıştır (De Brito J., diğ, 2003, 57).

Yalıtım yapılacağı çatının işlevi, konstrüksiyonu, eğimli veya düz olması hatta çatı kaplama malzemesinin çeşidi seçim kriterlerini önemli ölçüde etkilemektedir.

Çatı ve cephelerde uygulanan yüzeysel su yalıtım malzemelerinin seçiminde,

- Basınca dayanım,
- Isıya dayanım,
- Elastik deformasyon yeteneği,
- Kılcal boşlukları doldurabilme, özellikleri göz önünde bulundurularak yalıtım yapılmalıdır.

Tüm dünyada Modern hareketin etkin olduğu yıllar, erken Cumhuriyet döneminde inşaat endüstrisinin yoksulluğu ve kısıtlamaları yüzünden, daha geleneksel, daha küçük açıklıklar ve çoğunlukla da eğimli, kiremit örtülü çatılar kullanılarak inşa edilmiştir (Güzelçoban S., 2007:203). Fakat ülkemizdeki modern mimarlık örneklerinde teras çatılar yapıların ana karakteristik öğelerinden biri olmasına rağmen, su problemi karşısında yaygın olarak eğimli çatıların tercih edildiği görülmektedir. Bu yıllarda, yapılarda su problemi bitümlü karton, keçe, sürme yalıtım ve mantar levhalar gibi malzemeler ile uygulanmaya başlanmıştır. Sadece su sızdırmazlığı değil aynı zamanda iç mekanda oluşan su buharı da büyük bir problem haline gelmişken, bu konuda alınacak önlemler ancak 1950’li yıllardan sonra polimer endüstrisinin gelişmesi ile başlamıştır (Güzelçoban S., 2007:203). Su yalıtım örtülerinin ısı yalıtım tabakasının üzerine serilmesi durumunda, ısı yalıtım levhalarının zarar görmesine neden olan yoğuşmanın engellenmesi amacı ile döşeme üzerine buhar kesici malzemelerin serilmesine başlanmıştır. Hatta su yalıtım örtülerinin geliştirilmesi ile birlikte, ters teras çatı kavramı ortaya çıkmış, su yalıtımı ısı yalıtımının altına serilerek yoğuşma engellenmeye çalışılmıştır. Bu zorunluluk günümüzde binalarda su yalıtım yönetmeliği, 2017 madde 15-4’e çatı detaylarında kullanılacak olan su yalıtım malzemesinin su buharı geçirgenlik özellikleri dikkate alınarak, gerekmesi durumunda, sıcak tarafta buhar kesici katman kullanımı ve/veya kesintisiz olarak devam eden havalandırma boşluğunun oluşturulması gibi ilâve tedbirler alını şeklinde belirtilmektedir (Bulut Ü., 2005:1-9).

Su yalıtımında temel prensip, suyun çatı yüzeyinde dolaşımını en aza indirgeyerek uzaklaştırılması, yoğuşmanın engellenerek suyun alt katmanlara geçmesinin engellenmesidir. Yalıtımı zorlayan en önemli noktalar çatıyı delip geçen havalandırma boşluğu, anten, baca ve parapet gibi detaylardır (Goncş Alves M. ve diğ, 2008, 50-58).

Binalarda su yalıtım yönetmeliği, 2017 madde 16’ya göre, uygulama yüzeyinin kesintiye uğradığı dilatasyon bölgelerinde ve köşe gibi nokta detaylarında, su yalıtım sisteminin su geçirimsizliğini sürdüreceği ilâve tedbirler alınmalıdır. Ayrıca, teras çatılarda yapılacak su yalıtımları, parapet, baca, havalandırma çıkışları ve benzeri detayların yatay üst kottan en az 30 cm üzerine kadar devam ettirilir. Örtü tipi su yalıtım malzemelerinin bitişlerinde baskı profili, baskı çitası gibi paslanmayan malzemelerden imal edilmiş uygun aralıklarla mekanik olarak tespit edilir. Baskı çitasının üzerinde mastikle sızdırmazlık sağlanmalıdır.

Aynı yönetmeliğe göre, çatılarda kullanılan su yalıtım malzemeleri; oluk, dere ve süzgeç ve benzeri tahliye elemanları ile bütünlük sağlayacak şekilde uygulanır ve süzgeçlerin etrafında sızdırmazlık sağlanmalıdır. Su giderlerinde birikecek yaprak, toz gibi maddeler tıkanıklıklara neden olarak bu noktalarda sızıntıların oluşmasına neden olabilmektedir.

Çatılarda kullanılacak su yalıtım malzemelerinde aranacak özellikler Binalarda su yalıtım Yönetmeliği, 2017 madde 17 de belirtilmiştir. Yönetmeliğe göre;

- Çatıda oluşabilecek deformasyon ve benzeri kaynaklı etkileri karşılayabilecek mekanik özelliklere (çekme mukavemeti ve kopma uzaması) ve/veya çatlak köprüleme kabiliyetine sahip olmalı,
- Isı yalıtımı malzemelerinin üstünde kullanılan su yalıtımı malzemeleri; dış iklim koşullarına karşı dayanıklı olmalıdır.

- En dış katman olarak kullanılması durumunda su yalıtım malzemesi, güneşin kızılötesi ışınlarına karşı dayanıklı olmalı veya bu performansı sağlayacak bir katmanla kaplanmalı,
- Bitki örtüsü bulunan çatılarda kullanılacak olan su yalıtım malzemeleri, kullanılan bitki köklerine dayanıklı olmalı; kök bariyeri olarak kullanılacak malzemeler kök girişine karşı dirençli olmalı,
- Su yalıtım sistemleri, rüzgâr ve kar yüküne karşı yeterli dayanıma sahip olmalı,
- Hafif metal çatılar gibi çatı hareketlerinin yoğun olduğu detaylarda taşıyıcı sentetik örtüler veya elastomerik polimer bitümlü örtüler kullanılmalı ve
- Yağmur suyu tahliye sistemi ve Çatı su tahliye sistemleri TS EN 12056-3 standardına uygun olarak tasarlanmalıdır. Ayrıca; “Binaların yangından korunması hakkındaki yönetmeliğe (2019)” göre çatı kaplamalarının BROOF sınıfı malzemelerden, çatı kaplamaları altında yer alan yüzeyin veya yalıtımın en az zor alevlenici malzemelerden olması gerekir.

Çatılarda sürerek ve serilerek olmak üzere iki şekilde uygulanmaktadır. Bu malzemeler;

- Likit olarak sürülen su yalıtım malzemeleri, (Asfalt solüsyonları, asfalt emisyonu, bitüm esaslı, poliüretan, poliüreya, akrilik ve hibrit esaslı malzemeler)
- Çimento esaslı sürülen su yalıtım malzemeleri, (elastik veya elastik olmayan)
- Bitüm esaslı su yalıtım malzemeleri,
- Polimer veya plastik esaslı su yalıtım malzemeleridir.

Likit olarak sürülen su yalıtım malzemeleri; hazır veya şantiye ortamında karıştırılarak elde edilen mala, rulo veya fırça yardımı ile sürülebilen su yalıtım malzemeleridir. Girinti çıkındılar kolaylıkla sürülerek yalıtılması uygulama kolaylığı sağlamaktadır. Uv etkilerine dayanımının az olması ve üzerinde gezinilmesi durumunda aşınmasından dolayı üzerlerinin mutlaka ikinci bir tabaka ile korunması gerekmektedir. İki veya üç kat uygulamalarda kalınlık kontrolünün yapılmasının zor olması ise malzemenin dezavantajları arasındadır (Tekin, Diri, Bonfil, 2016: 202)..

Bitüm esaslı su yalıtım malzemeleri, asfalt solüsyonları; solvent ile inceltiilerek hazırlandıkları için, kapalı alanlarda solunması sağlığa zararlı etkileri ortaya çıkmaktadır. Ayrıca hızlı tutuşan bir malzeme olmasından dolayı yangın yönetmeliğinin en az zor alevlenici malzeme olası gerekliliğini sağlamamaktadırlar. Bu nedenle çatılarda solvent içermeyen asfalt emüsyonu tercih edilmelidir. Asfalt emüsyonu aynı zamanda, bitümlü mebran uygulamasından önce astar tabaka olarak kullanılmaktadır.

Poliüretan esaslı malzemeler; kuruduktan sonra daha esnek bir yapıya sahiptirler fakat asfalt solüsyonları gibi çatılarda kullanılmaları durumunda mutlaka koruma altına alınmalı ve uv dayanımı yüksek olan türleri seçilmelidir. Akrilik esaslı ve hibrit su yalıtım malzemeleri ise uv dayanımı yüksek hızlı kürlenme ve her sıcaklıkta uygulama kolaylığı sağlayan malzemelerdir.

Çimento esaslı sürülen su yalıtım malzemeleri; ince tip sürülen yalıtımlar, ahşap, kontrplak ve metal yüzeylere uygulanamazlar. Aynı şekilde; eğimli ve teras çatılarda kullanılmaları uygun değildir. Kalın tip çimento esaslı su yalıtım malzemeleri ise sağlığa zararsız, boşlukları doldurabilen elastik uv ve basınca dayanıma sahip oldukları için teras çatı yalıtımında kullanılabilirler. Çimento bazlı su yalıtım ürünleri gibi sürülerek uygulanan su yalıtım ürünlerinden iyi sonuç almak için yeterli tabaka kalınlığının sağlanması, uygulanan malzemenin yapı hareketleri ile çatlamasının engellenmesi gereklidir. Tıpkı bitümlü malzemelerde keçe veya file donatı olması gibi çimento bazlı su yalıtım uygulamalarında da

çatlamayı önlemek için, çelik, elyaf ya da hasırların kullanılması gerekmektedir (Tekin, Diri, Bonfil, 2016: 202).

Bitüm esaslı su yalıtım örtüleri; çok eski tarihlerden beri yalıtım malzemesi olarak kullanılan bitümün yapının mekanik etkilerine, çekme gerilmesine karşı dayanıklı hale gelmesi için organik ve inorganik taşıyıcılar ile desteklenerek örtü haline getirilmiş yalıtım malzemesidir. Kompozit olarak kullanılan yalıtım malzemesi güneşim olumsuz etkilerine ve malzemenin genleşip kopmasına karşı dayanıklılık sağlamaktadır. Bu durum özellikle teras çatı yalıtımlarında yüksek performans sağlamaktadır. Rulo halinde serildikten sonra birbirlerinin üzerine 10 cm bindirilerek şalümo alevi ile ısıtılarak yapıştırılırlar. İkinci kat uygulamalarda, ek yerlerinden şaşırtma yapılarak malzeme döşenmeli, derzlerin üstüste gelmesi engellenmelidir. Membran şeklindeki su yalıtım örtülerinde, katmanların birbirleri üzerine bindirilerek döşenmesine dikkat edilmemesi durumunda membranın suyu sızdırması söz konusu olabilir. Üzerlerinin delinmesi halinde, suyun membran altında hareket etmesi söz konusu olabilir. Bu nedenle, üzerleri korunmalıdır. Üzeri gezinilmeyen teras çatı uygulamalarında uv ışınlarına dayanıklı mineral kaplı su yalıtım örtülerinin kullanılması uygundur (Grandão Lopes J., 1994: 288).

Polimer veya plastik esaslı su yalıtım malzemeleri; bitümlü mebranlar gibi rulo halinde serilerek uygulanan, uv etkilerine, mikroorganizmalara dayanıklı elastik kabiliyeti yüksek yalıtım örtüleridir. PIB, PVC, ECB, CPE ve EPDM olmak üzere farklı özelliklerde üretilmektedir. Genel olarak yüzeye yapıştırılarak uygulanırlar fakat ECP ve EPDM özellikte olanlar yüzeye yapışmazlar bu nedenle yüzeye mekanik olarak tespit edilerek uygulanırlar. Üzerlerine çakıl serilecek ise mutlaka geotekstil bir tabaka ile korunmalıdır (Tekin, Diri, Bonfil, 2016: 202).

3. CEPHELERDE SU YALITIMI

Dış cephede yapılan su yalıtımı ile yağış sularının sızmasının ve iç mekanda oluşabilecek su buharının engellenmesi amaçlanmalıdır. Cephe kaplama malzemesinin çeşidi, saçak uygulamasının olması ve doğrama türü de cephelerde seçilen su yalıtım tekniklerini etkileyen diğer unsur arasındadır. Dış cephenin geçirimsizliği, duvar yüzeylerinin sıva veya boyalarla kaplanması ile gerçekleştirilebilmektedir. Dış cephede;

- Silikonlu dış cephe su yalıtım malzemeleri,
- Akrilik dış cephe su yalıtım malzemeleri,
- Çimento esaslı dış cephe su yalıtım malzemeler kullanılmaktadır.

Giydirme cephe sistemlerinde sistemin cepheyi delip geçen yerlerinin ve kaplamaların birleşim noktalarında mutlaka sızdırmazlık sağlanmalıdır. Ayrıca profil içine giren suyun oluşturulan drenaj sistemi ile drene edilerek dış ortama atılması sağlanmalıdır (<http://www.dupont.com.tr/urunler-ve-hizmetler/construction-materials/tyvek-building-envelope.html>).

Cephelerde yapılacak olan su yalıtım malzemelerinde aranacak özellikler Binalarda su yalıtım yönetmeliği, 2017 madde 17 de belirtilmiştir. Yönetmeliğe göre;

- Dış cephelerin, bina yüksekliği 28.50 m'den fazla olan binalarda zor yanıcı malzemedir ve diğer binalarda ise en az zor alevlenici malzemedir olması gerekir.
- Dış cephesi zor alevlenici malzeme veya sistemden oluşan, yüksekliği 28.50 m'den az olan binalarda, tabii veya tesviye edilmiş zemin kotu üzerindeki 1.5 m mesafe hiç yanmaz malzeme ile kaplanmalı; bina yüksekliği 6.50 m'den fazla olan binalarda pencere ve benzeri boşluklarının yan kenarları en az 15 cm ve üst kenarı en az 30 cm eninde hiç yanmaz malzeme ile yangın bariyerleri oluşturulmalıdır.

- Derzleri açık veya havalandırmalı giydirme cephe sistemli binalarda kullanılan cephe ve yalıtım malzemeleri en az zor yanıcı olmalıdır.

4. ALAN ÇALIŞMASI

Şantiyelerde, yapı elemanının konumunu göz önünde bulundurularak ortam koşullarına uygun olarak hangi su yalıtım malzemelerinin yaygın olarak kullanıldığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca malzeme seçimlerinde mimarın ne kadar bilinçli ve doğru karar verdiklerinin belirlenmesi ve bu kararları alırken etkilendikleri parametrelerin tespit edilmesi de amaçlanmaktadır. Çalışmanın sonunda mimarlar için çatı ve düşey yüzeylerde kullanılan su yalıtım malzemesi ve uygulama tekniğinin seçiminde yardımcı olacak bir rehberin oluşturulması hedeflenmektedir. Bu amaçla, aynı iklim bölgesinde ve Bursa Nilüfer İlçesinde yer alan devam eden veya tamamlanmak üzere olan 50 konut şantiyesi gezilerek bu yapılarda uygulanan su yalıtım malzemeleri tespit edilmiş ayrıca mimarların seçim kriterleri ve daha önceki şantiyelerinde kullandıkları malzemeler, karşılaştıkları sorunlar ve seçimlerini etkileyen parametreler sorgulanmıştır. Yapı inceleme foyünün ilk bölümünde;

- Yapının kat sayısı,
- Çatı tipi (düz/teras çatı),
- Çatı kaplama malzemesi,
- Cephe kaplama malzemesi, gibi özellikleri sorgulanmıştır.

İkinci ve üçüncü bölümde ise su yalıtımı konusundaki bilgilere yer verilmiştir. İncelenen yapılarda su yalıtımı ile ilgili;

- Cephede kullanılan su yalıtım malzemeleri ve detayları,
- Cephede kullanılan su yalıtım malzemesinin ve detaylarının seçim nedenleri,
- Doğrama montajında su yalıtım çözümleri,
- Giydirme cephe birleşim noktalarında su yalıtım çözümleri,
- Çatıda kullanılan su yalıtım malzemeleri ve detayları,
- Çatıda kullanılan su yalıtım malzemesinin ve detayların seçim nedenleri,
- Kullanılan malzemelerin özellikleri,
- Çatıda parapet, baca vb. yüzeylerde özel su yalıtım çözümleri ile ilgili aşağıdaki bilgiler sorgulanmıştır.

5. BULGULAR ve DEĞERLENDİRME

Aynı iklim Bursa Nilüfer İlçesinde bulunan 50 yapının çatı ve cephe su yalıtım özellikleri incelenerek kullanılan yalıtım malzemeleri ve alınan önlemler grafiklerle (şekil 1, şekil 2, şekil 3) belirtilmiştir.

Teras çatılarda su yalıtımı

İncelenen yapılarda su yalıtım malzemelerinin kullanım sıklığına bakıldığında zaman eğimli çatılarda genel en yaygın olarak bitümlü membran tercih edildiği görülmektedir. Su yalıtım örtülerinin ısı yalıtım tabakasının altında konumlanması sonucunda yalıtım örtüleri buhar dengeleyici olarak görev yapmaktadır. Bu uygulamalarda buhar kesiciye olan ihtiyaç ortadan kalmıştır.

İncelenen yapıları % 54'ü teras çatıdır. Teras çatılarda en yoğun olarak % 37 oranında bitümlü membran kullanıldığı görülmektedir. Bitümlü membran, uygulamasının kolay ve ekonomik olmasından ve bu malzemenin tanınmasından dolayı tercih edildiği gözlenmiştir. Özellikle parapet ve baca dibi v.b detaylarında aynı malzemenin düşey yüzeylere döndürülerek

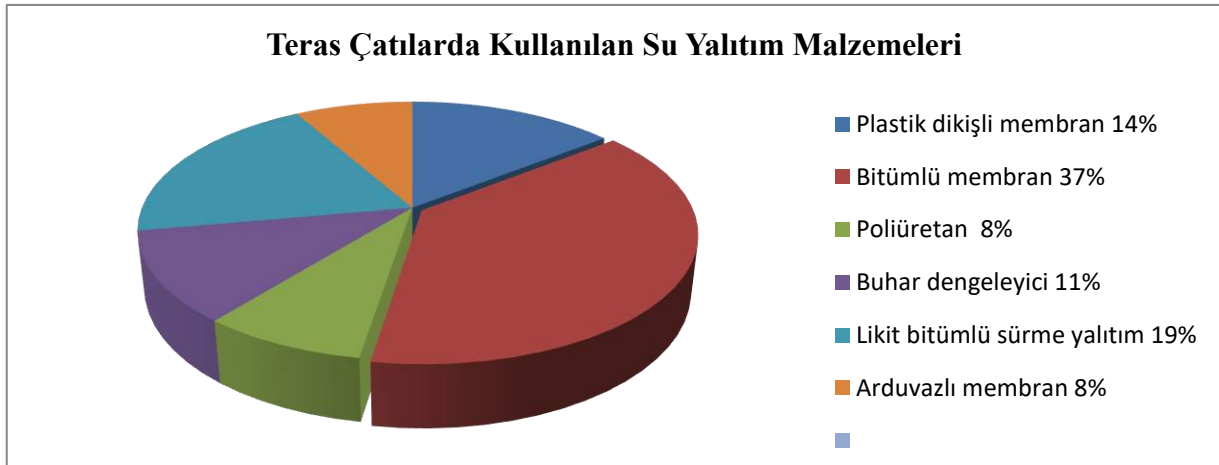
uygulanması, ikinci bir çözüm gerektirmemesi en önemli seçim kriterini oluşturduğu görülmektedir (şekil 1).

2. sırada ise %19 oranında bitümlü likit sürme yalıtım malzemelerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Likit sürme yalıtım malzemesinin avantajının uygulamadan sonra oluşan çatlakların tüm yalıtımın tekrar sökülmeden doldurularına imkan verilmesi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca ekonomik ve kolay uygulanabilir olması bir diğer seçim kriterini oluşturmaktadır (resim 1).

Resim 1. Likit membran uygulaması

Şekil 1. Teras çatılarda kullanılan su yalıtım malzemeleri

% 14 oranında plastik membran su yalıtım malzemesi tercih edilmiştir. Plastik ve bitümlü membranların seçimindeki ortak neden ise ters teras çatı uygulaması yaparak, membranların buhar kesici görevi de üstlenmeleridir. Bu durum daha ekonomik sonuçlar vermektedir. Fakat bu çözümden su yalıtımının alt ısı yalıtımının üstte bulunmasından dolayı ısı yalıtım tabakalarının su emme değerlerinin yüksek olması gereklidir ve suya karşı korunmalıdır.

Yapıların % 8'inde üzerinde gezilmeyen teras çatılarda yalıtımı korumak ve ikinci bir katman kullanmamak adına arduvazlı membran kullanılmıştır.

Yapıların % 8'inde poliüretan kullanılırken %11'inde de su yalıtımı amacı ile sadece buhar kesici membran kullanılmıştır. Poliüretan, yüksek su ve ısı yalıtımı sağladığı, basınca

dayanıklı, yağmur, kar, nem, aşırı soğuk veya sıcak gibi ağır hava şartlarından etkilenmediği için tercih edildiği görülmüştür (resim 2).

Resim 2. Poliüretan çatı yalıtımı

Üzerinde gezinilmeyen teras çatılarda parapet bölgelerinde arduvazlı membranın döndürülerek serbest olarak bırakıldığı belirlenmiştir.

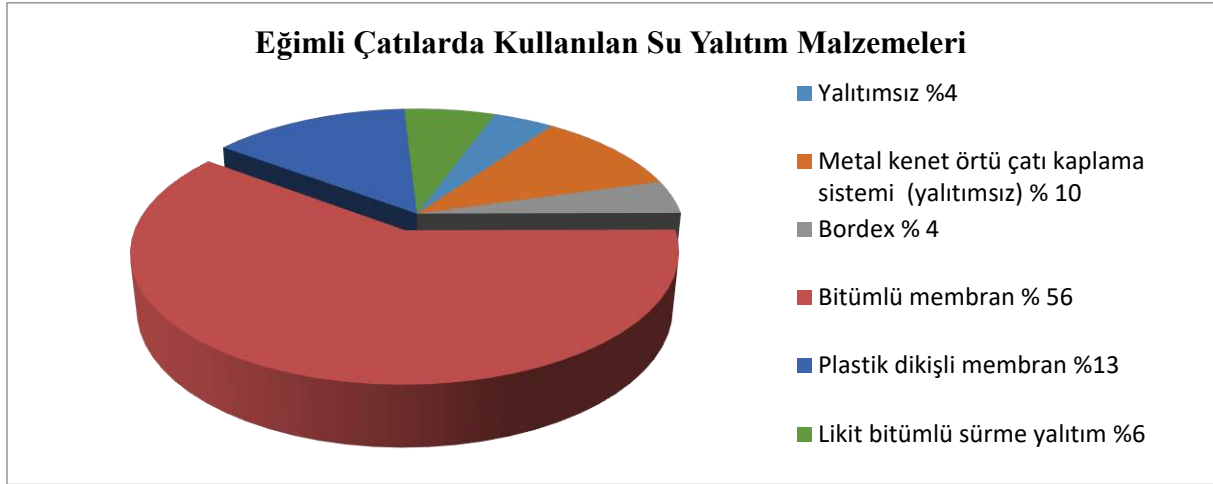
Eğimli çatılarda su yalıtımı

Eğimli çatılarda metal, kiremit veya shingle çatı örtü gereci kullanılmıştır. Shingle kaplamanın kullanıldığı eğimli çatılarda yapıların % 4'ünde çatı ayrı bir su yalıtım malzemesi kullanılmamıştır. Fakat shingle uygulamalarında birleşim noktalarında bindirme yapılmasına rağmen suyun içeriye sızmasının engellenmesi için osb'nin üzerine su yalıtım örtüsünün uygulanması gereklidir.

Yapıların %10'unda ise birbirlerine kenetlenerek uygulanan metal çatı kaplaması kullanılmıştır. Çatı örtü malzemesinin birbirlerine su geçirmeyecek şekilde birleşmesi nedeni ile bu sistemlerde de ayrı bir su yalıtım malzemesinin kullanılmadığı görülmektedir. Ayrıca baca dibi birleşim detayları mastik asfalt ile kapatılmıştır. Metal çatı kaplaması birbirlerine su geçirmeyecek şekilde kenetlenerek monte edilmektedir fakat bu durum su yalıtım örtüsüne olan gereksinimi ortadan kaldırmamaktadır. Yoğuşmanın engellenmesi ve su sızıntılarının önüne geçmek amacı ile su yalıtım örtüsü kullanılmalıdır.

Yapıların %4'ünde ise çatı kaplama tahtası olarak kullanılan cam yünü katkıli levha malzeme kullanılmıştır. Bu malzemenin su yalıtım özelliği bulunmamaktadır. Malzemenin üzerine membran uygulamasının yapılması sonucunda su yalıtımı sağlayabilmektedir. Metal kenet çatı ve camyünü katkıli levha ile çatılarda da yalıtım yapılmadığı için toplam çatı yalıtımsız yapı oranı %18'ü bulmaktadır fakat uygulayıcılar kullandıkları sistemlerin su yalıtımı için yeterli olduğunu düşünmektedirler (şekil 2).

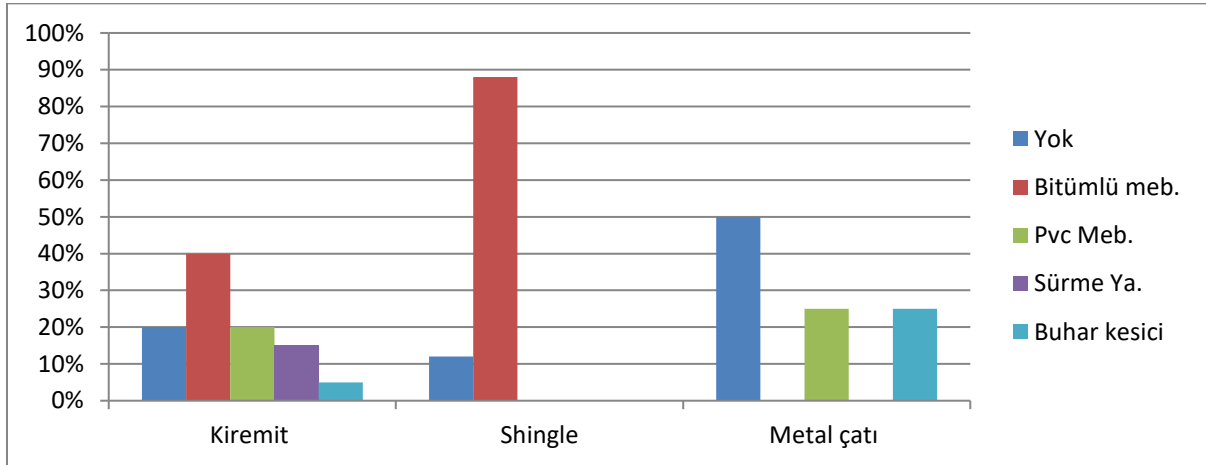
Şekil 2. Eğimli çatılarda kullanılan su yalıtım malzemeleri

Yapıların %13'ünde su yalıtımı için plastik membran kullanılmıştır. Daha önceki şantiyelerde plastik membran uygulaması yapılarak verimli sonuçlar alındığı için tekrar aynı malzemenin kullanılması uygun görülmüştür.

Yapıların %6'sında ise sürülerek uygulanan likit membran kullanılmıştır. Likit sürme yalıtımlar betonun boşluklarında doldurarak geçimsizliğin sağlanmasında etkili rol oynar. Fakat bu durum eğimli çatılarda kaplamaların altında osb vb. taşıyıcı levhaların üzerine yerleştirilen su yalıtımları ile söz konusu olamamaktadır.

Şekil 3. Çatı kaplama malzemesi su yalıtımı ilişkisi

Çatı örtüsü su yalıtımı ilişkisine bakıldığı zaman kiremit örtüde %40, shingle örtüde ise %88 oranında bitümlü membran kullanıldığı görülmektedir. Metal kenet çatılarda ise bitümlü membran kullanılmamıştır. % 5 kaplamanın birleşim noktalarından su sızmadığının sağlandığı düşüncesi ile yapıların % 50'inde yalıtım uygulanmamış, %25'inde buhar kesici, %25'inde ise pvc membran kullanılmıştır (şekil 3). Baca ve parapet bölgelerinde ise tüm yapılarda önlem alındığı görülmektedir.

Cephelerde su yalıtımı

İncelenen yapıların % 14'ünde alüminyum kompozit panel kaplama hafif giydirme cephe sistemi kullanılmıştır. Giydirme cephe uygulamalarında suya karşı geçirimsizliğin sağlanabilmesi için cam yüzeylerde EPDM su geçirimsiz fitil kullanılmış ve kaplamalar su

geçirmeyecek şekilde birbirlerine geçirilerek monte edilmiştir. Yapıların %8'inde giydirme cephelerin performansı artırma amacı ile su geçirmez özelliğe sahip, dış duvarlarda yoğuşma, nem ve hava sızıntısına karşı koruma sağlayan yalıtım örtüleri kullanılmıştır (şekil 4).

Yapıların %28'inde yapının saçaklarının cepheye suyun ulaşmasını engellediğinden dolayı, suya karşı herhangi bir önlemin alınmasına gerek duyulmadığını belirtmiştir.

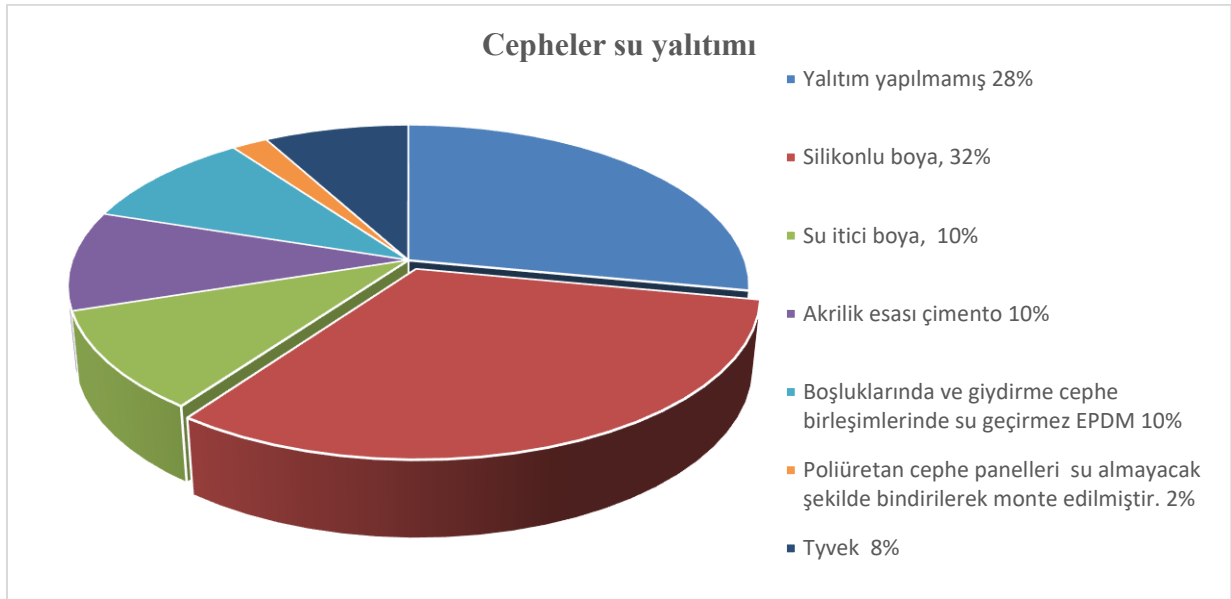
Yapıların toplam % 52'sinde ise suyun cepheye çarparak ıslatması, bu nedenle boya ve sıva yüzeylerinin dökülmesinin ve kabarmasının önüne geçilmesi amacı ile % 32'sinde su itici boya, % 10'unda silikonlu boya veya akrilik esaslı sıva kullanıldığı görülmüştür.

Resim3. Cephede su yalıtım örtüsü

Cephelerde su en çok giydirme cephe ve doğrama duvar ve denizlik birleşim noktalarından sızmaktadır. Yapılan görülmelerde kör kasa uygulamalarında duvar boşlularında EPDM membamın geçildiği görülmüştür. giydirme cephe uygulamalarında ise su sızdırmazlığının sağlanması için kompozit malzemelerin birleşim noktalarına nötr silikon uygulaması yapılmıştır. Yapıların %8'inde ise cephe de membran uygulaması yapılmıştır (resim 3).

Şekil 4. Cephelerde su yalıtımı

6. SONUÇ

Çatı ve cephe yüzeyleri sürekli olarak suyun olumsuz etkilerine maruz kalmaktadır. Suyun yoğun olarak tahrip ettiği bölgeler parapet bölgeleri ve doğrama duvar birleşimleridir. Yapılan araştırmada uygulayıcı mimar ve mühendislerin giydirme cephelerin birleşim noktalarında su sızdırmazlığın sağlanması için detay çözümlerine gittikleri fakat duvar boşluklarında yerleştirilen doğramaların su sızdırmazlığı için detay düşünülmediği görülmüştür. Özellikle eğimli yapıları çatılarda saçakların cephe yüzeyine karşı bir koruma oluşturduğu, ayrıca silikonlu veya akrilik esaslı yalıtımlı boyaların yaygın olarak cephelerde su yalıtımını sağlanması için kullanıldığı görülmektedir.

Çatılarda su yalıtımı konusunda daha bilinçli olduğu söylenebilir. Malzemelerin özellikleri ve uygulandıkları yapı elemanı göz önünde bulundurulması durumunda, teras çatılarda güneş etkisine dayanıklı, sıcaklık altında kopmayan, erimeyen su yalıtım malzemelerinin kullanılması, daha ekonomik ve uzun vadeli yalıtım çözümleri sunmaktadır.

Bitümlü mebran, uygulamasının kolay ve ekonomik olmasından ve bu malzemenin tanınmasından dolayı en fazla tercih edilen malzeme olduğu belirlenmiştir. Özellikle parapet ve baca dibi v.b detaylarında aynı malzemenin düşey yüzeylere döndürülerek uygulanması, ikinci bir çözüm gerektirmemesi en önemli seçim kriterini oluşturmaktadır. Yapılan gözlemlerde arduvaz kaplı bitümlü membranların parapet bölgesinde döndürülerek, herhangi bir harpuşa veya koruma yapılmadan çıplak halde bırakıldığı görülmüştür. Malzemenin korumasız bırakılması, zaman içinde rüzgar veya kuşlar tarafından tahrip edilerek membranın ayrılmasına ve suyun zedelenen noktalardan içeriye girerek, su hasarlarının oluşmasına neden olacaktır.

Metal çatı kaplaması birbirlerine su geçirmeyecek şekilde kenetlenerek monte edilmektedir fakat bu durum su yalıtım örtüsüne olan gereksinimi ortadan kaldırmamaktadır. Yoğuşmanın engellenmesi ve su sızıntılarının önüne geçmek amacı ile su yalıtım örtüsü kullanılmalıdır. Çatılarda kullanılan malzemelerin UV ışınlarına, basınç dayanıklılığı ise göz önünde bulundurulmamıştır.

Genel olarak hem eğimli çatılarda hem de teras çatı uygulamalarında, bitümlü mebran kullanılmaktadır. Membranlar ters çatı uygulamalarında buhar kesici görev de yaparak maliyet ve işçiliği düşürmektedir. Fakat en büyük dezavantajı bitümlü membranın altına giren suyun ilerleyerek farklı noktalarda hasar oluşturması ve esas suyun girdiği noktanın tespit edilmesinin güç olmasıdır.

Su yalıtımlarının doğru uygulanmaması veya hatalı malzeme seçimleri kullanım süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Etkili bir su yalıtımı için suyun etki şekline uygun malzeme seçilerek doğru uygulanması gereklidir. Bu nedenle 27 Ekim 2017 Cuma tarihinde su yalıtım malzemelerinin uygulanmasına yönelik “Binalarda Su Yalıtımı Yönetmeliği” yürürlüğe girmiştir. Yapılan çalışmada uygulayıcıların bu yönetmelik hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı görülmektedir. Bu konuda yol gösterici bir yönetmeliğin çıkartılmış olması su yalıtım uygulamaları açısından büyük bir adımdır. Fakat yasal bir zorunluluk ve denetim olmadan bu yönetmeliğin uygulanabilirliği ne yazık ki çok azdır.

KAYNAKLAR

- AYKANAT, A., 2014, Yapıda Küf Mantarı Sorununun Çözümüne Yönelik Koruma Uygulama Yöntemi Önerisi, E-Journal of New World Sciences Academy, 9, 48-61.
- BULUT Ü., 2005, Teras Çatılar Üzerine Mimari Bir Değerlendirme, www.catider.org.tr [Erişim Tarihi: 11.Ocak.2019].1-9
- DE BRITO J, BATISTA S, WALTER A., 2003, Inspection and diagnosis system for flat roof waterproofing. In: Seminar on Quality Control and Service Life Prediction of Current Buildings Waterproofing (in Portuguese), Lisbon, 57
- GONCX ALVES M., LOPES J.G., BRITO J. DE., LOPES G.A., 2008, Mechanical Performance of Lap Joints Of Flatroof Waterproofing Membranes, Experimental Techniques, January/February,50-58
- GRANDÃO LOPES J., 1994, Flat Roof Waterproofing Systems, Report ITE 34 (in Portuguese), L.N.E.C., Lisbon, 288
- GEL, M.K.2001, Temelden Çatıya Su Yalıtımın Önemi ve Uygulamalar”, TMMOB Makine Mühendisleri Odası Yalıtım Kongresi, 23-24-25 Mart 2001, Eskişehir, Makine Mühendisleri Odası, 128-135
- GÜZELÇOBAN S., 2007, Yapılarda Su ve Isı Etkenleri, Oluşturduğu Sorunlar, Nedenleri ve Çözüm Önerileri, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü FBE Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul, 230.
- TEKİN, Ç., DİRİ A.C., BONFİL, J. 2016. Mimari Yapılarda Su Yalıtımı, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 202
- WALTERA A., BRİTOB J., LOPESC J., 2005, Current flat roof bituminous membranes waterproofing system–inspection, diagnosis and pathology classification, Construction and Building Materials, 19(3), 233-24
- <http://www.dupont.com.tr/urunler-ve-hizmetler/construction-materials/tyvek-building-envelope.html>
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/10/20171027-1.htm>, Binalarda Su Yalıtımı Yönetmeliği, 27 Ekim 2017

Journal of Awareness

Cilt / Volume 4, Sayı / Issue 2, 2019, pp. 239-248

E - ISSN: 2149-6544

URL: <http://www.ratingacademy.com.tr/ojs/index.php/joa>

DOI: <https://doi.org/10.26809/joa.4.018>

Araştırma Makalesi / Research Article

ENGELLİ BİREYLERE YÖNELİK KURUMSAL FARKINDALIK: BALIKESİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

INSTITUTIONAL AWARENESS ON PEOPLE WITH DISABILITIES: THE CASE OF BALIKESİR METROPOLITAN MUNICIPALITY

Filiz Tufan EMİNİ * & Çağlar Eren AYAZ **

* Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, TÜRKİYE,
E-mail: ftemini@comu.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9040-0811>

** Lisansüstü Öğrenci, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, TÜRKİYE,
E-mail: ceayaz@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3248-6159>

Geliş Tarihi: 2 Şubat 2019; Kabul Tarihi: 20 Nisan 2019

Received: 2 February 2019; Accepted: 20 April 2019

ÖZET

Türkiye İstatistik Kurumunun 2011 yılı Nüfus ve Konut Araştırması verilerine göre, en az bir engeli olan nüfusun toplam nüfusa oranı yüzde 6,9'dur. Bu oran Balıkesir ilinde ise yüzde 8,5 olarak tespit edilmiştir. Nüfus içerisinde önemli bir bölümü oluşturan engelli bireylerin günlük ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri ve toplumsal yaşama katılımları, kentsel alanın engellilerin ihtiyaçlarına uyumlu bir biçimde düzenlenmesine bağlıdır. Toplu taşıma, yaya ulaşımı gibi hizmetlerin sunumu, engellilerin kullanımına uygun olarak ve güvenliklerini sağlayacak biçimde düzenlenmeli, sunulacak tüm hizmetlere engellilerin erişimi sağlanmalıdır. Kentsel alanda yapılacak bu düzenlemeler, belediyeler tarafından gerçekleştirilmektedir. Belediyelerin yıl içinde sunmuş olduğu hizmetler, yıllık faaliyet raporlarında gösterilmekte ve bu raporlar kamuoyu ile paylaşılmaktadır. Bu çalışma kapsamında Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin güncel stratejik planının kapsadığı 2015, 2016 ve 2017 yıllarına ait faaliyet raporları, engellilere yönelik farkındalık bakımından incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Engelli, Farkındalık, Büyükşehir Belediyesi, Balıkesir.

ABSTRACT

According to the results of 2011 Population and Housing Survey of the Turkish Statistical Institute, the percentage of population with at least one disability is 6,9%. The ratio was identified as 8,5 in Balıkesir Province. People with disabilities has a large proportion within the population. Therefore, urban area must be arranged due to their needs to fulfill their daily expectations and to make sure their social participation. Delivery of services as public transport and pedestrians must be Bu çalışma 13-15 Aralık 2018 tarihlerinde Çanakkale/TÜRKİYE' de gerçekleşen "2. Uluslararası Rating Academy Kongresi: Farkındalık" temalı kongrede sunulmuş aynı isimli bildirinin gözden geçirilmiş halidir.

organized suitably to secure them and they must have access to all services. Such regulations are civic actions. In Turkey, municipalities are required to make annual report and to publish them every year. In this study 2015, 2016 and 2017 annual reports of Balıkesir Metropolitan Municipality were examined in terms of awareness about people with disabilities.

Keywords: Disabled, Awareness, Metropolitan Municipality, Balıkesir.

1. GİRİŞ

Fiziksel, duyuşsal veya zihinsel eksikliklerinden dolayı toplumsal yaşama katılmayan veya kendinden beklenen görevleri yerine getiremeyen bireyler için engelli birey tanımlaması yapılmaktadır. Dünya nüfusunun azımsanmayacak bir oranını oluşturan engelli bireylerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Bu durum, engelli bireylerin karşılaştıkları sorunların etkili ve kalıcı bir şekilde çözülmesi gereksinimini beraberinde getirmektedir.

Engelli kişilerin toplumsal hayatta yer bulamamaları, çoğunlukla sahip oldukları engelden değil, toplumsal inançlardan/tutumlardan veya çevresel ve fiziksel şartlardaki yetersizliklerden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla engelli bireyin topluma entegre olmasının önündeki engel kişinin eksikliğinden/farklılığından değil, toplumun zihinsel kalıplarından ve çevresel olanakların eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Bu nedendir ki bugün dünyada engelli bireyleri tanımlamak için "özürlü", "sakat" gibi terimler yerine "engelli" terimi kullanılmaktadır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde sayılan hakların devamı niteliğinde ele alınan Engelli Hakları, 9 Aralık 1975 tarihli Engelli Hakları Bildirisi ile tanımlanmış ve engelli kişilerin de beyannameden yer alan haklardan eşit şekilde yararlanmalarını sağlayacak tedbirlerin alınması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Dolayısıyla engelli bireylerin sosyal, ekonomik ve siyasal hayatta aktif olarak yer almalarının sağlanması, yaşam kalitelerinin yükseltilmesi, eğitim, sağlık, ulaşım, istihdam gibi olanaklardan sorunsuz yararlanmalarının güvence altına alınması gerekmektedir. Bu nedenle kendilerine güvenlerinin sağlanması, sosyalleşmelerinin ve toplumsal hayata entegre olmalarının önünün açılması, fiziksel, duyuşsal veya zihinsel engellerinden kaynaklanan sorunların en aza indirilmesini sağlayıcı düzenlemeler yapılması ve politikalar geliştirilmesi, özel ihtiyaçlarının birebir iletişimle yerinde karşılanması gerekmektedir.

Söz konusu faaliyetlerin yerine getirilmesinde ve politikaların uygulanmasında, yerel yönetimlerin uygulamaları, ön plana çıkmaktadır. Vatandaşa en yakın hizmet birimleri şeklinde tanımlanan yerel yönetimler, faaliyetlerini yıllık bazda faaliyet raporları aracılığı ile halkın bilgisine sunmaktadırlar. Bu çalışmada, Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin engellilere yönelik faaliyetleri, yıllık faaliyet raporları üzerinden değerlendirilmiş ve kurumun engelli farkındalığı açısından hangi konumda olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

2. ENGELLİ KAVRAMI

Engelli terimi, bireylerin karşı karşıya kaldığı noksanlığı, hareket limitini ve katılım/iştirak koşullarındaki sınırlılığı ifade eden kapsayıcı bir terimdir (Leonardi vd., 2006: 1220). Bu tanımda geçen noksanlık, vücut fonksiyonlarındaki veya vücut yapısındaki sorunları (örn. felç, körlük); hareket limiti, yürüme veya yemek yeme vs eylemlerde görülen hareket etme güçlüğünü; katılım/iştirak koşullarındaki sınırlılık ise hayatın herhangi bir alanında görülen dahil olma sorunlarını (örn. işe alımda veya toplu taşımada ayrımcılığa uğramak) içermektedir (WHO, 2011: 5).

Türk Dil Kurumunun sözlüğünde engelli terimi, "engeli olan", "manialı", "vücutunda eksik veya kusuru olan" şeklinde tanımlanmıştır (www.tdk.gov.tr). 5378 sayılı Engelliler

Hakkında Kanun'a göre ise engelli terimi (md. 3), "Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen bireyi" ifade etmektedir (www.mevzuat.gov.tr). Dolayısıyla engellilik halinin bireyin kendisinden beklenen aktiviteleri yerine getirmesini önlediği veya sınırladığı (Şahin ve Bekir, 2016: 768), bireyi diğer bireylerden farklılaştırdığı, toplumsal hayata katılımını veya uyumunu güçleştirdiği ve bu durum üzerinde tutumsal, çevresel vs. birtakım faktörlerin etkili olduğu söylenebilir (Hüseyinli vd., 2017: 139).

Engelli insanların hayatlarını iyileştirmeye yönelik ilerici politikalar ve programlar için bulgu sağlamak ve Mayıs 2008'de yürürlüğe giren Engellilerin Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin uygulanması kolaylaştırmak amacıyla Dünya Sağlık Örgütü ve Dünya Bankası Grubu ortaklaşa Dünya Engellilik Raporunu hazırlamıştır. Bu rapora göre, dünyada bir milyardan fazla insan herhangi bir tür engellilik ile yaşamakta, bu insanların yaklaşık 200 milyonu hayatlarını devam ettirme konusunda önemli zorluklar yaşamaktadır. Dünya çapında, engelli olmayan insanlara kıyasla engelli insanlar daha kötü sağlık durumuna, daha düşük eğitim başarısı ve iktisadi katılıma ve daha yüksek yoksulluk oranlarına sahiptir. Birçok insanın varlığına alıştığı sağlık, eğitim, istihdam, ulaşım ve bilgi edinme gibi hizmetlere erişimde engelli insanlar bariyerlerle karşılaşmaktadır. Bu durum, engellilik, yaygınlığı artan bir konu olduğu için ilerleyen yıllarda daha da büyük bir kaygı konusu haline gelecektir (DSÖ, 2011: v).

Türkiye'de, 2011 Nüfus ve Konut Araştırması sonuçlarına göre; görme, duyma, konuşma, yürüme, merdiven çıkma veya inme, bir şey taşıma veya tutma ve yaşlılarına göre öğrenme, basit dört işlem yapma, hatırlama veya dikkatini toplama fonksiyonlarından en az birinde çok zorlandığını veya hiç yapamadığını belirten birey sayısı 4 milyon 882 bin 841'dir. Diğer bir ifadeyle 2011 yılında toplam nüfusun %6,6'sının en az bir engeli vardır (TUİK, 2015).

3. ENGELLİ FARKINDALIĞI

Engellilere sunulan eğitim, sağlık hizmetleri, sosyal güvence ve istihdam olanakları, günlük yaşamla baş edebilmeyi ve toplumsal yaşamda var olmayı kolaylaştırmaktadır. Gelişmiş toplumlarda hem bireysel duyarlılıklar hem de engelli bireylere sunulan sosyal imkânlarla birlikte farkındalığın arttığı görülmektedir (Baykan vd., 2018 : 52).

Engelliliğe ilişkin tıbbi model, insan bedenini işleyen bir mekanizma olarak ele alır ve buna dayanarak bedenleri normal/anormal olarak sınıflandırır. Toplumsal ve mekânsal ilişkileri dikkate almaz. Tıbbi model yeti yitimli bedeni olan bireyin mekânsal ve toplumsal ilişkilerde dezavantajlı olmasının nedeni olarak bireyin bedenindeki yeti yitimini görür. Sosyal model ise engelliliği, engeli olan bireylerin faaliyetlerinin toplumsal engeller dikilerek toplumsal düzenlemelerin sonucunda sınırlandırıldığını söyler. Engelli bireyin toplumsal hayata dahil olmasının baş koşulu öncelikle zihniyet değişikliğidir (Önver, 2014: 45). Engelli bireyler açısından dezavantaj yaratan durum, fiziksel sınırlılığın olması değil, bunları telafi edecek destek sistemlerinden yoksun kalmaktır. Bu anlamda engelleri yaratan, toplumsal düzendir (Ertürk vd., 2014: 378). Dolayısıyla, engelli bireylerin toplumsal süreçlere katılımı ve sosyalleşebilmesi için çevresel birtakım düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Bunun için gerekli alanlarda ilgili kamu politikalarının hayata geçirilmesi, hizmet sunum sistemlerinin ve hizmet sağlama konusundaki kuralların düzenlenmesi, bu alanlardaki sorun ve engellerin ortadan kaldırılması önem taşımaktadır (Smith, 2000: 80).

Kentlerin, engelli bireyleri de kapsayacak şekilde inşa edilmesi, düzenlenmesi gündelik yaşamda dolayısıyla mekân politikasında değişiklik anlamına gelir. Engelli bireyler için kentsel mekânın erişilebilir olması, ulaşımın sağlanması tek başına yeterli olmasa da öncelikli ve önemli konuların başında gelmektedir. Tüm yönleri ile mekânda fiziksel erişebilirlik tek başına gerçekleşebilecek bir durum değildir. Erişebilirliğin sağlanması, beraberinde engellilerin

kentsel mekândaki gündelik hayata dâhil olabilmelerinin koşullarının sağlanması ile birlikte gelişmelidir. Mekânsal tasarım ve değişim gerçekleştirilirken dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta; sadece erişilebilirlik açısından değil, engelli bireyin tüm bireyler gibi diğer temel ihtiyaçlarının da farkında olunarak bu düzenlemelerin yapılmasıdır (Önver, 2014: 42-43).

Her ne kadar sadece kentsel mekânın erişilebilir olması engelli bedenlerin sakatlanmaması, açısından yeterli olmasa da sorunların görünürlüğünü sağlama ve toplumsal görünürlük kazanma açısından önemlidir. Fiziksel ve ruhsal işlevlerdeki bozukluklar ile bunların davranış yeteneği üzerinde yarattığı sınırlılıklar, bireyi toplumdan uzaklaştırır. Toplumsal destek sistemlerinin yetersizliği, toplumun dışlayıcı tutum ve davranışları da engelli bireyin topluma eşit bireyler olarak katılmasını önler. Kentsel mekânın erişilebilir olması, bu türden bir dışlanmayı da önler ve böylece engelli bireyler kentsel hayata katılabilir hale gelebilirler (Önver, 2014: 43; Subaşıoğlu, 2008: 401).

4. BALIKESİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİNDE ENGELLİ FARKINDALIĞI ARAŞTIRMASI

Çalışmanın alan araştırmasına dayanan bu kısmında, Balıkesir Büyükşehir Belediyesinde engelli bireylere yönelik kurumsal farkındalık düzeyi, kurumun 2015, 2016 ve 2017 yılına ait faaliyet raporları bağlamında ortaya konmaktadır.

5. ARAŞTIRMANIN AMACI VE KAPSAMI

Bu çalışmanın dayanağını oluşturan sosyal modele göre, engellilik, bireyin bedenindeki sorunlardan değil, toplumsal ve mekansal sorunlardan kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla engelli bireylerin kamusal mal ve hizmetlere erişiminin sağlanması ve bu alandaki engellerin ortadan kaldırılması önem taşımaktadır. Bu konuda yerel yönetimlerin ayrıcalıklı bir payının olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Yerel yönetim birimleri tarafından bu alanda hayata geçirilen politikalar, kurumların engelli farkındalığı açısından hangi noktada olduğunun da bir göstergesidir. Bu çalışmanın amacı, Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin engelli farkındalığı konusunda hangi konumda olduğunun yıllık faaliyet raporları aracılığı ile tespit edilmesidir.

6. ARAŞTIRMANIN EVRENİ, YÖNTEMİ VE SINIRLILIKLARI

Çalışma, Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin 2015, 2016 ve 2017 yılına ait faaliyet raporlarından toplanan verilere dayanmaktadır. Faaliyet raporlarına kurumun web sitesi aracılığı ile ulaşılmıştır.

Çalışma kapsamında, Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin güncel stratejik planına bağlı olarak oluşturulan faaliyet raporları, engelli bireylere yönelik hizmetler bakımından incelenmiştir. Güncel stratejik plan 2015-2019 yıllarını kapsamakta olup, bu plan döneminde hazırlanmış olan 2015, 2016 ve 2017 yıllarına ait faaliyet raporları, Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin web sayfasından indirilerek analiz edilmiştir. Faaliyet raporları içerisinde “engelli” sözcüğü taranarak, engelli bireylere yönelik belirlenen stratejik hedefler ve bu hedeflerin gerçekleşme düzeyleri ile engelli bireylere yönelik gerçekleştirilen faaliyetler araştırılmış, sunulan hizmetler çerçevesinde Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin engelli bireylere yönelik farkındalık düzeyi incelenmiştir.

7. BULGULAR

Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin 2015-2019 yıllarını kapsayan stratejik planında, engelli bireylere yönelik stratejik hedefler, bu hedefleri gerçekleştirmek amacıyla belirlenen faaliyetler ve bu faaliyetlere ilişkin performans göstergeleri belirlenmiştir. Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin “Kültür ve Sosyal İşler” (Stratejik Alan 11) alanında belirlemiş olduğu ilk amaç, “Katılımcılığı esas alarak Balıkesir’i kültürel ve sportif cazibe merkezi yapmak ve kentin sosyo-ekonomik gelişimine katkıda bulunmak” (Amaç 1) şeklinde ifade

edilmiştir. Bu amaç çerçevesinde belirlenen hedeflerden biri ise, “Engelli vatandaşlarımızın kendilerini hayatın içinde hissetmelerini sağlamak” (Hedef 2) şeklinde belirtilmiştir. Belirlenen bu hedef çerçevesinde gerçekleştirilecek olan 3 farklı faaliyet gösterilmiş olup, bunlar “Engelli vatandaşlarımızın katılımı ile gerçekleştirilen organizasyon düzenlemek” (Faaliyet 1), “Şehrimizde yaşayan engellilerin listesini oluşturmak ve Belediyemiz tarafından gerçekleştirilen etkinliklere davet etmek” (Faaliyet 2), “Engelli dernekleri ile işbirliği yaparak engelli vatandaşlara yönelik sosyal proje üretmek” (Faaliyet 3) şeklinde sayılmıştır. Faaliyet 1 olarak belirlenen “Engelli vatandaşlarımızın katılımı ile gerçekleştirilen organizasyon düzenlemek” faaliyetinin performans göstergesi (Performans Göstergesi 1), organizasyon sayısı olarak belirlenmiştir. Buna göre, stratejik planın kapsadığı her yıl için bir adet organizasyon düzenlenmesi öngörülmüştür. Faaliyet 2 olarak belirlenen “Şehrimizde yaşayan engellilerin listesini oluşturmak ve Belediyemiz tarafından gerçekleştirilen etkinliklere davet etmek” faaliyetinin performans göstergesi (Performans Göstergesi 1) ise, bu listenin tamamlanma yüzdesi olarak belirlenmiştir. Gösterge, planın kapsadığı tüm yıllar için %20 olarak belirlenmiştir. Faaliyet 3 olarak belirlenen “engelli dernekleri ile işbirliği yaparak engelli vatandaşlara yönelik sosyal proje üretmek” faaliyetinin performans göstergesi (Performans Göstergesi 1) ise, proje sayısıdır. Bu faaliyet için de, planın kapsadığı her yıl için 1 adet proje üretilmesi öngörülmüştür.

Ulaşım ve Raylı Sistemler alanında da (Stratejik Alan 14) engelli sözcüğü yer almaktadır. Bu alanda belirlenmiş olan ilk amaç (Amaç 1), “Vatandaşlarımızın ulaşmak istedikleri yerlere sağlıklı, güvenli ve konforlu bir şekilde ulaşmalarını sağlamak” şeklinde ifade edilmiştir. Bu amaç kapsamındaki hedeflerden biri de “Şehir içi ulaşımı geliştirmek” olarak belirlenmiştir (Hedef 5). Bu hedefe yönelik olarak belirlenmiş olan iki faaliyetten biri engelli bireyler ile ilgili olup “Yaya, bisikletli ve engellilerin şehir içi dolaşımını kolaylaştırmak” (Faaliyet 2) olarak ifade edilmiştir. Bu faaliyetin performans göstergesi, “Bu konuda gelen talep ve şikayetlerin çözüm oranı” (Performans Göstergesi 1) olarak belirlenmiştir.

2015-2019 yıllarını kapsayan stratejik plan çerçevesinde, 2015, 2016 ve 2017 yıllarına ait faaliyet raporları da hazırlanmış ve bu raporlar kapsamında, stratejik planda belirlenmiş olan amaç, hedef ve faaliyetlerin gerçekleşme düzeyleri, performans göstergeleri çerçevesinde ele alınmıştır. Ayrıca yıl içinde gerçekleştirilmiş olan faaliyetlere ilişkin bilgiler de, yıllık faaliyet raporları içerisinde yer almaktadır.

7.1. 2015 Yılı Faaliyet Raporu

Stratejik plan döneminin kapsadığı ilk yıl olan 2015 yılının performans programında, engelli bireylere yönelik hizmetlere, ilk olarak Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı faaliyetleri arasında rastlanmaktadır. Daire Başkanlığı tarafından Engelliler Haftası Etkinlik Yemeği, Engelliler Haftası Konseri, Engelliler ve Aileleri İftar Yemeği ve Engelsiz Düşler Sergisi ve Akülü-Tekerlekli Sandalye Dağıtım adları altında 4 farklı etkinlik gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Daire Başkanlığına bağlı Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü tarafından, 434 kişiye “yaşlı, aceze ve engelli ziyaretleri” gerçekleştirildiği belirtilmiştir.

“Engelli vatandaşlarımızın kendilerini hayatın içinde hissetmelerini sağlamak” şeklinde ifade edilmiş olan stratejik hedef ile ilişkilendirilmiş olan Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığının performans sonuçları tablosunda; bu stratejik hedeflerin gerçekleştirilmesi adına belirlenmiş olan faaliyetlerin tamamının yerine getirildiği gösterilmiştir. Tabloya göre; “engelli vatandaşlarımızın katılımı ile gerçekleştirilen organizasyon düzenlemek” faaliyeti için 2015 yılı hedefi 1 organizasyon olarak belirlenmiş, yıl içinde 6 organizasyon düzenlenmiştir. “Şehrimizde yaşayan engellilerin listesini oluşturmak ve belediyemiz tarafından gerçekleştirilen etkinliklere davet etmek” olarak ifade edilmiş olan faaliyetin 2015 yılı için

belirlenmiş olan performans hedefi, bu listenin %20'sinin tamamlanması olarak belirlenmiş ve tabloya göre bu hedef tam olarak gerçekleştirilmiştir. “Engelli dernekleri ile işbirliği yaparak engelli vatandaşlara yönelik sosyal proje üretmek” olarak ifade edilen faaliyet çerçevesinde 2015 yılı için 1 proje gerçekleştirilmesi hedeflenmiş, tabloya göre 3 proje gerçekleştirilmiştir. Tablo verilerine göre hedeflerin tamamına ulaşıldığı, hatta fazlasının gerçekleştirildiği gösterilmekle birlikte, bu sayısal veriler haricinde herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. Tabloya göre engelli vatandaşların katılımı ile 6 organizasyon düzenlendiği belirtilmiş, ancak yalnızca 4 organizasyona ilişkin bilgiler faaliyet raporunda yer almıştır. Balıkesir’de yaşayan engelli bireylerin listesinin hedeflenen %20 oranında tamamlandığı belirtilmekte, ancak bu listeye veya listenin hazırlanma sürecine ilişkin herhangi bir bilgiye de yer verilmemektedir. 2015 yılı faaliyet raporunda, engelli dernekleri ile işbirliği yapılarak üretildiği belirtilen 3 projeye ilişkin herhangi bir bilgi de bulunmamaktadır.

2015 yılı faaliyet raporunda engellilere ilişkin sunulan hizmetlere yer verilmiş olan bir başka bölüm ise, Ulaşım Planlama ve Raylı Sistemler Daire Başkanlığı faaliyetlerinin yer aldığı kısımdır. Bu bölümde, Ulaşım Planlama Şube Müdürlüğü tarafından Pamukkale Üniversitesine Toplu Taşıma Ana Planı hazırlatıldığı, bu proje kapsamında engelli bireylerin biniş ve inişlerine uygun olarak toplu taşıma araçlarının yenilenmesi çalışmalarına başlandığı belirtilmiştir. Faaliyet raporu verilerine göre bu kapsamda Toplu Taşıma Şube Müdürlüğü tarafından 19 adet otobüs alınmıştır. Daire Başkanlığının performans tablosunda ise, “Şehir içi ulaşımını geliştirmek” hedefi çerçevesinde “Yaya, bisikletli ve engellilerin şehir içi dolaşımını kolaylaştırmak” şeklinde ifade edilen faaliyet kapsamında gelen talep ve şikayetlerin %85 oranında çözüldüğü, bu oranın 2015 yılı için %80 olarak hedeflendiği gösterilmektedir.

Faaliyet raporunda, Büyükşehir Belediye Meclisi kararları ve komisyon raporlarının dağılımına da yer verilmiştir. Verilere göre mecliste kabul edilen 639 karar, komisyonlar tarafından hazırlanan 596 rapor bulunmaktadır. Plan ve Bütçe Komisyonu ile Sosyal Hizmetler, Engelliler ve Halkla İlişkiler Komisyonu aracılığıyla meclis gündemine yalnızca 1 gündem maddesi gelmiş ve bu madde kabul edilmiştir. Kabul edilen bu meclis kararının içeriğine ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamakta olup, kararın engelli bireyler ile ilgisi olup olmadığı bilinmemektedir.

Faaliyet raporu içerisinde, Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin doğrudan veya dolaylı olarak sermayedar olduğu şirketlere ilişkin bilgilere de yer verilmiştir. Bu şirketlerden biri olan Fırıntaş Terminal Turizm Ulaşım Gıda San. Tic. A.Ş. tarafından, Engelsiz Yaşam Parkının işletilmeye başlandığı belirtilmiştir. Balıkesir Toplu Taşıma A.Ş. faaliyetleri arasında ise, engelli uyumlu yeni araçların alındığı belirtilmiştir.

7.2. 2016 Yılı Faaliyet Raporu

2016 yılı faaliyet raporuna göre, engelli bireylere yönelik gerçekleştirilen hizmetlerden biri, Fen İşleri Daire Başkanlığı tarafından sunulmuş olup, Daire Başkanlığı tarafından Ovaköy Hayvan Barınağı, engelli bireyler için uygun hale getirilmiştir. Bunun yanı sıra, bir üst geçit için engelli asansörü yapımının devam ettiği belirtilmiştir.

Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü tarafından, Balıkesir genelinde engelli bireylere medikal yardımlar yapılmıştır. Faaliyet raporu verilerine göre 2016 yılı içerisinde 35 adet tekerlekli sandalye, 98 adet akülü sandalye, 8 adet özellikli sandalye, 30 adet beyaz baston, 59 adet üç tekerlekli motor dağıtımı yapılmıştır. Aynı daire başkanlığı tarafından 264 engelli birey/aile 2016 yılı içerisinde ziyaret edilmiştir. Bunların yanı sıra; Dünya Engelliler Dalış Rekortmeni Ufuk Koçak ile Karıncanın Gözü Semineri, 2. Geleneksel Engelliler Şenliği-59 adet akülü tekerlekli araç dağıtımı, engelli vatandaşlar ve aileleri için iftar programı, Dünya Engelliler Günü Münasebeti ile Müzik Programı adları altında 4 farklı etkinlik düzenlendiği belirtilmiştir.

Ulaşım Planlama ve Raylı Sistemler Dairesi Başkanlığı tarafından, terminallerin engelli vatandaşların kullanımına uygun hale getirildiği belirtilmiş, ancak çalışmalara ilişkin detaylı bilgi verilmemiştir. Bunun yanı sıra engelli bireylerin kullanımına uygun 43 adet yeni otobüs alındığı bilgisine de faaliyet raporunda yer verilmiştir. Büyükşehir Belediyesi hizmet alanı içindeki ilçelerde yapılan çalışmalar çerçevesinde Burhaniye, Edremit, Gönen ve Karesi ilçelerindeki terminallerin engelli bireylerin kullanımına uygun hale getirildiği belirtilmiştir.

Zabıta Dairesi Başkanlığı bünyesinde yer alan alt birimler arasında, Engelli Hakları Zabıta Komiserliğinin mevcut olduğu, faaliyet raporunda belirtilmiştir.

Belediye şirketleri arasında yer alan Balıkesir Toplu Taşıma A.Ş. tarafından Gönen ve Edremit ilçelerinde engelli uyumlu yeni toplu taşıma araçlarının alındığı belirtilmiştir. Aynı zamanda, şirket tarafından 2016 yılı içerisinde engelli bireylere 3.919 adet ücretsiz ulaşım kartı verildiği belirtilmiştir.

Stratejik Planda belirlenen amaç, hedef ve faaliyetler ile bunlara ilişkin performans göstergeleri arasında engelli bireylere ilişkin hedefler olmasına karşın, 2016 yılı faaliyet raporu içerisinde bunlara ilişkin gerçekleşme düzeylerine yer verilmemiştir.

7.3. 2017 Yılı Faaliyet Raporu

2017 yılı faaliyet raporunda, Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı tarafından 42 adet medikal malzeme, 53 adet tekerlekli sandalye, 3 adet akülü sandalye, 16 adet akülü motor ve 6 adet hasta yatağı dağıtımının gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Aynı Daire Başkanlığı tarafından gerçekleştirilen projeler arasında ise, Hizmette Engel Yok adlı projenin yer aldığı belirtilerek, projeye ilişkin detaylara yer verilmiştir. Projenin amacı “Amacı, özel gereksinim sahibi kişilerin bağımsızlığını en üst seviyeye ulaştırmak, günlük yaşam şartlarını en az etkileyecek şekilde hastalığın ve yetersizliğin etkilerini en aza indirmek, bağımsızlığını en üst seviyeye ulaştırmak, sınırlılıklarına rağmen toplumsal yaşama katılımlarının sağlanmasını hedeflemek. Hedef kitleye yaşadıkları ortamda sağlık hizmeti verilmesi ile tespit edilen ihtiyaçlarının karşılanarak yaşam alanlarının ve sosyal koşullarının sürdürülebilir bir yaşama kavuşmasını sağlamak, yalnız olmadıklarını hissettirmek, aynı zamanda yaşam kalitesini yükseltmek, bu ailelerin istek ve taleplerini karşılamak amaçlanmaktadır.” şeklinde ifade edilmiştir. Daire Başkanlığının bir başka projesi olan “Kalbe Dokunan Eller” projesi çerçevesinde 284 engelli birey/aile ziyaret edilmiştir. Daire Başkanlığına bağlı Gençlik ve Spor Şube Müdürlüğü tarafından Cumhurbaşkanlığı himayesinde ülke genelinde gerçekleştirilen “Aşmak İçin Hareket” etkinliği çerçevesinde, Balıkesir’in 10 ilçesinden 545 engelli sporcunun katıldığı “Özel Sporcular Balıkesir” programı düzenlenmiştir. Aynı Şube Müdürlüğü tarafından düzenlenen “Yaza Merhaba Haydi Spora” etkinliği çerçevesinde “5-18 yaş aralığındaki engelli ve tüm öğrencilerin” katılımıyla 21 ayrı spor branşında kursların düzenlendiği belirtilmiştir.

Ulaşım Planlama ve Raylı Sistemler Dairesi Başkanlığı tarafından gerçekleştirilen faaliyetler arasında, engelsiz taksi hizmeti vermeye başladığı, terminallerin engelli vatandaşların kullanımına uygun hale getirildiği, engelli bireylerin kullanımına uygun 44 yeni otobüs alımının gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Bunların yanı sıra; Burhaniye, Edremit, Gönen ve Karesi ilçelerinde terminallerin engelli bireylerin kullanımına elverişli hale getirildiği belirtilmiştir.

Zabıta Dairesi Başkanlığı tarafından, “yaşlı ve engelli vatandaşlara zabıta ekiplerince yardımcı olunduğu” belirtilmiştir.

“Engelli vatandaşlarımızın kendilerini hayatın içinde hissetmelerini sağlamak” şeklinde ifade edilmiş olan stratejik hedef ile ilişkilendirilmiş olan Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığının performans sonuçları tablosunda; bu stratejik hedeflerin gerçekleştirilmesi adına belirlenmiş olan faaliyetlerin tamamının yerine getirildiği gösterilmiştir. Tabloya göre; “engelli

vatandaşlarımızın katılımı ile gerçekleştirilen organizasyon düzenlemek” faaliyeti için 2017 yılı hedefi 1 organizasyon olarak belirlenmiş, yıl içinde 1 organizasyon düzenlenmiştir. “Şehrimizde yaşayan engellilerin listesini oluşturmak ve belediyemiz tarafından gerçekleştirilen etkinliklere davet etmek” olarak ifade edilmiş olan faaliyetin 2017 yılı için belirlenmiş olan performans hedefi, bu listenin %20’sinin tamamlanması olarak belirlenmiş ve tabloya göre bu hedef tam olarak gerçekleştirilmiştir. “Engelli dernekleri ile işbirliği yaparak engelli vatandaşlara yönelik sosyal proje üretmek” olarak ifade edilen faaliyet çerçevesinde 2017 yılı için 1 proje gerçekleştirilmesi hedeflenmiş, tabloya göre 3 proje gerçekleştirilmiştir.

Belediye şirketleri arasında yer alan Balıkesir Toplu Taşıma A.Ş. tarafından Gönen ilçesinde 4 adet ve Manyas-Gönen güzergahında 4 adet engelli uyumlu yeni toplu taşıma araçlarının alındığı belirtilmiştir. Aynı zamanda, şirket tarafından 2017 yılı içerisinde engelli bireylere 3.400 adet ücretsiz ulaşım kartı verildiği belirtilmiştir.

8. SONUÇ

Engelli bireylerin toplumsal süreçlere katılımı ve sosyalleşebilmesi için, çevresel birtakım düzenlemelerin yapılması gereklidir. Bu düzenlemeler, gerek yetki ve görevleri bakımından, gerek halka en yakın yönetim birimleri olmalarından dolayı yerel yönetimler tarafından yerine getirilmektedir. Kentlerin fiziki çevresinin şekillendirilmesinde ve altyapı hizmetlerinin sunulmasında, yerel yönetimler önemli bir işleve sahiptir. Ayrıca mevzuat düzenlemeleri çerçevesinde, yerel yönetim birimlerine engelli bireyler ile ilgili görevler de verilmiştir.

Bir yerel yönetim birimi olarak, büyükşehir belediyelerine kanunlar ile çeşitli görevler verilmiştir. Büyükşehir belediyelerine engelli bireyler ile ilgili olarak verilmiş görevlerden biri, engelli hizmet birimi kurulmasıdır. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun Ek 1. Maddesi, büyükşehir belediyelerinde bir engelli hizmet birimi kurulmasını öngörmektedir. Ancak Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin organizasyon şeması ve web sayfasında yer alan birimler incelendiğinde, böyle bir birimin bulunmadığı tespit edilmiştir. Kanuni zorunluluğa rağmen, engelli bireylere yönelik birçok faaliyeti yürütmekle görevli olan bu birim, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi bünyesinde kurulmamıştır.

5216 sayılı Kanunda engelli bireylere yönelik sayılan diğer görevler ise, genellikle sosyal hizmetlere ilişkindir. Kanun ile büyükşehir belediyeleri, “engellilere ... yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak...” ile görevlendirilmiştir. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporları incelendiğinde, bu görev çerçevesinde faaliyetlerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Stratejik planda belirlenen stratejik hedeflerden biri, “Engelli vatandaşların kendilerini hayatın içinde hissetmelerini sağlamak” olarak belirlenmiş, bu hedef çerçevesinde organizasyonlar düzenlemek, engelli veritabanı oluşturarak engelli bireyleri organizasyonlara davet etmek ve engelli bireylere yönelik projeler üretmek gibi faaliyetlerin gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır.

Kültürel faaliyetler, engelli bireylerin toplum ile bütünleşmesini sağlamak açısından önemlidir. Bu çerçevede belediyelerin rol üstlenmesi ve buna stratejik planlarında yer vermeleri de olumlu olarak değerlendirilebilir. Ancak Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin belirlemiş olduğu stratejik hedefler ve bu hedeflere yönelik faaliyetlere bakıldığında, bunların kısmen yüzeysel kaldığı söylenebilir. Öncelikle hedef, engelli bireylerin toplum ile bütünleşmelerini veya kendi ihtiyaçlarını karşılayabilir hale gelmelerini sağlamak değil, kendilerini hayatın içinde “hissetmelerini” sağlamak şeklinde belirlenmiştir. Faaliyetler de yine bu şekilde belirlenmiş, engelli bireylerin katıldığı konser, sergi, yemek vb. etkinlikler düzenlenmiş veya engelli bireylere yönelik ziyaretler gerçekleştirilmiştir.

Kültürel faaliyetlerin düzenlenmesi gerekliliği mevcut olmakla birlikte, bu faaliyetler tek başına yeterli değildir. Engelli bireylerin toplumsal yaşama katılmaları ve kendi ihtiyaçlarını karşılayabilir hale gelmeleri, kentsel düzenlemenin bu koşullara uygun şekilde yapılmasına bağlıdır. Engelli bireylerin en çok zorlandığı yerler olan kent merkezlerinde kent içi ulaşım, engelli bireylerin kullanımına uygun hale getirilmelidir. Bu çerçevede yollar, kavşaklar, kaldırımlar, parklar, toplu taşıma araçları gibi alanlarda yapılacak düzenlemeler, engelli bireylerin erişebilirliğini sağlamayı amaçlamalıdır. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planında yer alan şehir içi ulaşımı geliştirme hedefi çerçevesinde belirlenen faaliyetlerden biri, “yaya, bisikletli ve engellilerin şehir içi dolaşımını kolaylaştırmak” şeklinde ifade edilmiştir. Bu faaliyetin performans göstergesi ise, bu konuda gelen talep ve şikayetlerin çözüm oranları üzerinden belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, faaliyet raporlarında Balıkesir Büyükşehir Belediyesi iştiraki olan Balıkesir Toplu Taşıma A.Ş. tarafından engelli bireylerin kullanımına uygun muhtelif sayıda toplu taşıma aracının alındığı bilgisine de yer verilmiştir.

Engelli bireylerin şehir içi ulaşımının kolaylaştırılması hedefinin stratejik planda yer alması da yine olumlu olarak değerlendirilebilir. Ancak bu faaliyetin performans göstergesi, gelen talep ve şikayetlerin çözümüne bağlı olarak belirlenmiştir. Bu durum, engelli bireylerin şehir içindeki ulaşımının kolaylaştırılabilmesi için, öncelikle bu yönde bir talep veya şikayet gelmesi gerektiğini göstermektedir. Bir başka ifadeyle, engelli bireylerin kent içi ulaşımının kolaylaşabilmesi, öncelikle kent içi ulaşımında engellerle karşılaşmalarına ve ardından bu konuda bir talep veya şikayette bulunmalarına bağlıdır.

Faaliyet raporları stratejik plan çerçevesinde düzenlenmiş olduğundan, raporlar içerisinde, yıl boyunca bu plan çerçevesinde gerçekleştirilen faaliyetlere ve belirlenmiş hedeflere ulaşım düzeylerine yer verilmektedir. Bunun yanı sıra belediyeler tarafından yıl içinde sunulan çeşitli hizmetler de faaliyet raporlarında yer almaktadır. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planının kapsadığı 2015-2019 yılları arasında, 2015, 2016 ve 2017 yıllarına ait faaliyet raporları hazırlanarak web sitesinde yayımlanmıştır. Faaliyet raporları incelendiğinde, stratejik plan ile engelli bireylere yönelik belirlenen hedeflerin tamamına ulaşıldığı, hatta bazı faaliyetlerde, hedeflenen düzeyin üzerine çıkıldığı görülmektedir; ancak faaliyet raporlarında bu faaliyetlerin birçoğuna ilişkin bilgilere yer verilmemiştir. Faaliyet raporlarının incelenmesi sonucunda tespit edilen bir başka konu ise, aynı faaliyetlerin farklı yılların faaliyet raporlarında da yer almasıdır. Burhaniye, Edremit, Gönen ve Karesi ilçelerindeki terminallerin engelli bireylerin kullanımına uygun hale getirildiğine ilişkin bilgiler, 2016 yılı faaliyet raporunda yer aldığı gibi, 2017 yılı faaliyet raporunda da aynı bilgilere yer verilmiştir.

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi 2015, 2016 ve 2017 yılları faaliyet raporlarının incelenmesi sonucunda, engelli bireylere yönelik stratejik hedef, amaç ve faaliyetlerin, engelli bireylerin toplumsal yaşama adaptasyon ve entegrasyonlarını sağlamakta yetersiz kaldıkları, genellikle çeşitli kültürel faaliyetlerin ve ziyaretlerin gerçekleştirilmesiyle yetinildiği görülmüştür. Stratejik amaç ve hedefler haricinde gerçekleştirilen faaliyetler de faaliyet raporlarında yer almış olup, bu faaliyetler de medikal malzeme dağıtımı ve zabıta birimleri tarafından engelli bireylere “yardımcı olunması” şeklinde sıralanmıştır. Toplu taşıma araçları ve terminal binalarının engelli bireylerin kullanımına uygun hale getirilmesi, engelli bireylerin erişebilirliği açısından olumlu bir durum olmakla birlikte, engelli bireylerin yaya olarak kent içi ulaşımını sağlamaya yönelik herhangi bir faaliyetin gerçekleştirilmediği görülmektedir. Katılımcı bir anlayış çerçevesinde hazırlanması gereken stratejik planda, hazırlık sürecine herhangi bir engelli birey veya sivil toplum kuruluşunun katılmadığı, bu durumun bir sonucu olarak engelli bireylerin kentsel alanda yaşadığı zorlukların tam olarak anlaşılamadığı ve dolayısıyla kent ve toplumla bütünleşmeleri yönünde etkin ve etkili adımların atılmadığı tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- BAYKAN, Zeynep, Naçar, Melis, Şenol, Vesile, Çetinkaya, Fevziye (2018), Erciyes Üniversitesi Akademik Personelinde Engellilik Farkındalığı, Mersin Univ. Sağlık Bilim Derg., 11(1), ss. 50-61.
- Büyükşehir Belediyeleri Özürlü Hizmet Birimleri Yönetmeliği, Resmi Gazete Tarihi: 16.08.2006, Resmi Gazete Sayısı: 26261
- DSÖ (2011), Dünya Engellilik Raporu Yönetici Özeti, <http://siteresources.worldbank.org/TURKEYINTURKISHEXTN/Resources/455687-1328710754698/YoneticiOzeti.pdf>, Erişim tarihi: 05.11.2018.
- ERTÜRK, Korhan Levent, Şimşek, A. Aslı, Songür, Damla Gülseren, Şengül, Gökhan (2014), Türkiye’de Engelli Farkındalığı ve Engelli Bireylerin Adalete Web Erişilebilirlikleri Üzerine Bir Değerlendirme, Bilgi Dünyası, 15(2), ss. 375-395.
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be01855df7195.85652684, Erişim tarihi: 05.11.2018.
- HÜSEYİNLİ, Namık, Göçmen, Selvi, Nasibov, Davud (2017), Çalışma Hayatında Engelli Haklarına İlişkin Yasal Düzenlemeler ve Engellilerin Haklara İlişkin Farkındalıkları, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 6(6), ss. 138-152.
- LEONARDI, Matilde, Birkenbach, Jerome, Üstün, Tefik Bedirhan, Kostanjsek, Nenad, Chatterji, Somnath (2006), The Definition of Disability: What Is in a Name?, The Lancet 368(9543), ss.1219-21.
- ÖNVER, Makbule Şiriner (2014), Yeti Yitimli Bireyleri Sakatlayan Kentsel Mekânlar, Toplum ve Sosyal Hizmet, 25(2), ss. 37-60.
- SMITH, Richard D. (2000), Promoting the Health of People with Physical Disabilities: A Discussion of the Financing and Organization of Public Health Services in Australia, Health Promotion International, 15(1), ss. 79–86.
- SUBAŞIOĞLU, Fatoş (2008), Üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri’nin “Engellilik Farkındalığı” Üzerine Bir Araştırma, Bilgi Dünyası, 9(2), ss.399-430.
- ŞAHİN, Hande, Bekir, Hatice (2016), Üniversite Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3, ss. 767-779.
- TUİK (2015), Haber Bülteni, Sayı: 18617, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18617>, Erişim tarihi: 05.11.2018.
- WHO (2011), World Report on Disability, World Health Organization, Malta.
- 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf>, Erişim tarihi: 05.11.2018
- 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf>, Erişim tarihi: 05.11.2018

Journal of Awareness

Cilt / Volume 4, Sayı / Issue 2, 2019, pp. 249-266

E - ISSN: 2149-6544

URL: <http://www.ratingacademy.com.tr/ojs/index.php/joa>

DOI: <https://doi.org/10.26809/joa.4.019>

Araştırma Makalesi / Research Article

SULTAN VELED DİVÂNİ'NDA BULUNAN MUVAŞŞAHLAR

THE MUWASHSHAHS (ACROSTIC POEMS) IN SULTAN WALAD'S DIWAN

Şadi AYDIN *

* Doç. Dr., Araştırmacı-Yazar, TÜRKİYE, E-mail: tayyaraydin@yahoo.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5953-4187>

Geliş Tarihi: 14 Şubat 2019; Kabul Tarihi: 19 Nisan 2019

Received: 14 February 2019; Accepted: 19 April 2019

ÖZET

Sultan Veled yaşadığı devrin büyük entelektüel şahsiyetlerinden birisidir. Babasının mirasını fevkalade bir şekilde değerlendirmiş ve mükemmel teşkilatçılığı vasıtasıyla bu mirası günümüze kadar ulaştırmıştır. Onun entelektüel şahsiyetinin mühim bir bölümünü şiire olan ilgisi ve şairliği tamamlamaktadır. Dört dilde -Farsça, Türkçe, Arapça ve Rumca- ortaya harika manzumeler koyan Sultan Veled'in tıpkı babası gibi Anadolu'da gelişen Türk edebiyatına katkısı her yönüyle muazzamdır. Klasik şiirin hemen hemen bütün tür ve şekilleriyle divânını süsleyen Sultan Veled, muvaşşah türünü de kullanarak bu türün Anadolu'daki ilk örneklerini vermiştir. Divânda bulunan muvaşşah kasideler; Alemeddin Kayser, Mecdeddin Ali bin Muhammed, Şerefeddin İbn-i Hatredin, Tâceddin Hüseyin ve Ekmeleddin Müeyyed Nahcivanî hakkındadır.

Anahtar Kelimeler: Sultan Veled, Mevlevilik, Divân Edebiyatı, Şiir, Muvaşşah.

ABSTRACT

Sultan Walad is one of the great intellectual figures of his era. He has considered his father's legacy in an outstanding way and has conveyed this legacy to the present day through his excellent organization. His interest in poetry and his poetry as a poet complements an important part of his intellectual personality. The great contribution of Sultan Walad in four languages -Persian, Turkish, Arabic and Greek- like his father, is enormous in every aspect of his developing Turkish literature. Sultan Walad, who adorned his diwan with almost all the forms and shapes of classical poetry, also by using the muwashshah (acrostic) species gave the first examples of this species in Anatolia. The muwashshah (acrostic) odes in diwan are about; Alamaddin Kaysar, Majdaddin Ali bin Mohammad, Sharafaddin Ibn-i Hateraddin, Tajaddin Hosayn and Akmaladdin Moayyad Nahjevani.

Keywords: Sultan Walad, Mavnavi Order, Ottoman Literature, Poetry, Muwashshah (Acrostic)

1. GİRİŞ

Muhammed Bahâeddin Sultan Veled, 25 Rebiülahir 623/26 Nisan 1226 tarihinde Karaman/Larende'de dünyaya geldi. Hz. Mevlânâ'nın büyük oğludur. Mevlevîlikte yedi kutup olarak anılan -Sultanü'l-ulema Bahâeddin Veled, Seyyid Burhaneddin-i Muhakkık-i Tirmizî, Mevlânâ Celaleddin-i Rumî, Şemseddin-i Tebrizî, Şeyh Selahaddin-i Zerkub, Çelebi Hüsameddin, Şeyh Kerimüddin, Sultan Veled- yüce velilerin sonuncusudur. Şeyh Kerimüddin'in vefatından sonra posta geçerek irşat faaliyetlerine başladı ve Anadolu'nun çok farklı coğrafyalarına müritlerini gönderdi. Babasının fikir ve düşüncelerini, Feridun Nafiz Uzluk'un tabiriyle "Mevlânâ'nın akval ve efalini" sistemli bir hale getirerek Harezm, Belh ve Horasan'dan kopan bu sesi bütün dünyaya ulaştırma gayretinde oldu ve Mevlevîliğe en büyük hizmeti yaptı. Uzun bir ömür süren ve Mevlevîliğe kurumsal bir hüviyet kazandıran Sultan Veled h. 712/1312 tarihinde vefat etti ve yerine oğlu Ulu Arif Çelebi posta oturdu.

Veled mahlasını ihtiyar eden Sultan Veled oldukça velud bir şairdir. Mesnevi nazım şekli ile kaleme aldığı İbtidâ-nâme, Rebâb-nâme, İntihâ-nâme'nin yanında mensur olarak yazılan Maârif'i de Hz. Mevlânâ'nın eserlerinin adeta tetimmesi kabilindedir. Dört dilde - Farsça, Türkçe, Arapça ve Rumca- manzumeler ihtiva eden divân, Sultan Veled'in ilmî, fikrî, edebî ve entelektüel şahsiyetinin genişliğini ortaya koyan mühim bir eserdir. Divân yaklaşık 13.000 beyit ve arûzun 31 bahrinde tasnif edilmiştir. Kaside, gazel, terci-i bend, terki-i bend ve rubâilerden müteşekkildir. Klâsik Türk edebiyatının kuruluş aşamasında, Anadolu'da şiir dili Farsça'dır. Bununla birlikte nazım şekilleri ve türleri bakımından Türk şiirine örneklik eden ilk eserler Mevlânâ Celaleddin-i Rumî'nin yapıtları ve sonrasında da oğlu Sultan Veled'in eserleridir. Hemen hemen bütün nazım şekli ve türlerinde tam ve mükemmel eserler veren bu iki şair, şekil ve tür açısından Anadolu klâsik Türk edebiyatının da banileri sayılabilirler. Sultan Veled'in Divânı oldukça zengin bir eserdir. Sultan Veled'in kaside ve gazellerinin önemli bir kısmı didaktiktir. Bu manzumelerde müritlerine tekke, tarikat ve tasavvuf erkânını talim eder. (Aydın ve Musiç, 2015: 7-8) Sultan Veled Divânı'nda beş adet Farsça muvaşşah kaside bulunmaktadır. Muvaşşah türü Anadolu'da ilk defa kendisi tarafından kullanılmıştır. İşte bu muvaşşah kasideler bu makalenin içeriğini teşkil eder.

2. MUVAŞŞAH'IN TANIMI VE EDEBİYATTAKİ YERİ

Muvaşşahın günümüzde akrostiş şeklinde ifade edilmesinden dolayı sadece mısra başlarındaki harflerden isim çıkarma sanatı olarak algılandığı malumdur. Hâlbuki divân şiirindeki muvaşşah örneklerinde sadece mısraların ilk harflerinden değil mısranın ortasında ve sonunda yer alan harflerden de faydalanılmıştır. Şairlerimizin, muvaşşah yoluyla unvan, duâ ifadesi hatta bazen bir mısra veya beyit meydana getirdikleri gibi bu hüneri tarih düşürmede de kullandıkları görülmektedir. Bu bakımdan muvaşşahların farklı muhtevalara sahip olduğunu ifade etmeliyiz. Batı edebiyatlarında acrostiche, akrostichon, akrostic gibi kelimelerle karşılanan muvaşşah, Batı tesirindeki Türk edebiyatıyla birlikte akrostiş olarak dilimize girmiştir. Muvaşşaha göre daha dar bir anlam içeren akrostiş, manzumelerin mısralarının baş taraflarında gizlenen ifadeleri karşılayacak şekilde kullanılmaktadır. Buna karşılık divân şiirindeki muvaşşah örneklerinde, sadece mısraların ilk harflerinden değil mısranın ortasında veya sonunda yer alan harflerden de bir ifade veya isim gizleme yoluna gidilmiştir. Bu uygulama Batı edebiyatlarında farklı bir şekilde isimlendirilmiştir. Akrostiş mısranın ortasında olursa mezoştış, sonunda yapıldığında ise teleştış adını almaktadır. Kısacası muvaşşahı, Batı edebiyatlarında akrostiş, mezoştış ve teleştış gibi farklı isimlerle ifade edilen uygulamaların genel adı olarak nitelendirmek mümkündür. (Yekbaş, 2012: 2651-53)

Muvaşşah, mısralarının ilk harfleri baştan sona doğru okunduğunda bir şahıs ismi çıkan şiire denir. Bu tarz şiir yazmaya *tevşih* denir. Bu terim bu anlamıyla Türk edebiyatına İran kaynaklarından girmiştir. Klasik belâgat kitaplarında tevşih, çoğu zaman irsâd için kullanılmış,

bazen de iki kafiyeli bir şiirin kafiyenin yardımıyla iki farklı vezinde okunabilmesine ad olarak verilmiştir. Bu hünerin Arapça kaynaklardaki adı *tatrîz*'dir. (Saraç, 2007: 307) [Bu söz sanatına,] eski Yunan ve Lâtin edebiyatlarında başvurulmuştur. Divân şiirimizde ve halk edebiyatımızda bu yolda yazılmış şiir ve destanlar bulunmaktadır. Yeni edebiyatımızda daha çok Cumhuriyetin ilk yıllarında özenti mahsulü şiirlerde görülmüştür. (Kocakaplan, 1992: 19) Divân şiirinde akrostişe muvaşşah adı verilir. İstihrac da denir. Beyitlerin birinci dizeleri Arap alfabesindeki sırayı izleyecek düzende yazılmış akrostişler de vardır. (Dilçin, 1997: 493) Elifnâmeler [de] günümüzde akrostiş diye anılan, mısraların ilk harfleri yukarıdan aşağıya okunduğunda bir isim çıkan muvaşşah sanatının ürünüdür. (Öztoprak, 2006: 136) Divân edebiyatının karakteristik özelliklerinden biri de şairlerin geleneksel bir edebî daire içinde orijinal bakış açısı yakalama amacı gütmeleridir. Bu arayış şairlerin her türlü sanatsal unsuru kullanarak kişisel bir şiir anlayışı oluşturmalarını sağlamıştır. Anlatımların çok daha çekici hale getirilmesinin bir yolu da harflerin hem şekil hem de anlam bakımından imge olarak kullanılmasıdır. Lebdeğmez, muvaşşah, mühmel, mucem, hayfa, rakta gibi harf temelli söz sanatları, harflerin şekillerine göre benzetmeler yapılması ve ebced hesabı ile ilgili unsurlar harflerle ilgili hususiyetlerden yalnızca birkaçıdır. (Taşkesenlioğlu, 2017: 160) Divân şairleri Arap alfabesindeki harfleri pek çok şey için benzetme unsuru olarak kullanmış, harflere farklı anlamlar yüklemiş ve kökeni yüzyıllar öncesine dayanan bir sistemle harflerle sayılar arasında ilgi kurmuşlardır. Divân şairi, şiirin görünen anlamını bir de harf ve kelime oyunuyla zenginleştirerek bir sanat gösterisine dönüştürmüştür. (Kaya, 2013: 71) Ancak Turgut Karabey, muvaşşahı klasik şiirin hem şeklinde hem de kelime yapısında görülen “sapma” olarak değerlendirir. (Karabey, 2007: 17)

Muvaşşah (akrostiş) sanatının edebiyatta şiirlerde kullanılması yaygın bir şekilde görülse de münferid bazı örneklerinin dışında nesirlerde yaygın değildir. Ancak çok farklı bazı örneklere de rastlamak mümkündür. Mesela, Bâharzî'nin hadis-i şeriflerle (kırk hadis) yaptığı muvaşşah oldukça ilginç ve güzeldir. (Erkaya, 2018: 825-71) Muvaşşah manzumelerde şairler genellikle şiirlerinin akrostişli olduğunu ima etmekle beraber bunun geçerli olmadığı örnekler de vardır. Özellikle günümüzde yazılan akrostişli şiirlerde bu hususun ihmal edildiği görülmektedir. Doğu ve batı edebiyatları şiirin akrostişli olduğunu farklı tavırlarla belirtir; Fars edebiyatı geleneğinde ve bizdeki bazı örneklerde ya manzumenin başlığına ya da son mısralarına yerleştirilen bir tevşih veya muvaşşah kaydı şiirin akrostişli olduğunu gösterir. Batı edebiyatında ise bizdeki bazı örneklerde olduğu gibi şair manzumenin son mısralarında “ilk kelimeleri okuyunuz, ilk harflere bak”, gibi açıklamalarıyla şiirin akrostişli olduğunu belirtir. (Tavukçu, 2008: 222) Orhan Kemal Tavukçu “Muvaşşah (Akrostiş)” makalesinde, Türk Edebiyatı'nda tespit edilen ilk muvaşşah manzumenin 1436-37 yılında Ömer bin Mezid tarafından tanzim edilen Mecmuatü'n-Nezair'de bulunan ve Germiyanlı Ahmedî'ye nazire olarak Dilşad Ömer adlı bir şairin kaleme aldığı on beyitlik bir nazım olduğunu söyler. (Tavukçu, 2008: 227) Bu manzume Anadolu'da gelişen Türk edebiyatı'nın ilk muvaşşah manzumesi olabilir, lakin dili her ne kadar Farsça olsa da Anadolu'da yazılan ilk muvaşşah örnekleri Sultan Veled'in manzumeleridir. Ayrıca Tavukçu aynı makalesinde Fars edebiyatı'nda ilk muvaşşah şiir kaleme alan şairin Reşidüddin-i Vatvat olduğunu belirtir. Ancak Vatvat için verilen doğum ve ölüm tarihleri maddi hata içermektedir. Bu maddi hataya binaen Fars Edebiyatı'nda ilk muvaşşah örneğinin 14. yüzyılda görüldüğü bilgisinin düzeltilmesi gerekir. Zira Reşidüddin-i Vatvat, eldeki mevcut bilgilere göre 11. asrın sonlarına doğru dünyaya gelmiş ve 12. asrı idrak etmiştir.

3. SULTAN VELED DİVÂNI'NDA BULUNAN MUVAŞŞAHLAR

Veled divânında beş adet muvaşşah kaside bulunmaktadır. Bu kasideler Farsça olarak nazmedilmiştir. Kasideler sırasıyla; Emir Alededdin Kayser, Mecdeddin Ali bin Muhammed,

Şerefeddin İbn-i Hatireddin, Tâceddin Hüseyin ve Ekmeleddin Müeyyed Nahcivanî adına yazılmıştır.

Alemeddin Kayser adına yazılan kaside 29 beyittir. Sultan Veled, 19. beyitte; “Her satırın başındaki harfi seç, ondan emir ve sultanımızın lakap ve namını oku” diyerek okuyucuyu uyarır. Alemeddin Kayser, kaynaklara göre; I. İzzeddin Keykavus’un Halep seferi esnasında Haleb’e tâbi Derbasâk Emiri iken Sultan’a itaatini arz ederek hizmetine girmiş (1218) ve “Cimri İsyanı”nın (1279) bastırılmasında önemli rol oynamıştır. Eflakî’ye göre Alemeddin Kayser Mevlânâ’nın dostları arasında önemli bir yere sahiptir ve Mevlânâ’nın türbesi de yine kendisi tarafında inşa ettirilmiştir. (Keskin, 1996: 221-22) III. Keyhüsrev dönemi devlet adamlarından olan Alameddin Kayser uzun süre Kayseri’de görev yapmış ve vakıflar kurmuştur. (Çayırdag, 1997: 227) Sultan Veled bu muvaşşah kasideyi 1284 yılında öldürülen Alemeddin Kayser’e ithafen yazmıştır.

Kaside:

عنایتت ز خدا باد ای امیر صفا
 لقای دوست میسر بخواب و بیداری
 مدام شوق کشیده ز دست ساقی روح
 اسیر و بسته بحالت گلوی نفس دنی
 لجاج بسته تو با نفس خود ز غایت عشق
 درون خانه دل را ز دیو کرده تهی
 یقین عقل من اینست کآن مقام ترا
 نمی گذارد غیرت که شرح این گویم
 قلم بدست خدا بود و هم بدست ویست
 یکی طرف بنویسد غراب و صورت بوم
 صواب باشد هر دو چو نسبتش بویست
 رفیق عقل و نظر گر شوی بدانی این
 چنانکه ذات یکی شخص کو بود نقاشی
 ز خوب و زشت تواند نگاشت بر کاغذ
 ز دم و مدح که بر نقش نیک و بد سازد
 بلی چو نقش بدی را کنند هجو بجد
 بدان حقیقت کاین نیک و بد بسوی شماس
 سبب چه بود که گفتم من این قصیده نغز
 ز سطر اول هر بیت بر گزین حرفی
 بزرگوار یگانه امیر پاک درون
 عدوی او چو زمین بی درنگ پست شود
 چو تیغ را ز میان بر کشد بروی عدو
 چو نیزه بر سر گوش کمیت راست کند
 چه گویمش که بمعنی دو صد هزار بود
 امیر هر دو جهانست و خاص حضرت حق
 ز لطف محض سرشته است مرو را ایزد
 غلام و چاکر و حاشیت است ازو خشنود
 ز خلق خوب که دارد ورا وضع و شریف
 ربود بهر سخایش دل ولد کلی

هماره در شب و در روز و در خلا و ملا
 طریق راست گرفته بعون و جذب خدا
 میان روضه ارواح و گلستان رضا
 بر اسب عشق سواره دوان بسوی علا
 بکرده ترک زمین و گرفته راه سما
 که تا شود چو ملک سینه پر ز نور صفا
 شود میسر و حاصل هلا تو جهد نما
 که نیست لایق خورشید دیده اعمی
 چنانکه خواهد سازد هم از صواب و خطا
 یکی طرف بنگارد هزار باز و هما
 ز قدرتست که بنمود هر دو گون بشما
 که سوی او همه نیکست و سوی تست هبا
 کند چو خواهد دیو و فرشته ئی هر جا
 پس او بصنعت خود فرد باشد و والا
 برو نیاید نقصی جز آفرین بسزا
 شود شکور که گشتست صنعتم پیدا
 و گرنه سوی خدا قدرتست بر اشیا
 بگویمت که بدانی بدار گوش هلا
 بخوان از آن لقب و نام میر و سرور ما
 که مثل او نبود یک سوار درهیجا
 بجنگ چونکه برد گرز آهنین بالا
 قفای خویش نماید رستمان زوغا
 اگرچه کوه بود همچو که رود از جا
 بصورت ار بوغا حمله ئی کند تنها
 که نیست از نظر و لطف کردگار جدا
 شود حقیقت چون بنگری در آن سیما
 فقیر و عالم و حافظ ز جود او بنوا
 بهر طرف که رود ذکز او کنند و دعا
 اگرچه گوهر پاکش نداشت هیچ بها

Alemeddin Kayser için yazılmış muvaşşah kasidenin tercümesi:

Ey safa emiri, inayetin Allah'tan olsun, gece ve gündüz, daima her yerde
Uykuda ve uyanıklıkta dostun yüzünü görmek müyesser olsun, Allah'ın cezbe ve
yardımıyla doğru yolu bulasın
Rıza gülistânı ve ruhlar bahçesinde, daima ruh sakîsinin elinden şevk kadehini al
Alçak nefsin boğazı senin elindeki iple esir ve bağlı olsun, aşk atının üzerinde koşturarak
yücelere var
Aşkın gayretinden kendi nefsinle inatlaşasın, yeryüzünü terk edip gökyüzünün yolunu
tutasın
Gönül evinin içini şeytanlardan temizle, tâ ki sine melek gibi safa nuruyla dolsun
Aklım kesin olarak şunu der: O makam sana müyesser olur ancak dikkatli ve gayretli ol
Kıskançlık bunu şerh etmeme izin vermiyor, zira ki körün gözü güneşi görmeye layık
değil
Kalem Allah'ın elindeydi ve hala onun elinde, istediği gibi yapar, doğruyu da yanlış da
yaratan odur
Birisi bir tarafa karga ve baykuş sureti yapsın, diğeri öbür tarafa bülbül, şahin ve hüma
resmi çizsin
Her ikisi de doğrudur zira onlar O'na aittir, bu her iki türü size göstermesi onun
büyüklüğündendir
Eğer aklın ve nazarın dostu olursan bunu bil ki, onun yanında her şey iyidir ve senin
yanında kıymetsizdir
Tıpkı ressam olan birisi gibi ki, istediği yere şeytan istediği yere melek resmi yapar
Kâğıt üzerine güzel ya da çirkin şeyi çizebilir, öyleyse bu, o kimsenin kendi sanatıyla
ilgilidir
İyi ve kötünün üzerine söylenen yergi ve övgüler ressama bir eksiklik vermez, ona ancak
âferin yakışır
Kötü tasviri ciddiyetle hicvettiklerinde, ressam sanatı ortaya çıktığı için şükreder
Bu hakikati bil ki; iyilik ve kötülük sizin tarafınızdadır, yoksa Allah'ın kudreti her şeye
yeter
Benim bu güzel kasideyi söylememdeki sebep nedir? Söyleyeyim de bil, aç kulaklarını
haydi
Her satırın başındaki harfi seç, ondan emir ve sultanımızın lakap ve nâmını oku
Pak gönüllü emir ve zamanın yegâne büyüğü, ki hiçbir yerde onun gibi bir süvari
bulunmaz
Demir gürzünü savaşta yukarı kaldırdığında, onun düşmanı yer gibi hemen aşağılık
olsun
Kılıcı kınından çıkarıp düşmana salladığında, savaşta Rüstemler geri döner kaçarlar
Eğer mızrağını sana doğrultursa, dağ dahi olsa kuru ot gibi yerinden kopar
Ne diyeyim? Kendisi tek başına hamle yapsa, sanırsın ki iki yüz bin kişi saldırır

Her iki cihânın emiridir ve Allah'ın has kuludur, Allah'ın lütuf ve nazarından uzak değildir

Allah onu mutlak lütfundan yaratmıştır, onun simasına baktığında hakikati görürsün

Köle, hizmetçi ve fakirler ondan hoşnuttur, derviş, âlim ve hafızlar onun keremiyle dolmuştur

Alçak gönlü ve şerefi onun iyi tabiatındandır, her nereye giderse onu anar ve ona dua ederler

Eğer onun pak cevheri kıymetsiz de olsa, onun cömertlik deryası Veled'in gönlünü çaldı (Aydın ve Musiç, 2015: 262-65)

Mecdeddin Ali bin Muhammed'e ithaf edilen kaside toplam 23 beyittir. 20 ve 21. beyitlerde Sultan Veled: “Bu kasidede başından beri her beytin başındaki harfe bak ve oku, o harflerden onun isim ve lakabı ortaya çıkar, bil ki onun yüceliğini Kâbe gibi ararım” der.

Mecdeddin Ali bin Muhammed Hasan, Muîneddin Süleyman Pervâne'nin damadı ve Mevlâna'nın mürididir. Erzincanlıdır. IV. Kılıç Arslan döneminde (646-664/1249-1266) müstevfilik görevine atanmış; III. Gıyâseddin Keyhüsrev döneminde (664-682/1266-1284) Muîneddin Pervâne tarafından Sahip Ata Fahreddin'in yerine vezirliğe getirilmiş; ancak Sahip Ata Fahreddin'in Moğol hükümdarı tarafından görevine iade edilmesi üzerine Mecdeddin Atabek'e daha küçük bir memuriyet addedildiği için, eski görevi olan müstevfiliğe dönmesi uygun görülmeyip atabeklik verilmiştir. Mecdeddin Ali, Hatîroğulları isyanında (675/1277) elinde fazla bir kuvvet bulunmadığından bir şey yapamamış, öldürülmek üzereyken emirlerin verdiği mal ve hediyeler sayesinde kurtulabilmiştir. Bir ara Moğol hükümdarı Abaka Han'ın yanına gitmiş; kayın babası Muîneddin Süleyman Pervâne'nin öldürülmesinden sonra, Abaka Han'ın yanından dönerken Sivas'ta hastalanmış ve 676 (1277) yılında orada ölmüştür. Kaynaklar, onun çok iyi hesap bildiğinden, güzel yazı yazdığından, şiir söylediğinden, Arapça ve Farsça bildiğinden ve son derece hayırsever olduğundan söz eder. Künyesi Ebü'l-Mehâmid'dir. (Değirmençay, 2014: 27)

Kaside:

بقای عمر ترا از خدای خواهانم
مثال نره از آن آفتاب گردانم
که بر براق محبت درو بسیرانیم
حیات جسم ز روح و حیات هر جانم
کت از حیات و دم مستعار برهانم
نهان بشو ز نظرها که سخت پنهانم
شود میسر و حاصل ترا ز یزدانم
هزار گونه گره حل شود همی دانم
از آن نسیم بگوید چه خوش گلستانم
اگر ترا نه ملک دیده ام نه انسانم
چه گوهری عجب ای آفتاب رخشانم
خوش از خلوص عقیدت دعوات گویانم
از آنچه می بنمایم هزار چندانم
خیال خوب ترا در بصر نگهبانم
بر آن خصال حمیده مدام حیرانم
گرانبهایم مفروش بیش ارزانم
از آن جناب کزو زنده است ایمانم
سزد که شرح کنم رمز این به اخوانم
که هست سیرت نیکش بهینه برهانم
حروف او بنگر یک بیک چو بر خوانم
بدانکه حضرت او را چو کعبه جویانم
بدست دایم از جان ولی احسانم
قرین بخت هماره بفضل رحمانم

منم منم که ترا خاص بنده فرمانم
جناب حضرت حق را گزیده ام دیرست
درون سینه من عرصه ایست بی غایت
از آن جناب حقیقی ندا همی آید
لجام لطف و شهنشاهیم بگیر و بزار
دوانه شو بسوی بیسویی ز راه درون
یقین عقل من اینست کاین طریق گزین
نسیم صیح عنایت هماره بر تو وزد
عجب نباشد اگر خارهای مشکل دل
لجوج سخت عظیمی ولیک در ره دین
یمی بفضل و سخاوت بهر هنر منسوب
بمن نگر که شب و روز آشکار و نهان
نخواهم از تو بجز آنکه این یقین دانی
مقام کرده در دل نشسته در دیده
حسیب عصر و نسیمی و در هنر فردی
مرا هلا تو ز ابنای این جهان مشمر
دوام دولت و اقبال تو همی خواهم
تمام گشت مدیحی که بود مقصد من
دعا و مدح امیربست این قصیده نو
درین قصیده ز آغاز هر سر بیتی
چو ضبط گردد از آن حرفهات نام و لقب
مرا مراد ازین مدح او بود که همی
که باد سایه او در جهان فزون ز عدد

(Divân-ı Sultan Veled, 1338: 479)

Mecdeddin Ali bin Muhammed için yazılmış muvaşşah kasidenin tercümesi:

Senin has emir alan kulun benim benim, sana Allah'tan ebedi ömür isteyen benim
Çok eskiden beri Hak Teâla hazretlerini seçmişim, o güneşten zerre gibi dönmekteyim
Sinemin içinde sınırsız bir yer var, ki onda muhabbet Burağı'nın üzerinde yolcuuyum
O hakiki yücelikten daima nida yükselmekte, cismin hayatı ruhtan ve ben her canın hayatım

Lütuf ve padişahlık gemini al ve inleyerek benden iste ki seni hayat ve gayri hakikilikten kurtarayım

İç yoluyla yönsüzlük tarafına koşar ol, nazarlardan saklan ki çok gizliyim

Şundan şüphem yok ki bu seçkin yol, Allah tarafından sana müyesser ve hâsil olur

Daima inayet sabahının rüzgârı senin üzerine essin, böylece bilirim ki binlerce düğüm çözümlür

Eğer gönlün zor dikenleri, o rüzgârı hissederse, biz ne kadar güzel gül bahçeleriyiz, der Oldukça inatçısın ancak din yolunda seni melek olarak görmezsem insan değilim

Fazilet ve cömertlikte deryasın, her türlü hünerin var, ey parlak güneşim, sen nasıl bir cevhersin?

Bana bak ki gece gündüz, gizli ve açık, ihlasla ve hoşça sana dua etmekteyim

Senden başka bir şey istemem şunu kesinlikle bil ki, sana gösterdiğimden binlerce fazlasına sahibim

Gönlümde makamın var ve gözüme oturmuşsun, senin güzel hayaline gözümde muhafızım

Asrın büyüğü ve soylususun, hünerde teksin, o övülmüş tabiatına daima hayranım

Beni bu dünyanın çocuklarından sayma, ben oldukça kıymetliyim, beni ucuza satma

İmanımı canlı tutan O yüceler yücesinden, daima senin devlet ve ikbalini isterim

Maksadım olan medhiye tamam oldu, kardeşlerime bu remzi şerh etmem yaraşır

Bu yeni kaside bir emirin methi ve duasıdır, ki onun güzel tabiatı benim hoş sözlerimin kaynağıdır

Bu kasidede başından beri her beytin başındaki harfe bak ve oku

O harflerden onun isim ve lakabı ortaya çıkar, bil ki onun yüceliğini Kâbe gibi ararım

Benim bu övgüden maksadım, daima o benim candan veli nimetimdi

Onun gölgesi cihânda sayısızca olsun, Rahman'ın fazlıyla bahtı daima yaver olsun (Aydın ve Musiç, 2015: 300-302)

Şerefeddin İbn-i Hatıreddin için yazılan bu muvaşşah kaside toplam 35 beyittir. Sultan Veled kasidenin 28 ve 29. beyitlerinde; “Eğer kimse bu mürettep nazmedilen beyitlerin kim için olduğunu anlamak isterse, bu şiirin beyitlerinin ilk harfini sayсын falan ibn-i falanın kim olduğunu görsün” der.

Hatıroğlu Şerefeddin, Selçuklu tarihinde “Hatıroğlu İsyanı” diye anılan ve amacı Mısır hükümdarı Baybars'a istinad ederek Moğolları Anadolu'dan çıkarmak olan hareketin lideridir. Hatır-ı Zencanî isminde bir zatın oğlu olan Şerefeddin Mesud, başlangıçta (1257-8) kardeşi Ziyaeddin Mahmut ile birlikte Pervâne'nin yanında münşi (kâtip) görevinde bulunuyordu. Onunla birlikte Rükneddin Kılıç Arslan IV'ü saltanata getirdikten sonra kendisine merkez beylerbeyi ve Niğde serleşkerliği verilmiştir. (1262) Etrafındaki kuvvetli orduyla bölgesinde huzuru sağlamışsa da kimi taşkınlıkları nedeniyle sultan ile arası açılmış ve bu anlaşmazlık sonunda Pervâne ile birleşerek sultanın öldürülmesine yardımcı olmuştur. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde Beylerbeylik makamına getirilen Şerefeddin, Fahreddin Ali'nin görevinden uzaklaştırılmasında Pervâne'ye yardım etmiştir. Daha sonra Moğollara karşı açıkça cephe alınması hususunda Pervâne ile arası açılan Şerefeddin, Pervâne'nin Selçuk Hatun'u Budist şehzade Argun Han'a gelin götürmesini fırsat bilerek kardeşi ile birlikte isyan başlattı. Kardeşini de yardım için Baybars'a gönderen Hatıroğlu, Karamanlıların ve Uç Türkmenlerinin de desteğini alarak isyanını iyice genişletti. Daha sonra geri dönen Pervâne ile Moğol-Selçuklu ordusu tarafından yakalanarak yargılanan ve Abaka Han'ın emriyle öldürülen Şerefeddin'in vücudunun parçaları da teşhir amacıyla ülkenin değişik yerlerine gönderildi. (Küçük, 2003: 305) Mevlânâ ailesine oldukça yakın olan Şerefeddin bu aileye hürmetkâr davranırdı.

Kaside:

هماره جود و نکویبست آشکار و نهان
 جهان ز لطف تو شاکر بصد هزار زبان
 بشد ز خنجر و رایت ازین میان بکران
 چو در حمایت چون تو بزرگ یافت امان
 قفا نمود بتو عمر را گذاشت بمان
 ربای گوی مرادت بحکم بی چوگان
 یسار دست ترا دسترس چو بحر و چو کان
 چو هست همچو که خورشید بر نفوس عیان
 ندیده دیده چو قرنت بهیچ دور و قران
 که هست بنده هواخواه تو بصدق ز جان
 ببصره بردن خرماسست و زیره در کرمان
 ثنا و حمد تو بر هر که باشد او انسان
 خیال توسطت مصور درین جنان چو جنان
 همه چو انجم و تو همچو ماه نور افشان
 نظیر نیست ترا جز که چشمه حیوان
 چو آفتاب ترا رتبتست در کیوان
 که چون تویی نبود در جهان مگر احیان
 که افتخار کنند از تو خسروان جهان
 چو رستمی تو بمردی یگانه در میدان
 بخلق و خلق بسوگند این ز من بستان
 شود ز عدل تو حیران روان نوشروان
 امام لشگر خسرو چو در رماح سنان
 ره گریز گزینند رستمان لرزان
 فغان و نعره بر آید ز طفل و پیر و جوان
 بقلعه ئی که کنی عزم گردد آن ویران
 رسید این بعراق و پراسست در همدان
 ز لطف تو بولی روز بزم هست احسان
 برای کیست مرتب بنظم و شعر روان
 لقب بداند از وی فلان ابن فلان
 در آن صحیفه لقبهای هر دو صدر بخوان
 عقیب آن لقب میر رفته در رضوان
 ببار رحمت رافت ز لطف ای دیان
 رسد بدرد دل خستگان غم درمان
 بکام دولت تو باد این فلک دوران
 ایا جوان که ترا هست سیرت پیران

شعار و مذهب و آیینت ای امیر زمان
 رعیتت ز تو راضی هم از وضع و شریف
 فساد جمله فنا گشت چونکه مایه او
 امان و امن پذیرفت این جهان مخوف
 لگد ز اسب تو چون روی پخش فتاد
 درین جهان که ازین پس صلاح روی نمود
 یمین کف ترا صد یمین مطیع چو روم
 نهاد نیک ترا من عجب شرح دهم
 ایا امیر نیکو رو که در بسیط زمین
 بذات پاک خدا و بجان پاک نبی
 نگفتم این جهت عرض شعر و فضل از آنک
 خدای فرد گزیدت بود فریضه همی
 طمع ز لطف تو دارم که این یقین دانی
 یگانه ئی تو بجد و هنر میان صدور
 رفیق نیست ترا جز که لطف و رحمت حق
 اگرچه انجم سعد از تو رتبتی دارند
 لقای خوب تو آنکس که دید داد انصاف
 دوام دولت سعد ترا کرانه مباد
 یمی بجد و لطافت همیشه گوهر بار
 ندید کس چو تو در دور یک بزرگ دگر
 خجل شود ز سخای تو جان حاتم طی
 امیر و رستم دوران زعیم جیش توئی
 چو تیغ را ز میان برکشی بگاه و غا
 سوار نیزه گرفته چو کر و فر کنی
 بلشگری که کنی قصد زو شکسته شود
 بروم و شام بمردی چو حمزه مشهوری
 خشونتت بعدو روز رزم تیغ زند
 اگر بخواهد کس تا بداند این ابیات
 ز نظم اول هر بیت حرف آن شمرد
 حروف آن چو شود جمع در صحیفه دل
 یکی از آن لقب میر خوب و فرزانه
 از آسمان عطا دایما برین دو عزیز
 که تا ز سایه طوبی این امیر سخی
 هماره تا که زمین چون بساط گستر دست
 ز عمر و بخت ممتع بمان و برخوردار

(Divân-ı Sultan Veled, 1338: 480-81)

Şerefeddin İbn-i Hatreddin için yazılmış muvaşşah kasidenin tercümesi:

Ey zamanın emiri, âdet, yol ve geleneğin daima açık ve gizli cömertlik ve iyiliktir
Fakir ve zengin olan raiyetin senden razıdır, cihân senin lütfunla yüzbinlerce dil ile zikreder
Bütün fesat yok oldu, çünkü onun temeli tedbir ve hançerinle ortadan kalktı
Bu korkunç cihâna emniyet ve asayiş geldi, senin gibi bir büyüğün himayesiyle aman buldu
Atının tekmesini yiyince kendi pislüğünün üzerine düştü, sana sırtını döndü ve hayatı sona erdi
Cihânda bundan sonra doğruluk göründü, muradının topunu hükmünle çevgensiz ele geçir
Sağda Rum gibi yüzlerce okyanus sana itaat etmiştir, solunda denizler ve madenler yardımcındır
Senin güzel yaratılışını ben nasıl anlatayım? O açıkça güneş gibi insanlar üzerindedir
Ey güzel yüzlü emir, yeryüzü sahnesinde, göz senin zamanın gibi bir devri hiç görmemiştir
Allah'ın pak zatı ve Nebi'nin pak canı için, ki bu kulun candan doğrulukla senin taraftarındır
Bunu şiir ve fazilet olsun diye söylemedim, bu iş Basra'ya hurma, Kirman'a kimyon götürmek gibidir
Tek olan Allah seni seçti ve herkese farzdır ki, insan olan herkes sana övgü ve hamdda bulunsun
Şunu bil ki şüphesiz senin lütfuna muhtacım, bu cennet gibi gönülde senin hayalinin sureti vardır
Büyüklerin arasında hüner ve cömertikte yegânesin, onların hepsi yıldız ve sen parlak ay gibisin
Hakkın rahmeti ve lütfundan başka senin dostun yoktur, âb-ı hayattan başkası sana benzemez
Her ne kadar uğurlu yıldızların rütbesi senden ise de ancak senin makamın feleklerde güneş gibidir
Senin yüzünü gören kimse insafa geldi, ki senin gibisi bu zamanda cihânda bulunmaz
Senin uğurlu devletine son olmasın, ki cihân padişahları seninle övünsün
Lütuf ve cömertliğinle daima cevher dolu bir okyanussun, sen mertlikte meydanda kalan tek Rüstem'sin
Bu devirde kimse senin gibi bir büyük görmedi, yaratana ve yaratılışa yemin olsun ki doğrudur söylediğim
Hatem-i Tayî'nin canı senin cömertliğinden utanır, Nuşinrevan'ın ruhu senin adaletine hayran kalır
Devranın emir ve Rüstem'i sensin, ordunun reisi sensin, mızrakların ucundaki temren gibi Hüsrev'in ordusunun başısın

Savaş zamanında mızrağı çektiğinde, titreyen Rüstemler çaresiz kaçarlar
Süvari olup eline mızrak alıp hamle ettiğinde, çocuk, yaşlı ve genç feryat ve figan eder
Kastettiğin her ordu senin karşında mağlup olur, yöneldiğin her kale senin elinle viran olur

Rum ve Şam'da mertlikte Hamza gibi meşhursun, senin ünün Irak'a ulaştı, Hemedan seni konuşur

Onun düşmana karşı savaştaki sertliğini gör, daima ihsanda bulunan dostlara bak
Eğer kimse bu mürettep nazmedilen beyitlerin kim için olduğunu anlamak isterse
Bu şiirin beyitlerinin ilk harfini saysın, falan ibn-i falanın kim olduğunu görsün
Onun harfleri gönül sayfasında toplanınca, o sayfada her iki büyüğün lakaplarını oku
O lakaplardan birisi bilgili ve iyi emirdir, ondan sonrasının lakabı Rıdvân'a giden emirdir

Ey Allah'ım, daima bu iki aziz üzerine gökyüzünden lütfunla beraber bağış, rahmet ve yardım yağdır

Tâ ki bu cömert emirin Tuba'sının gölgesinden, Gamla gönül yorgunu olanlara derman ulaşsın

Yeryüzü sofraya gibi yayıldığı müddetçe, bu felek senin devletinin saadeti için dönsün

Ömrün ve bahtın daima açık olsun, ey kendisinde yaşlıların tabiatı olan genç (Aydın ve Musiç, 2015: 306-9)

Tâceddin Hüseyin için nazmedilmiş bu kaside toplam 15 beyittir. Sultan Veled kasidenin 13. beytinde; "Bu beyitlerin her birinin ilk harfini alırsan, o sahipler sahibinin adı belli olur" der.

Sultan IV. Kılıçarslan, Anadolu Selçuklu tahtına geçince (646/1249) uç vilayeti emirliği Vezir Sâhib Ata Fahreddin Ali'nin iki oğlu Tâceddin Hüseyin ve Nusretüddin Hasan'a bırakılmış, ayrıca Kütahya, Sandıklı, Beyşehir ve Akşehir kendilerine verilmişti. Sahib Ata tutuklandığı sırada oğlu Taceddin Hüseyin de beylerbeyi Hatiroğlu Şerefeddin Mesud tarafından göz altına alınmıştı, Sahib Ata hapisten kurtulup tekrar vezir olunca (674/1275) oğulları Ladik (Denizli), Honas ve Karahisarıdevle (Afyon) subaşılığına tayin edilmişti. Karamanoğlu Mehmed Bey ile Selçuklu şehzadesi Alaeddin Siyavuş'un (Cimri) Konya'ya hakim olmaları üzerine Sahib Ataoğulları, Germiyan Türkmenleri'ne 50.000 dirhem dağıtıp asker topladılar. Sahib Ataoğulları'nın askerleriyle Mehmed Bey ve Alaeddin Siyavuş'un ordusu arasında Akşehir yakınlarındaki Altuntaş köyünde meydana gelen savaşta Tâceddin Hüseyin ve Nusretüddin Hasan hayatlarını kaybettiler (Zilhicce 6751/Mayıs 1277) (Merçil, 2008: 518)

Kaside:

ترا ای میر نیکو رو همی خواهم من از یزدان
اسیرت گشته هر سرکش بیای اسبت افتاده
جمال یوسفی داری و چون حاتم جوانمردی
امیر جمله مردان بمردی در صف هیجا
لجام اسپ تو گیرم بخوادم از تو داد خود
دعا گویم ترا دایم بهر شامی و هر صبحی
یقین و بی گمان است این که گوهرتاش بدرالدین
نجیب آنرا ازو بستند برای جنگ سینوری
حمایت کن خاوندان فقیهان را درین معنی
سر انجامت نکو باشد بود آخر به از اول
یکی زوتر بکن بخشش برای حق آن ده را
نبی حق همی گوید که تاخیر آفاتست
درین ایبات اگر خواهی سر هر بیت یک حرفی
امیر و سرور دوران زعیم الجیش تاج الدین
که بادش تا فلک باشد برای این زمین گردان

(Divân-1 Sultan Veled, 1338: 489-90)

Tâceddin Hüseyin için yazılmış muvaşşah kasidenin tercümesi:

Ey güzel yüzlü emir, Allah'tan senin için şunu isterim: Ebedi mutlulukla daima bahtlı ve muzaffer ol

260

Her asi senin esirin olup atının ayağına düşsün, sana itaat edip köle olanlar senin bahtından mutlu olsun

Yusuf'un güzelliğine sahipsin, Hatem gibi cömertsin, Ali Haydar gibi cesursun, Nuşinrevan adaletine sahipsin

Muharebe safında erlikte bütün erlerin emirisin, adaletinin gölgesi daima halkın üzerinde olsun

Atının dizginini tutarak senden hakkımı isterim, çünkü zamanede senin gibi adil ve ihsan sahibi kimseyi görmedim

Kara Arslan dedikleri köyü bana bağışlarsan, her akşam ve sabah sana daima dua ederim
Şüphesiz ki Bedreddin Gevhertaş, onu bu duacılarına vakfetmişti

Necip onu haçlı savaşı için geri aldı, iki günün ardından da Hak'tan cezasını gördü

Ey efendimiz, bu hususta fakihleri himaye et, onun zulmünden yıkılmış olan bir hayrı mamur et

Akıbetin iyi, ahirin evvelinden hayırlı olur, çünkü sen gençliğinde ihtiyarlar gibi davranırsın

O köyü Allah için çabucak bağışla, ey hayırsever kimse, bu hayır ve ihsanda gecikme

Hakk'ın peygamberi geciktirmede âfet vardır, der, sen de çabucak bu hayırlı işi gör tâ ki Allah'tan sevap kazanasın

Bu beyitlerin her birinin ilk harfini alırsan, o sahipler sahibinin adı belli olur

Devranın emiri ve serveri, askerın başkumandanı, azametli sülaleden şanı pek büyük Taceddin Hüseyin

Felek bu yeryüzü için döndüğü müddetçe, insan için mümkün olan uzun ve hoş bir ömürle yaşa (Aydın ve Musiç, 2015: 477-78)

Ekmeleddin Müeyyed el-Nahcivanî adına yazılmış muvaşşah kaside toplam 41 beyittir. Sultan Veled 23. beyitte: “Bu mananın kimin için söylendiğini bilmek istersen, her beytin baş harfini al maksadın kim olduğunu anlarsın” der ve okuyucuyu uyarır.

Nisbesinden aslen Nahcivanlı olduğu anlaşılmalıdır, ne zaman doğduğu, nerede ve kimlerin yanında öğrenim gördüğü bilinmemektedir. Hayatıyla ilgili bazı bilgiler, Selçuklular hakkındaki birkaç menkıbevî esere ve münşeât mecmuasına dayanmaktadır. Bu eserlerde adı genellikle Ekmeleddin Tabîb şeklinde geçer. Konya Selçuklu sarayında hekimbaşılık, I. Alâeddin Keykubad Dârüşşifâsı'nda da reisü'l-etibbâlık ve müderrislik yapmıştır. Ahmed Eflâkî'nin Menâkıbü'l-ârifin'inde, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin müridlerinden olan Ekmeleddin Tabîb'in onunla ilgili yedi menkıbesi nakledilmektedir. Ekmeleddin Tabîb'in Mevlânâ'da gördüğü kerametleri anlatan ve ona karşı beslediği büyük sevgi ve bağlılığı ifade eden bu menkıbelerden ayrıca kendisi hakkında da bazı bilgiler elde edilmektedir. Mevlânâ, Ekmeleddin Tabîb'e yazdığı bu mektuplarda ona daima “sadr-ı kebîr, melikü'l-hükemâ, mefharü'l-etibbâ, asfâ cevâhiri'l-hayât” gibi övgü dolu sıfatlarla hitap etmiş, çeşitli iltifatlarda bulunmuş ve bu arada her cümlesinde kullandığı saygılı ifadeyle de onun önemli mevki sahibi bir devlet adamı olduğunu vurgulamıştır. Mevlânâ'nın da kullandığı “melikü'l-hükemâ”nın, gerek Selçuklular gerekse Osmanlılar devrinde önemli tabiplere verilen bir unvan olduğu bilinmektedir. Halk arasında Ekmeleddin Tabîb'in, bu unvanın tercümesi olan “Bey Hekim” lakabıyla da anıldığı anlaşılmalıdır. Bilindiği kadarıyla Ekmeleddin Tabîb'in günümüze ulaşan tek eseri, İbn Sînâ'nın el-İşârât ve't-tenbihât'ına, “et-Tabîyyât” kısmının başından kitabın sonuna kadar yazmış olduğu şerhtir. (İzgi, 1994: 548-49)

Kaside:

نزاید چون تو این گردون مگر احیان بهر عصری
 که شاکر جمله زان ذاتند اگر زیدست اگر بکری
 که ناید شرح آن لطفت نه در عدی نه در حصری
 پذیرفت اختر نحسم ز سعد اخترت بهری
 وگر قالب پردازم ز حق خواهم ترا نصری
 زهی انسان روحانی که رویت هست چون بدری
 رسائی صیت نیکت را بهر اقلیم و هر ثغری
 یکی ماننده ماهی هماره زنده از بحری
 بجنس خویش می پرد درو هر طیر باطیری
 شب بنهفته در سالی تویی کمیاب چون قدری
 ز موسی هر نفس صدقی ز قارون هر دمی غدی
 اگر در نطق گنجیدی از آنچه می کنم غوری
 درین الفاظ اگر بودی همای روح را و کری
 که در حرفم شود جاری از آن دریا یکی نهی
 بدارد پاس و فرمانش بجان و دل نه از جبری
 بود آن سکر و آن لذت در آن جستن ورا اجری
 که جز زاری و جز ناله ندارد پیش من قدری
 بجز این جمله پش او نمود افسانه و مگری
 بهر رنجی که پیش آمد بکرد او اندران صبری
 بداد او را یکی لطفی که نندیشد دگر قهری
 نمانده هر دو عالم را بپیش چشم او وقری
 نباشد منکر ذاتش بهر دو کون جز گبری
 ز هر بیٹی یکی حرفی بود مقصد از آن خبری
 بنظم و شعر آورده که نتوان گفت در نثری
 نگنجد اندرین شعرم از آن علت یکی شعری
 که بادا نام او باقی درین عالم بهر دوری
 که تا فخر جهان باشد ز غصن تو چنین پوری
 نگرده تر چو از یزدان نیامد اینچنین امری
 نیارد آتش شهوت رسانیدن بدو جوری
 ز ذات پاک او آرد علوم دو جهان فخری
 که باشد آن عیب زشتتتش را کلاه زرکشی ستری
 برآن حسن چو ماه تو بود آن حله چون ابری
 بزبائی و تابائی نباشد در سرش خیری
 نماند بر سما نجمی نیاید در زمین شهری
 سر خم چون فرو بستی شود دریای پر خمری
 هم او چنگی همو دفی و زو حاصل شود زمری
 وهم منزل بدان خود را چو گفتم این ترا جهری
 چه باشد پیش تو بازی چه گیرد پیش تو صقری
 زهی سلطان دانایان که در سیری تو بی چتری
 ولد را زین چنین باغی زهی لطف ار دهی تری
 درین عالم که می بخشد بیک تریاق و یک زهری

الا ای صدر هر صدی که در صدی تو چون بدری
 کجا دانم شماریدن من آن احسان عامت را
 مرا هم کرده مخصوصم انواع نوازشها
 لزیق خدمتت گشتم گرفتم دامن فضالت
 اگر مانم درین عالم بود ورم ثنای تو
 لطیف آمد نهاد تو که گویی روح بی جسمست
 درین دنیا شدی پیدا که در عالم کنی جلوه
 یکی چون مار در بری غذا و قوت او خاکی
 نگر با چشم جان و دل درین صحرای آب و گل
 مبارک روز چون عیدی ز حق هر دم بتاییدی
 ولی اینجا شود والا عدو سر زیر و بس رسوا
 ید بیضا بدیدندی ز تقریرم همه عالم
 دهان بازم بدی هر دم زبانت دایما گویان
 امانم گر دهد ایزد کنم کوشش درین معنی
 لدنی علم را یزدان دهد آن را که روز و شب
 نهان بسته درون جان طریق منزل جانان
 خدای قادر مطلق چنین فرمود ز استغنا
 چو آمد این ندا این سو هر آنکش بخت و طالع بود
 وسیلت ساخت زاری را نیاز و شوق را افزود
 اله از وی پذیرفت آن چو دیدش صابر و شاکر
 نه خوفش ماند از دوزخ نه رنج و محنت برزخ
 یقین دانم که او باشد خلاصه لب هر موجود
 اگر خواهی که در یابی که گفت کیست این معنی
 لقب مذکور و نام او دهم شرحش که دانی تو
 اگر گوید کسی شعری برای خود نمائی را
 خداوند خداوندان ولی نعمت و احسان
 بنام وصیت او در دهر مقرون باد فرزندش
 ورا داده خدا ذاتی که در دریای شهوانی
 ز نسل آن خلیست او که آتش شد برو نسرین
 کند هر ذات در عالم هماره فخر از دانش
 ازیرا فخر کل باشد ز دستار و کله دایم
 چو تو آن زلف بنمائی چه باشد زرکش آنجا
 کسی که هست فهمش این که ماه از ابر کم آمد
 رموزست این که می گویم اگر در شرح پردازم
 چو خم آمد تن عاشق درو این روح چون شیره
 زهی خمری که او باشد حریف و مطرب و ساقی
 مثال سنگ لعلی تو که هم راهی هم راهرو
 تو سیمرغی و عنقائی مقامت قاف قرب حق
 فلاطونی درین دوران بطب و حکمت و دانش
 تو نخلستان بغدادی که داد فضل را دادی
 بمانا عمر تو باقی بکام و بخت و پیروزی

Ekmeleddin Müeyyed el-Nahcivanî için yazılmış muvaşşah kasidenin tercümesi:

Ey bütün başların başı, yücelerde dolunay gibisin, bu felek senin gibisini belki yüzyılda bir doğurur

O umumi ihsanlarını nasıl sayarım? İster Zeyd ister Bekir olsun, herkes o zâta şükreder

Bana da çeşitli hususi lütuflarla ihsanda bulundu, o lütufların şerhinin sayı ve sınırı bulunmaz

Hizmetine yapıştım ve fazilet eteğinden tuttum, uğursuz yıldızım senin bahtlı yıldızından pay aldı

Bu âlemde kalırsam virdim seni övmek olacak, bedenimi terk edersem Allah'tan sana nusret isterim

Varlığın o kadar ince ki sanırsın ki cisimsiz ruhtur, ne güzel ruhani bir insansın ki yüzün dolunaya benzer

Âlemde cilve etmek için bu dünyada ortaya çıktın, iyi şöhretini bütün iklimlere ve ağızlara ulaştırırsın

Birisi yılan gibi karadadır, onun yiyecek ve kuvveti topraktır, diğeri balık gibidir, o daima denizle diridir

Can ve gönül gözüyle bu su ve toprak sahrasına bak, orada her kuş kendi cinsiyle uçar

Bayram gibi mübarek günsün, her ân Hak'tan müeyyedsin, senede gizlenmiş gecesin ve Kadir gibi nadirsin

Dost burada yüce olur, düşman ise utanır ve rüsva olur, her nefes Musa'dan sadakat, Karun'dan ise her ân zulüm yetişir

Daldığım denizi tarif etmek söze sığsaydı, bütün âlem benim beyanımda yed-i beyzayı görürdü

Eğer bu lafızlarla ruh Hüma'sına uçuş imkânı olsaydı, ağzımı açardım, dilim daima söylerdi

Allah bana fırsat verirse bu manada gayret edeyim, tâ ki sözlerimle o deryadan bir nehir akıtayım

Allah ledünni ilmini, emir ve fermanını zorla değil, gece ve gündüz, can u gönülden tutana verir

Cananın menzilinin yolu canda gizlidir, o sarhoşluk ve lezzet o yolu arayana ücrettir

Kadir ve mutlak olan Allah istiğnasından şöyle dedi: Huzurumda ağlayıp inlemekten başka bir şeyin kıymeti yoktur

Bu nida bu tarafa gelince bahtlı ve talihli kimseler, bu sözden başka her şeyin efsane ve aldatmaca olduğunu anladı

O ağlayıp ve inlemeyi vesile kılarak niyaz ve şevki artırdı, ortaya çıkan her zahmet ve zorluğa karşı sabretti

Onu sabır ve şükür içinde görünce Allah ondan kabul etti, ona öyle bir lütuf bağışladı ki artık kahırdan korkmasın

Ne cehennem korkusu ne de berzahın mihneti kalır, onun gözünde her iki âlemin de bir kıymeti yoktur

Şüphesiz bilirim ki bütün mevcudatın hülâsa ve özü odur, her iki âlemde onun zâtını gâvurdan başkası inkâr etmez

Bu mananın kimin için söylendiğini bilmek istersen, her beytin baş harfini al maksadın kim olduğunu anlarsın

Onun mezkûr lakap ve adını şerh edeyim tâ ki sen anlayasın, nesirle söylenemeyeceği için bunları şiirle söyledim

Birisi kendini göstermek için şiir söylese de, ancak benim söylediklerimde böyle kaygı bulunmaz

Büyüklerin büyüğü, velinimet ve ihsan sahibi, onun adı bu âlemde her zamanda ebedi kalsın

Onun nâm ve şanıyla zamanede oğlu da meşhur olsun, böyle bir oğul senin dalından cihânın övüncü olsun

Allah ona öyle bir zât verdi ki şehvet deryasında ıslanmaz, zira Allah'ın emri böyledir

O Halil'in neslindedir, ateş ona yaban gülü olur, şehvet ateşi ona hiçbir cefâ veremez

Âlemdeki herkes ilmiyle övünür, onun pak zâtından iki cihânın ilmi övünür

Herkesin övüncü daima sarık ve külahladır, onların ayıplarını ancak o altınla süslenmiş külâh örter

Sen o zülfünü gösterince altın süs de ne olur? O ay gibi güzelliğinin üzerinde o, ipek buluta benzer

Ayın güzellik ve parlaklığına buluttan zarar geldiğini zanneden kimsenin başında hayır yoktur

Bu söylediklerim rumuzdur eğer bunları şerhe başlarsam, ne gökte yıldız ne de yerde şehir kalır

Aşığın teni küp gibi oldu, onda bu ruh şıraya benzer, küpün ağzını kapatırsan şarapla dolu bir deniz olur

Ne güzel şaraptır ki, o hem nedim hem mutrip hem de sâkîdir, o hem çeng hem de deftir, bütün nağmeler ondan hâsıl olur

Sen yakuta benzersin, hem yol hem de yolcusun, aynı zamanda kendini menzil olarak bil, zira bunu sana açıkça söyledim

Sen Simurg ve Anka'sın, makamın Hakk'ın yakınlık Kaf'ıdır, senin yanında şahin de nedir? Yanında atmaca kuşu ne tutabilir?

Bu devranda tıp, hikmet ve bilgide sen Eflatun'sun, âlimlerin sultanısın, başında gölgelik olmadan seyredersin

Sen âleme fazilet bağışlayan Bağdat hurmalığısın, Veled'e böyle bir bağdan bir hurma verirsen bu ne güzel lütuf olur

Birisine tiryak, başkasına zehir veren bu âlemde, ömrün mutluluk, baht ve zaferle ebedi olsun (Aydın ve Musiç, 2015: 486-90)

KAYNAKÇA

- AYDIN, Ş. ve MUSİÇ, E. (2015), Sultan Veled Divâni Tercümesi, Mevlana Üniversitesi, Mevlana Sosyal Araştırmalar Merkezi Yayınları, Konya.
- ÇAYIRDAĞ, Mehmet (1997), “Kayseri’de Pervane Bey Medresesi”, Vakıflar Dergisi, Sayı: 26, s. 225-236.
- DEĞİRMENÇAY, Veyis (2014), “Sultan Veled’in Anadolu Selçuklu Devlet Adamları ve Diğer İleri Gelenleri Methi” Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 52, s. 15-48.
- DİLÇİN, Cem (1997), Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, Türk Dil Kurumu, 4. Bs., Ankara.
- Divân-ı Sultan Veled (1338), Ba-mukaddime-i Said-i Nefisî, Neşreden: Kitab-fürüşî-i Rudekî, Tahran.
- ERKAYA, Mahmud Esad (2018), “Kübreviyye Tarikatı Şeyhi Seyfeddin el-Bâharzî’nin (ö. 659/1261) Esrârü’l-erbaîn li-ahyâri’s-sâirîn Adlı Kırk Hadisi ve Hadislerde Muvaşşah (Akrostiş) Uygulaması”, Çukurova Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 2, s. 825-871.
- İZGİ, Cevat (1994), “Ekmeleddin en-Nahcuvânî”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, Cilt 10, s. 548-49.
- KARABEY, Turgut (2007), “Divân Şiirinde Sapmalar”, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı: 32, s. 15-38, Erzurum.
- KAYA, Hasan (2013), “Divân Şiirinde Harf ve Kelime Oyunlarına Dair Bir Tasnif Denemesi”, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Cilt 48, Sayı: 48, s. 71-114.
- KESKİN, Mustafa (1996), “Kayseri’de İki Mevlevî Tekkesi”, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 7, s. 219-223.
- KOCAKAPLAN, İsa (1992), Açıklamalı Edebî Sanatlar, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- KÜÇÜK, Osman Nuri (2003), “Mevlânâ’nın Yöneticilerle İlişkileri ve Moğol Casusluğu İddiaları I”, Tasavvuf, İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi, Sayı: 11, Ankara, s. 259-321.
- MERÇİL, Erdoğan (2008), “Sâhib Ataoğulları”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, Cilt 35, s. 518.
- ÖZTOPRAK, Nihat (2006), “Bursalı Feyzî Efendi’nin Elifnameleri”, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Cilt 35, Sayı: 35, s. 135-167.
- SARAÇ, A. Yekta (2007), Klasik Edebiyat Bilgisi Belâgat, 3F yayınevi, 6. Bs., İstanbul.
- TAŞKESENLİOĞLU, Lokman (2017), “Divân Edebiyatında Elifnameler ve Bilinmeyen İki Elifname Örneği: Memi Can Saruhânî ve Ömer Karîbî Elifnameleri”, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED], 58, Erzurum, s. 159-202.
- TAVUKÇU, Orhan Kemal (2008), “Muvaşşah (Akrostiş)”, Kültür Tarihimize Gizli Diller ve Şifreler, Picus Yay., İstanbul, s. 220-235.
- YEKBAŞ, Hakan (2012), “Divân Şairinin Sessiz ve Gizli Anlatımı: Muvaşşah”, Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 7/3, s. 2649-2700.

ISPARTA ÜZÜM ÇARŞISI ÜST ÖRTÜ SORUNLARI

ISPARTA UZUM BAZAAR TOP COVER PROBLEMS

Hicran Hanım HALAÇ * & Pelin YILMAZ **

* Doç. Dr., Eskişehir Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, TÜRKİYE,

E-mail: hicranhalac@gmail.com

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-8046-9914>

** Doktora öğrencisi, Eskişehir Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, TÜRKİYE,

E-mail: pelinyilmaz@eskisehir.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5962-9335>

Geliş Tarihi: 4 Mart 2019; Kabul Tarihi: 28 Nisan 2019

Received: 4 March 2019; Accepted: 28 April 2019

ÖZET

Ticaret yüzyıllar boyunca kentlerin gelişmesine katkı yapmış, kentlilerin farklı dünyalarla tanışmasını sağlamıştır. Kentlerin oluşmasında da önemli bir etken olan ticaret eylemi kent merkezinde kendisine yeni bir mekân tasarlar. Eski dönemlerde açık alanda gerçekleşen ticaret zamanla kapalı ortamlara ihtiyaç duymuştur.

Isparta kenti Osmanlı döneminde önemli bir ticaret odağı olmuştur. Gelişen ticaret yolları ve kervansaraylar sayesinde Isparta kent ticareti gelişmiştir.

Isparta tarihi Üzümlü Çarşısı da 455 yıldır varlığını sürdürür. Mevcut tarihi dokuda tescilli 16 ticari dükkân bulunmaktadır. Bölge günümüzde 2. kat seviyesinde bir üst örtüyle kapalıdır. Alınan tescil fişleri ışığında üst örtü ticari dokudaki dağılımına göre analiz edilmiştir. Yapıların fotoğrafları Google-streetview aracılığıyla belgelenerek dokunun ve yapıların niteliğinin analizi yapılmıştır.

Bu çalışma aracılığıyla son yıllarda tarihi ticaret dokularında sıkça karşılaşılan üst örtülerin tasarlanmasında ve uygulamasında dikkat edilmesi gereken unsurlara yönelik farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır. Bu makale içeriği fotoğraf ve çizimlerle desteklenerek Isparta Üzümlü Çarşısı'nın tasarımsal sorunları irdelenmiş ve belirlenen sorulara öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Isparta Üzümlü Çarşısı, Tarihi Ticaret Merkezi, Üst Örtü, Tarihi Dokuya Çağdaş Ek

ABSTRACT

The trade has contributed to the development of cities throughout the centuries, and made it possible for the citizens to meet with different worlds. Trade action, which is also an important factor in the formation of cities, designs a new space in the city center. In the past, the trade in the open space, needed closed environments in time.

Isparta has been an important trade focus during the Ottoman period. With the developing trade routes and caravanserais, Trade in Isparta has developed.

The historic Uzum Bazaar in Isparta continues its existence for 455 years. There are 16 commercial shops registered in the existing historical texture. The area has covered with the second floor level top cover. In the light of the registration slips received, the top cover was analyzed according to the distribution in the commercial tissue. Photographs of buildings are documented through google streetview and the structure of the tissue is analyzed.

The aim of this study is to create awareness about the elements that should be considered in designing and applying top coverings which are frequently encountered in the historical trade tissues in recent years. The content of this article is supported with photographs and the design problems of the Uzum market in Isparta were examined and suggestions were made for the questions.

Keywords: *Isparta Üzüm bazaar, Historical trade center, Top cover, Contemporary annex to historical Textiles*

1. GİRİŞ

Bu makale Isparta kenti Üzüm Çarşısı üst örtüsünde yaşanan sorunlara öneri getirmek amacıyla yazılmıştır. Mevcutta bulunan 450 yıllık tarihi çarşının üzeri bir üst örtüyle kapatılmıştır ve bu üst örtü çarşıdaki tescilli dükkanların algısını zedelemektedir. Makalenin amacı ise bu üst örtünün sorunlarını belirterek “Tarihi alandaki bir üst örtü nasıl olmalıdır?” sorusuna öneri sunmaktır. Makale Isparta kenti Üzüm Çarşısı’nı ve çarşı içindeki tescilli dükkanları kapsamaktadır. Tarihi ticaret merkezinde 16 tescilli ticari yapı bulunmaktadır (Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi). Makale için literatür araştırması yapılmış, daha sonra Antalya Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’ndan istenen bölgeye ait tescil fişleriyle, çarşıdaki ticari dükkanların ve üst örtülerinin analizi yapılmıştır. Üst örtü problemleri belirlenerek bu sorunlara öneri getirilmiştir.

2. TARİHİ TİCARET MERKEZLERİNİN GELİŞİMİ

Alışveriş, yüzyıllar boyunca devam etmiş ve bu süreç içinde değişmiş ve dönüşmüştür. Antik çağlardan beri ürünlerin el değiştirmesi toplu mekanlarda yapılmış, bu mekanlar şehir merkezlerine konumlanmıştır. Bu çarşılar yüzyıllar içinde Yunan agorası, Roma forumu ve orta çağ bedestenleri gibi çeşitli isimleri farklı işlevleri hemen hemen aynı olan mekanlardır (Batı U., 2007, s16). Bu gelişim alışveriş eyleminin daha kolay, düzenli ve bilinçli hale gelmesine katkıda bulunmuştur. Tüketici davranışlarına göre şekillenen özel mekanlardan kurgulanan alışveriş olgusu, satın alma eylemi başta olmak üzere birçok eylemi bünyesinde barındırır. Bu eylemler temel ihtiyaçları karşılamak için alışverişin yanı sıra boş zaman değerlendirme, kişisel haz, eğlence ve sosyal sınıfı belirleyen birtakım aktivitelerin de içinde bulunduğu sosyal eylemler bütünüdür. İnsanın doğasında bulunan bu tip kaygılar onun eylemlerini belirlerken mekanın da bu eylemler paralelinde gelişmesini sağlar, çünkü alışverişin temelinde insan davranışlarını inceleyen psikoloji ve sosyoloji vardır (i. Aytar, 2013 s4-5).

3. TİCARET ALANLARINDAKİ SOKAK VE ÜST ÖRTÜ KAVRAMI

Alışveriş eyleminin gerçekleştiği ortamlarda insanlar, konfor şartları ararlar. Bu şartlar, takas eyleminin rahat gerçekleştirilmesini sağlamak için, iklim şartlarına karşı alınan önlemler olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla ticaret alanları, iyi organize edilmiş üstü kapalı mekanlara dönüşmeye başlamıştır (i. Aytar, 2013 s45-46).

Takas eyleminin gereksinimleri planlamayla çözülmüştür. Örneğin yaya ögesi; hareketleri, alışkanlıkları göz önüne alınarak tasarıma katılmıştır. Kuruluş düzenindeki ölçüler kullanıcılarla belirlenir. Ulaşım aracı olarak kullanılan hayvanlar ve alışveriş yapan yayalar, mekan tasarımı ölçülerinde belirleyici olur. Yolların darlığı satıcı-alıcı ilişkisini belirler. Dar yollarda yürüyen alıcı, yolun her iki tarafındaki satıcıyla da iletişim kurar. Tarih boyunca bilinçli olarak satılan malların türü, sergileme ve alıcı yönünden algılanabilme koşulları gözetilerek çarşı yollarında belirli boyutları aşmama eğilimiyle karşılaşılmaktadır (i. Aytar, 2013 s45-46).

Planlamayla çözülen bir başka sorun ise alışveriş eyleminin konfor şartlarıdır. Alışveriş mekanları; kapalı, yapay iklimlendirme sayesinde dışarıdaki hava koşullarından etkilenmeden tüketici açısından elverişli bir ortam yaratır (M. N. Ceylan, 2010, s57). Yaratılan bu yapay ortam ve dış ortam arasındaki bağlantı ne kadar kesilirse istenen hava ve iklim şartları o oranda sağlanabilir. Bu kapalılık sadece bir üst örtüyle sağlandığında ise kapalı alışveriş merkezlerine oranla iklimlendirme koşulları biraz daha zayıf kalmaktadır. Bundan dolayı üst örtü sayesinde alışveriş eylemi, güneş, yağmur, kar gibi iklim değişikliklerinden korunabilirken, hava sıcaklığı istenilen oranlarda ayarlanamaz. Bu sebeplerden ötürü günümüzde alışveriş ortamları tamamen kapalı mekanlar olarak tasarlanmaktadır.

3.1 Açık Ticaret Alanlarında Kapalı Alışveriş Merkezlerine Dönüşüm:

Takas gibi basit bir eylemle başlayan alışveriş, geçen yıllar içinde ticaret yolları kurulmasına, hatta bu yollar etrafında şekillenen kentler oluşmasına neden olmuştur. Ticaret kentlerinin diğer bölgelerle iletişimi fazla olduğu için, çoğunlukla ticaretin zayıf olduğu kentlere oranla daha gelişmiş ve yenilikçi kentler olmuşlardır. Alışveriş merkezleri (AVM), alım satım eyleminin yanı sıra birçok sosyal ihtiyaca da yanıt vermektedir. AVM'ler geliştikleri kentlerin merkezlerinde yer alır ve kentlerin vazgeçilmez parçaları olurlar.

Tarihsel süreçte alışveriş merkezleri de kentliyle birlikte değişmiş, farklı tüketim alışkanlıklarına ve ihtiyaçlarına göre şekillenmiştir. Şimdilerde alışveriş merkezleri, kentlerin merkezini tanımladığı için çeşitli sosyal içerikler de kazanmıştır ve aynı zamanda bu merkezlerin, kentlinin ticaret, sosyalleşme gibi ihtiyaçlarına yanıt verdiği görülmektedir (M. N. Ceylan, 2010, s80).

Pazaryerleri, yüzyıllar içinde dönüşürken bu dönüşüm pazaryerlerini; iklim, tasarım gibi farklı alanlarda yaşadığı sorunlara yanıt bulmaya zorlamıştır. Önceleri üst örtü olarak bir yanıt aranırken, daha sonra gelişen sistemlerde üst taraf tamamen kapatılarak kapalı çarşı formları elde edilmiştir. Artan nüfus ve imar sorunları nedeniyle de ticaret kademelenmeye başlamış ve günümüz AVM'leri oluşmuştur.

4. ISPARTA KENTİ TARİHİ GELİŞİMİ

Isparta kenti, Akdeniz Bölgesi'nin "Göller Bölgesi" adıyla bilinen bölümünde yer alan, merkez ilçe dahil toplam on üç ilçeden oluşan, bir ilin merkezidir. Kent, Türkiye'nin güneybatısında 8933 m²'lik bir alana kuruludur ve ülke yüzölçümünün % 1,1'ini (Isparta Valiliği, 2003) kaplamaktadır. Deprem bölgesi olan bu coğrafya güneyinde dağlık alanlarla sınırlanır. Kent bu dağlık alanın eteklerinde yer alır. Hamitoğulları Beyliği'nin başkenti olan Eğirdir ilçesi ile Burdur ili arasında bağlantıyı sağlayan ulaşım aksı boyunca yer alarak önem

kazandığı öne sürülebilirse de merkezi olduğu coğrafya, Hitit, Frigya, Roma gibi antik uygarlıkların yerleşim alanıdır. 2000'li yıllar itibariyle tarımsal ürünün toplandığı, iç-dış ticaretin yapıldığı, tipik Anadolu kenti durumundadır (<http://www.ispartakulturturizm.gov.tr>, 2018).

Isparta kentinin yer aldığı yöre Selçuklu hükümdarı III. Kılıçarslan tarafından 13. yüzyıl başlarında Bizanslılardan alındı. Beylikler döneminde Hamitoğulları Beyliğinin hakimiyeti altında yer aldı. 1391 yılında Osmanlı Devleti'nin yönetimine girdi. Kent Cumhuriyet döneminde vilayet merkezi oldu. Cumhuriyet döneminde kentin nüfusu dengeli bir artış gösterirken, durağan bir nüfus yapısına sahip tipik bir Anadolu kenti olmayı sürdürdü (<http://www.ispartakulturturizm.gov.tr>, 2018).

Isparta il merkezi ve ilçelerinin olduğu siyasi haritada Isparta'nın Cumhuriyet döneminde sahip olduğu sınırlar gösterilmektedir (Şekil 1).

Şekil 1. Isparta ili siyasi haritası (R. Sargılı, 2015)

4.1 Isparta Kenti Ticaret Yollarının Gelişimi

Anadolu'da yollar, yüzyıllar boyunca bir bağlantı aracı olmuştur. Anadolu'da eski çağlardan günümüze kadar gelişmiş bir yol ağı bulunmaktadır. Bunlar arasında Hitit-Asur ticaret kolonilerinin yollarını, Pers Kral Yolu'nu, daha sonra "İpek Yolu" olarak bilinen Bizans'ın askerî ve ticaret yolu ile mil taşlarını kaydetmek mümkündür (D. Demirci, 2014 s101). XI. ve XIII. yüzyıllar arasında ise Anadolu'da bir çok ticaret yolu ve bu yollar üzerinde kurulmuş kervansaraylar bulunmaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. XI. ve XIII. yy. Anadolu ticaret yolları ve kervansaray haritası (<http://tarih.tumders.com/xi-xiii-yuzyillarda-anadoluda-ekonomik-hayat.html>, 2013)

Isparta kenti, antik dönemde Pisidia bölgesi olarak adlandırılan bölgeye dahildi (D. Demirci, 2014, s107-108). O dönemdeki yolların anlaşılabilmesi için araştırmacılar, bölgede konargöçer yaşayan yöre halkının izlerini takip ederek o döneme ait ulaşım haritasına ulaştılar.

Pisidia Bölgesi içerisinde, özellikle Isparta'daki yerleşimler arasında bulunan yolların aşağıda belirtilen ilk dört güzergâhı French tarafından tespit edilmiştir (French, 1984: 124). Bilge Hürmüzlü'nün yapmış olduğu yüzey araştırmasında ise Gönen (Conana) yakınlarında İğdecik Köyü mezarlığı ile Seleukeia Sidera (Bayat) yolu üzerindeki Kınık Çiftliği'nde birer mil taşı bulunduğu söylenmektedir. Bu durumda Gönen (Conana) ile Via Sebaste Yolu arasında muhtemelen bir bağlantı olabileceği, aynı biçimde Gönen ile Bayat (Seleukeia Sidera) arasında da yine başka bir yolun olabileceği anlaşılmaktadır (Hürmüzlü, 2009: 248). Atabey (Agrai), Bayat (Seleukeia Sidera) ve Isparta arasındaki yol güzergâhı ise bir arazi incelemesi esnasında 2007 yılında Doğan Demirci tarafından tespit edilmiştir. Buna göre Pisidia Eyaleti'nin kuzeyinde tespiti yapılabilmiş muhtemelen ikinci derecedeki yolların güzergâhları ise şöyledir;

- 1-Eğidir (Prostanna) - Isparta
- 2-Bucak (Cremna) – Ürkütlü (Comama)
- 3-Ağlasun (Sagalassus) – Ürkütlü (Comama)
- 4-Barla (Parlais) – Eğidir (Prostanna) (Via Sebaste yolu)
- 5-Gönen (Conane) – Via Sebaste Yolu (Uluborlu ya da Dinar))
- 6-Gönen (Conane) – Atabey Bayat (Seleukeia Sidera)
- 7-Atabey (Agrai) - Isparta (Baris)

XVII. yüzyılın başlarında görülen "Celali İsyanları" ve bu ayaklanmaları izleyen "Büyük Kaçgunluk Devri"nde Isparta büyük zarar görmüş ve Isparta-Akşehir çemberi bu ayaklanmaların sonunda, ekonomik yönden gerilemeye başlamıştır. Fakat isyanlar kısa sürede bastırılarak ekonomi eski haline dönmüştür. 1706 yılında Isparta'yı ziyaret eden Fransız Paul Lucas, kenti yün, deri ve afyon ticareti ile zengin bir kent olarak nitelerken, deprem ve su baskınlarından çok zarar gördüğünü de belirtmektedir (Isparta kültür turizm müdürlüğü resmi web sitesi, ısparta tarihsel gelişimi).

Isparta, 1919-1923 arası Mütareke ve Millî Mücadele Dönemi'nde, işgal ve çatışmalardan sınırlı etkilenen, sayılı kentlerdendir. Isparta, Birinci Dünya Savaşı sonrasında imzalanan Mondros Mütarekesi günlerinde, Konya Vilayeti'ne bağlı Hamidabad Sancağı'nın merkezidir. Sancağın 1914'te 45.000 dolayında olan nüfusu, yöre Rumlarının Birinci Dünya Savaşı sonrasında Yunanistan'a göçmeleri nedeniyle, 40.000'in altına düşmüştür. Başlıca ekonomik etkinliği gül yağcılığı, halıcılık ve haşhaş üretimidir. Isparta'nın dış satımı da bu ürünlere dayalıdır (A. Türk, H. Öçal, 2007, s 43).

Isparta ve ilçelerinin gelişmelerini Cumhuriyet Döneminde iki safhada incelemek gerekir. İlki, 1960 yılına kadardır. Bu dönemde sosyal, ekonomik ve bayındırlık yönlerinden özellikle taşıyan çalışmalara başlanmıştır. Cumhuriyet Türkiye'sinde Isparta'nın ikinci gelişme safhası 1960 yılından sonra başlar. Bu tarihten bu yana gelişme düzeyinin yükseldiği, özellikle sanayileşme ve şehirleşme hareketlerinin önem kazandığı görülmektedir (A. Türk, H. Öçal, 2007, s 43).

Isparta, Cumhuriyet Döneminde 1960 yılına kadar olan devrede bir taraftan belli başlı bayındırlık hizmetlerine kavuşurken, özellikle gül tarımcılığının ve halıcılığın gelişmesi ile ekonomik yönden önemli ölçüde etkilenmiştir. 1936 yılında Isparta'nın demiryoluna kavuşmasının yöreye büyük bir olumlu etkisi olmuştur. 1960 yılından günümüze kadar geçen süre içinde ise, Isparta'da modern şehirleşme hızla etkisini göstermiş, birçok sosyal, eğitim, sağlık, sanayi tesisleri

merkez kentte olduğu kadar ildeki diğer yerleşmelerde de kurulmuş ve kurulmalarına devam edilmektedir (A. Türk, H. Öçal, 2007, s 43).

4.2 Isparta Kenti Üzüm Çarşısı'nın Tarihi Gelişimi

Üzüm Çarşısı, Kanuni Sultan Süleyman döneminde (1561) Mimar Sinan Camisi'ne gelir sağlamak amacıyla Firdevs Bey tarafından yaptırılmıştır. 1967 yılında onarım gören dükkanlar, önemli birer sivil mimari örneği oldukları için tescil altına alınmıştır. Geleneksel ticaret merkezi olan Üzüm Çarşısı tarihi Mimar Sinan Cami'si (Ulu Cami) ve Isparta Hükümet Konağı bulunmaktadır. Çarşı içindeki dükkanlar yerel taş kövkedden (Beyaz kil, killi toprak, Türkiye Türkçesi Ağzları Sözlüğü) yapılmış, iki katlı ve bir bodrumdan ibarettir. Üzüm Çarşısı ve Firdevs Bey Bedesten'i Kapalı Çarşısı Ulu Cami'ye gelir elde etmek üzere 1561'de yapılmıştır (A. Türk, H. Öçal, 2007, s 45). Şekil 3'teki uydu görüntüsünde Üzüm Çarşısı, Firdevs Bey Bedesteni, Ulu Cami ilişkisi gösterilmiştir.

Şekil 3. Isparta kent merkezi uydu görüntüsü, 2018

- 1-Mimar Sinan Cami-Ulu Cami (Firdevs Paşa Cami)
- 2-Tarihi Üzüm Çarşısı
- 3-Firdevs Bey Bedesteni Kapalı Çarşısı
- 4-Isparta Hükümet Konağı
- 5-Kutlubey Ulu Cami

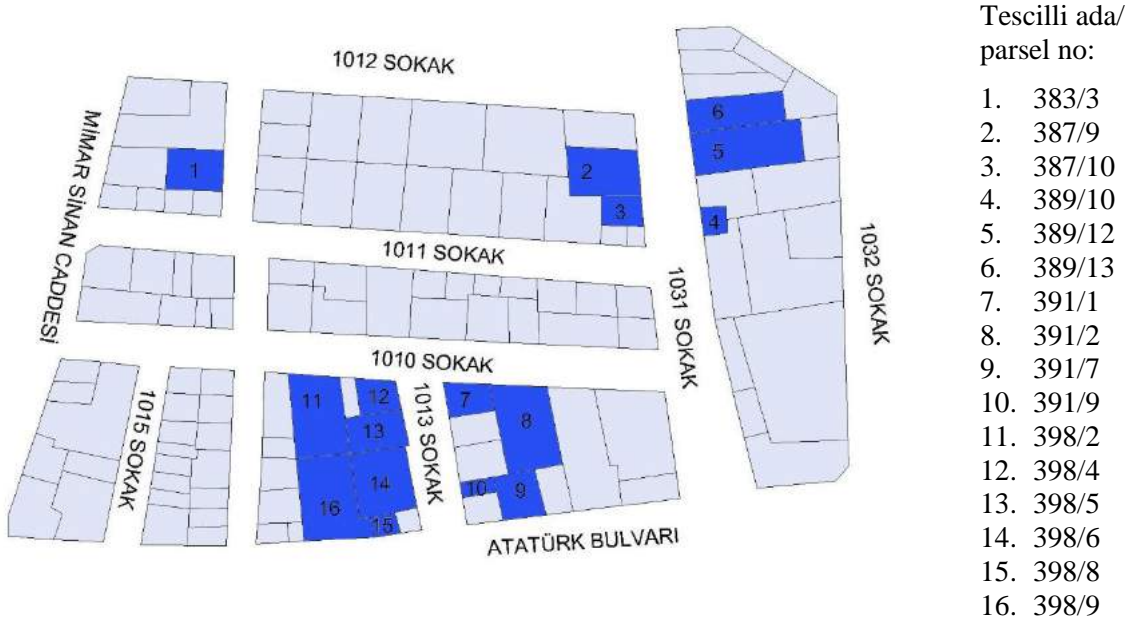
Üzüm Çarşısı'nın bulunduğu kısımda nitelik kaybına neden olan kat ilaveleri ve geniş saçak uygulamaları yapılmış, ancak sonraki yıllarda bunların bir bölümü yıktırılmıştır. 1990'lı yıllarda, Kaymakkapı Meydanı'nın batı yönünde bulunan düşük gabarili dükkan ve hanların bulunduğu alanda, yapılan yeni düzenlemeler sonucu, bütün bu yapılar yıkılmış ve yerine çok katlı belediye iş hanı inşa edilmiştir. Bu yapı da tıpkı diğer yüksek yapılar gibi, geleneksel özelliğini koruyan Bakırcılar Arastası ve manifatura dükkanlarının yer aldığı çarşının meydanla olan bağıni koparmıştır (S. Çetin, 2011 s194-195).

5. ÜZÜM ÇARŞISI İÇİNDEKİ TESCİLLİ YAPILAR

Tarihi Üzüm Çarşısı'nda toplamda 16 adet tescilli dükkan bulunmaktadır. Bu dükkanlar, Şekil 4.1.'de plan üzerinde gösterilmiş, tescilli olan dükkanlar laciverte boyanmış, numaralandırılarak ada/parsel bilgileri verilmiştir.

Şekil 4.1. Üzüm Çarşısı kentsel sit alanı planı (Koruma Kurulu Arşivi)

Plan üzerinde gösterilen (Şekil 4.1.) dükkanlara ait fotoğraflar çekilmiştir (Şekil 4.2). Bu fotoğraflarda tescilli olan dükkanlar lacivertle taranmış, altlarına da sırasıyla ada/parsel numaraları yazılmıştır (Şekil 4.1).

Şekil 4.2. (Google Streetview) 2017 (sırasıyla tescilli yapılar: 398/9, 398/8, 391/7, 387/10, 387/9, 389/13, 389/12, 391/1, 391/2, 398/2, 398/4)

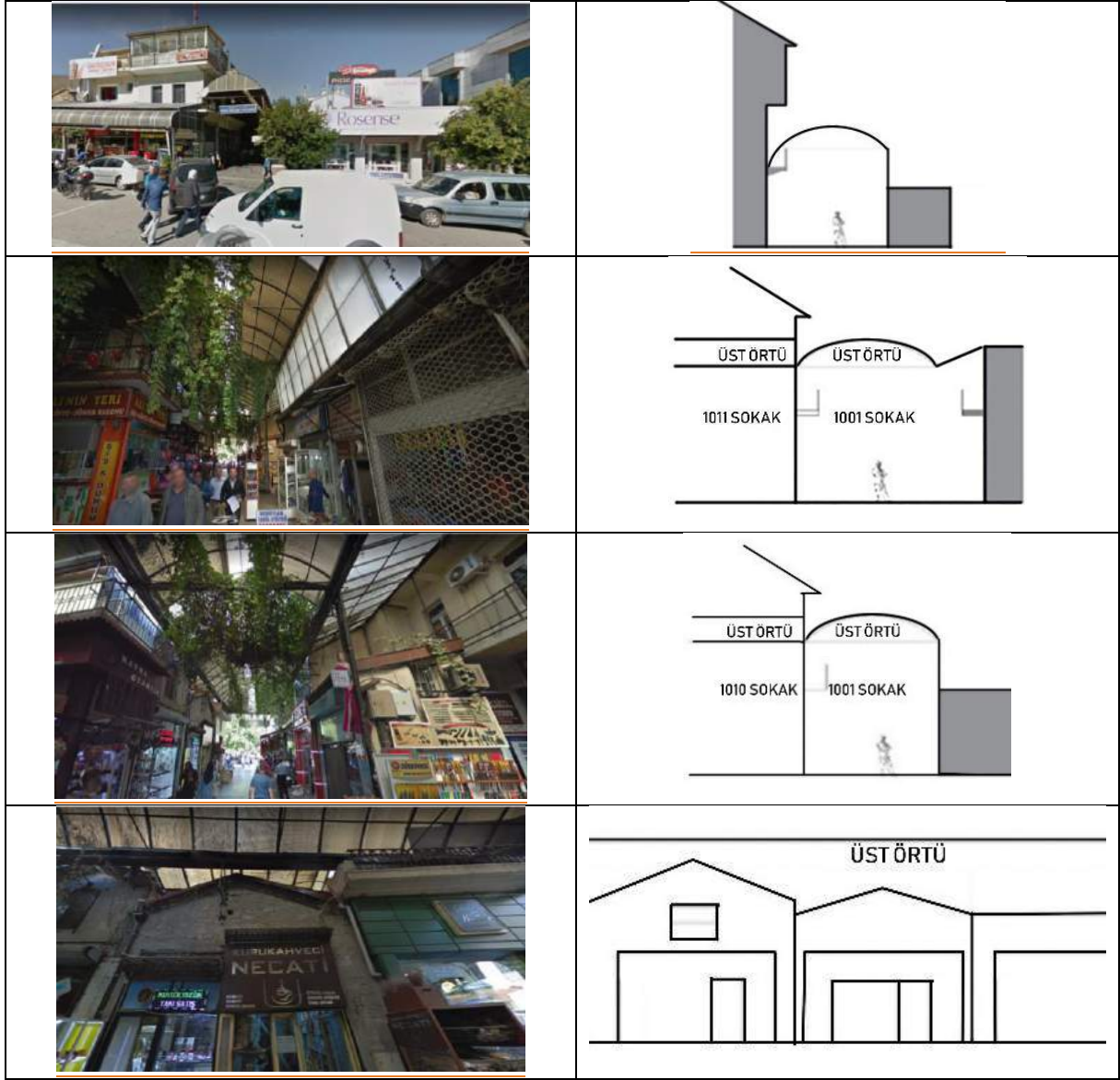

5.1 Çarşı Sokaklarından Fotoğraflar ve Sokak-Üst Örtü İlişkisi

Üst örtü-dükkan-sokak kavramlarının iletişimini inceleyebilmek için kesitler halinde çalışılmıştır. Google-Streetview'den fotoğraflar alınarak fotoğraflara ait kesitler çizilmiş ve aralarındaki ilişki irdelenmiştir.

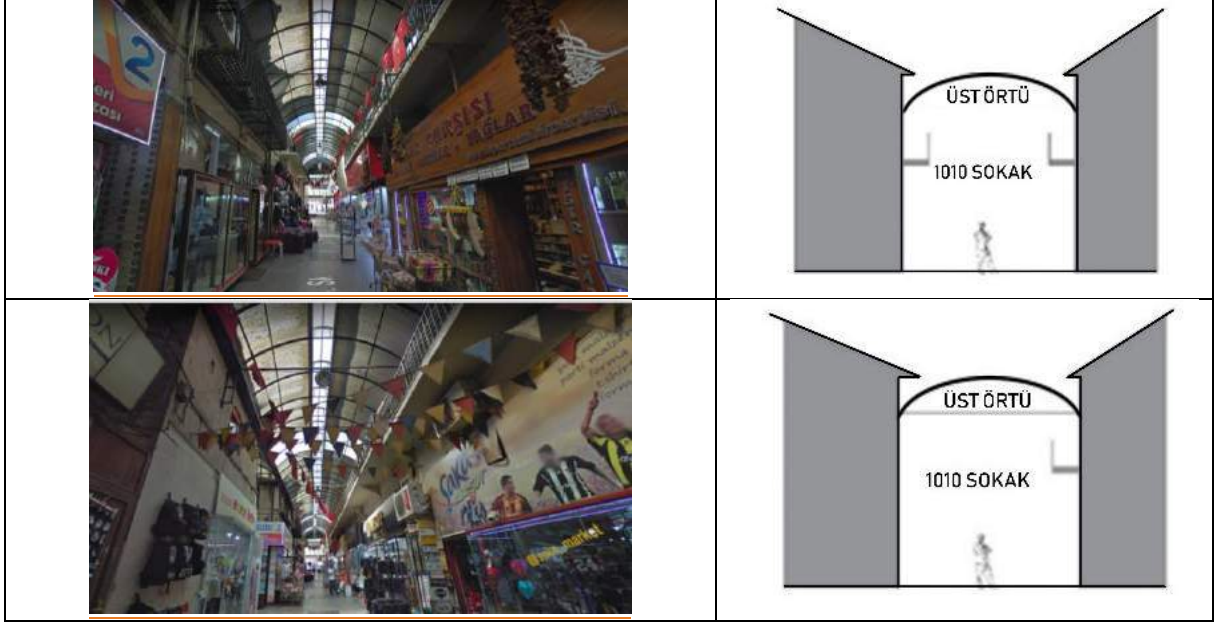
1031 sokak fotoğrafları-Google Streetview 2017 (İstasyon Caddesi'nden Ulu Cami yönüne doğru):

Şekil 5.1.

1010 sokak fotoğrafları-Google Streetview 2017 (1031 sokaktan Mimar Sinan Caddesi'ne doğru):

Şekil 5.2.

1011 sokak fotoğrafları-Google Streetview 2017 (1031 sokaktan Mimar Sinan Caddesi'ne doğru):

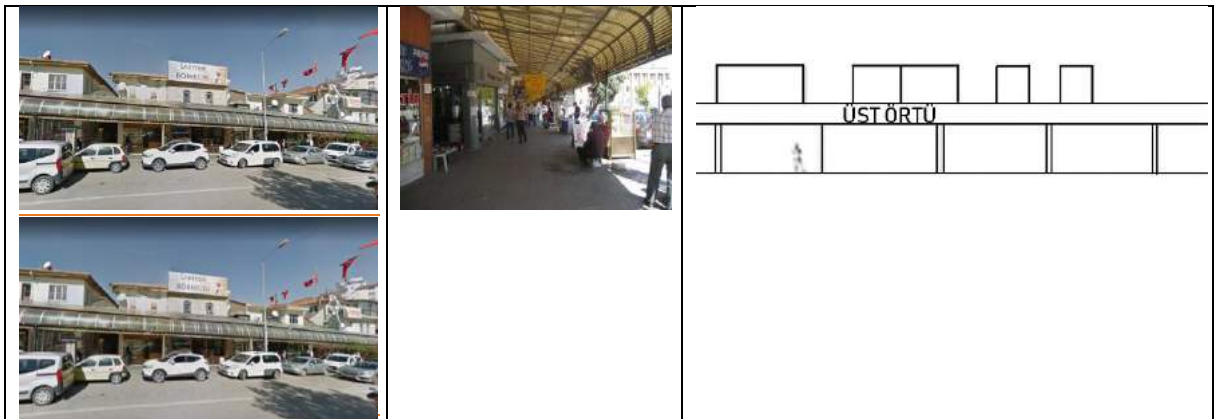
Şekil 5.3.

275

İstasyon Caddesi fotoğrafları-Google Streetview 2017 (İstasyon Caddesi'nden Üzüm Çarşısı'na doğru):

Şekil 5.4.

5.2 Üzüm Çarşısı Sokak Silüetleri

Üzüm Çarşısı'ndaki üst örtü-dükkan ilişkisini irdeleyebilmek için sokak silüetleri oluşturulmuştur. İstasyon Caddesi ve Mimar Sinan Caddesi'nden fotoğraflar çekilerek çarşının caddelere bakan cephesi oluşturulmuştur. Bu cephelerde üst örtünün mevcut yapı dokusunu ortadan kestiği ve yapıların üstte kalan kısımlarının anlaşılmasını güçleştirdiği açıkça görülmektedir.

Şekil 5.5. İstasyon Caddesi'nden bakış, (Google Streetview 2017)

Şekil 5.6. Mimar Sinan Caddesi'nden bakış, (Google Streetview 2017)

6. ÜZÜM ÇARŞISI'NDA BULUNAN ÜST ÖRTÜ VE GÖRSEL KİRLİLİK PROBLEMLERİ

Üzüm Çarşısı dokusunu zedeleyen üç temel problem vardır. Bunlar; üst örtü problemi, tabelalardan kaynaklanan kirlilik, vitrin ve sergileme kaynaklı kirlilik olmak üzere üçe ayrılır.

Üst Örtü Problemleri:

Üst örtü problemi; mevcutta yarım daire şeklinde, ışığı yarı geçiren bir malzeme demir strüktür üzerine oturtulmuştur. Mevcut üst örtünün yerden yüksekliği yaklaşık olarak 2. kat seviyesindedir ve bu üst örtü çarşının tamamında bu kotu takip eder, alçalıp yükselmez. Örtünün tutunduğu yapılar; bir kısmı tek katlı, bir kısmı 2 katlı ve bir kısmı da 3 katlı olmak üzere farklı kat yüksekliklerine sahiptir. Üzüm Çarşısı'na hava fotoğrafından bakıldığında ilk olarak birkaç sokağı kapsayan bir üst örtü fark edilir daha sonra bu örtünün içinden fırlayan birkaç yapı göze çarpar (Şekil 6).

Şekil 6. Geniş saçak uygulamasıyla Üzüm Çarşısı (kartpostal fotoğrafı)

Kat yüksekliği farkı, kesitlerde üst örtü sorunlarına ve iki-üç katlı yapıların yarıdan kesilmesine neden olur (Şekil 5.1, 5.4). Yarıdan kesilen yapıların üst katları okunmadığı için nitelikleri ve özellikleri de anlaşılabilir (Şekil 5.2, 5.3). Tek katlı yapıdaysa çatı mahyasından sonra kalan boşluklar yarı saydam olan üst örtü malzemesiyle kaplandığı için görsel kirlilik oluşur (Şekil 5.1).

Bunun yanında yapıların çatıları kırma çatılı olurken bazı yapılarda çatı eğimi sokaklara paralel olup, bazılarında sokakları dik keser. Üst örtü her yerde aynı yükseklikte devam ederken çatıların farklı yöneliminden dolayı uyum sağlayamaz ve çatı ile üst örtü arasında boşluklar oluşur (Şekil 5.1).

Tabelalardan Kaynaklanan Kirlilik:

Günümüzde bölge hala ticaret işlevini devam ettirmektedir. Bölge esnafı yer yer dükkanlarının girişlerine, yapıların cephesine tabelalar asmaktadır. Bu tabelalar bazen öyle boyutlara ulaşır ki yapı cephelerini görmek zorlaşır. Bu durum tarihi dokunun algılanmasını olumsuz etkiler (Şekil 7).

Şekil 7. Tabelalardan kaynaklanan kirlilik (Google Streetview 2017)

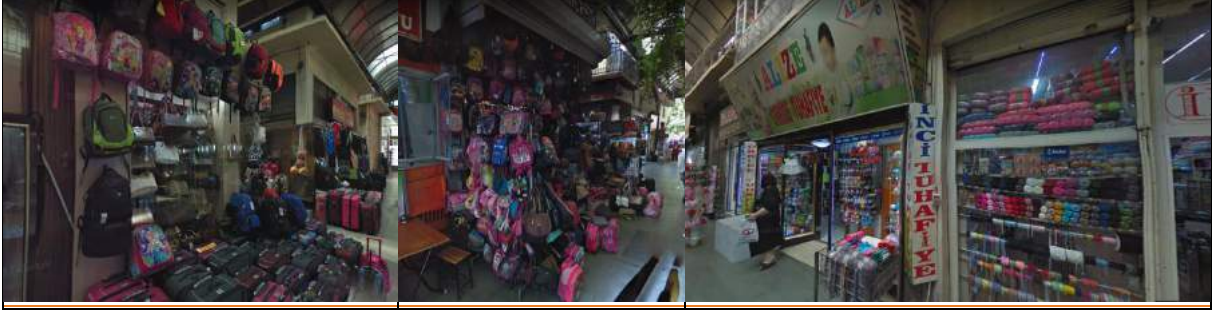

Vitrin ve Sergileme Kaynaklı Kirlilik:

Günümüzde esnaf halk satışını yaptığı malzemelerin bir kısmını cam vitrinlerin gerisinde sergilerken bir kısmı ürünlerini yapı cephelerinde sergilemektedirler. Cam vitrin arkasından yapılan sergilemeler yapı cephesini tamamen yok ederken cepheye yerleştirilen

ürünlerse cepheyi tamamen görünmez kılar. Her iki durumda da cephe görünmez ve algılanamaz olur (Şekil 8).

Şekil 8. Vitrin ve sergileme kaynaklanan kirlilik (Google Streetview 2017)

7.SONUÇ VE ÖNERİLER

Yüzyıllar içinde gelişen takas eylemi temelde ürünlerin satıcı tarafından sergilenmesi ve alıcının ürünü deneyimleyerek para karşılığında alınmasını sağlayan basit bir eylemdir. Paranın icadından sonra sistematik hale gelen alışveriş mekanlarında eylemlerin gerçekleşebilmesi için konfor şartları aranmaktadır. Bunlardan biri iklim olaylarına karşı alınan üst örtü önlemidir.

Tasarlanan üst örtüler çok çeşitli olduğu gibi beraberinde çeşitli sorunlar da getirir. Örneğin Isparta kenti Üzüm Çarşısı örneğinde görülen sorunların belki de en büyüğü yapı yüksekliğine uyum sağlayamayan üst örtü tasarımıdır. Dar sokakları örtmek için kullanılan üst örtü, sokağın iki tarafı arasındaki kat yüksekliği farkına uyum sağlayamamıştır. Bazı noktalarda üst örtü çatı mahyasının üzerinde kalırken bazı noktalardaysa 2. kat hizasında kalarak yapıları yarıdan kesmiş ve üst kısımların anlaşılabilirliğini engellemiştir. Aynı sorun tescilli yapılarda da görülmekte ve onların değerini düşürmektedir. Tasarlanan üst örtü, yapıların niteliğini zedelemeyecek şekilde kat yükseklikleri dikkate alınarak tasarlanmalı, yüksek katlı yapı baz alınarak konumlandırılmalıdır.

Yaşanan bir diğer sorun ise çatıların çeşitliliğinden kaynaklanan sorundur. Bazı yapılarda çatı eğimi sokağa paralel iken bazılarında sokağa dik konumlanmıştır. Dolayısıyla tasarlanan üst örtü kotu, çatı sokağa paralel yöndeysa saçak alt kotu; sokağa dik yöndeysa mahya aşığı kotu kabul edilerek tasarlanmalıdır.

Bunlara ek olarak bir diğer sorun ise üst örtü dilidir. Isparta kenti Üzüm Çarşısı örneğinde üst örtü kesiti yarım daire şeklinde tasarlanmıştır. Sokakların birbirini dik kestiği noktalarda mevcut yarım daire üst örtü tamamen örtüşmemekte ve boşluklar kalmaktadır. Bu boşluklar aynı malzemeden levhalarla kapatılmakta ve dolayısıyla tasarım dilinden uzaklaşmaktadır. Boşluklar bırakılması konfor şartlarını tam olarak sağlamayacağı için, bu boşlukların kapatılması iyi bir çözüm olabilir ancak genel tasarım kararları göz önünde bulundurularak bir çözüm geliştirilmesi daha doğru olacaktır.

Üst örtü problemlerinin yanı sıra ticaret merkezinde tabelalardan da kaynaklanan bir kirlilik vardır. Mevcuttaki reklam tabelalarının boyutu çok büyük olduğu için nitelikli yapıların bütün cephesini kaplamaktadır. Yanlış konumlandırılan üst örtü gibi, olması gerekenden daha büyük olan tabela boyutları da tescilli yapıların anlaşılabilirliğini zedelemektedir ve değerini düşürmektedir. Tabelalar, mümkünse hiç kullanılmamalı, zorunluluk durumlarında yapı cephelerinin anlaşılabilirliğini zedelemekten, değerini düşürmeyecek boyutlarda kullanılmalıdır.

Tabela ve pano sorunlarına ek olarak, belki de tarihi ticaret merkezlerinde en çok karşılaşılan sorun sergileme sorunudur. Bölge esnafı, ürünlerinin satışını artırabilmek adına

vitrinlerinin tamamını kullanmış hatta bazıları yapıların cephelerini tamamen satılan mallarla kapatmıştır. Bu durum, alıcı tarafından yapı cephelerinin görünürlüğünü olumsuz etkilemektedir. Sergilenen ürünler cephede sınırlandırılmalı, mümkünse dükkanların içine alınmalıdır. Böylelikle yapı cepheleri tamamen anlaşılır ve niteliği kolayca kavranabilir olacaktır.

KAYNAKÇA

- AYTAR, İ., 2013, Alışveriş Merkezlerinin Tarihsel Süreç İçinde Gösterdiği Değişimler ve Mekansal Kurgularının Sosyal Yaşam Üzerindeki Etkilerinin Örnekler Üzerinde Analizi, Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
- BATI, U., 2007, Tüketim Katedralleri Olarak Alışveriş Merkezlerinin Toplumsal Göstergibilimi: “Forum Bornova Alışveriş Merkezi Örneği”, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi,4(1), 14-16.
- CEYLAN, Menekşe Nihal, 2010, Tüketim Toplumunun Yeni Kentsel Mekânı: Alışveriş Merkezleri, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Selçuk Üniversitesi
- ÇETİN, S., 2011, Dönüşüm Sürecinin Tarihi Kent Merkezleri Üzerine Etkileri: Isparta Örneğinde Bir İnceleme, Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 27(2), 185-199.
- DEMİRCİ, D., 2014, Isparta’daki Kervan Yolları Üzerine Bazı Düşünceler, Karabük Üniversitesi, Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi ISSN: 2147(0626), 98-123.
- SARGIN, S., 2005, Isparta’da Kentsel Koruma, Doğu Coğrafya Dergisi 10(14), 251-281.
- TÜRK, A., 2006, Isparta Kent Merkezinde Bulunan Tescilli Konutların Özellikleri, Koruma Sorunları ve Değerlendirme Önerileri, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 10(2), 274-283.
- TÜRK, A., Öçal, H., 2007, Isparta Kenti Konut Dışı Sivil Mimari Yapıları ve Özellikleri, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 11(1) , 38-47.
- Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü.
Tarihi gelişim, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Isparta İli Kültür ve Turizm Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi, <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/TR-71028/tarihsel-gelisim.html>, [Erişim Tarihi: Mayıs, 2018].
- Google-Streetview/Üzüm çarşısı, 2017, <https://www.google.com/maps/search/isparta+üzüm+çarşısı>, [Erişim Tarihi: Mayıs, 2018].
- Yandex Haritalar/Isparta Kent Merkezi, 2012, <https://yandex.com.tr/harita/103846/isparta>, [Erişim Tarihi: Mayıs, 2018].